សាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រ និងវិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ច

UNIVERSITE ROYALE DE DROIT ET DES SCIENCES ECONOMIQUES
ROYAL UNIVERSITY OF LAW AND ECONOMICS

សារណាបញ្ចប់ការសិក្សា

វិការៈនៃកិច្ចសន្យា

ស្រាវជ្រាវចាប់ពីថ្ងៃទី០៨ ខែមេសា ឆ្នាំ ២០២៤ ដល់ថ្ងៃទី១០ ខែសីហា ឆ្នាំ២០២៤

រៀបចំឡើងដោយ៖

និស្សិតឈ្មោះ **ហោន សុជាតា**

លី តេខ

ណែនាំដោយលោកគ្រូ៖

លោក **ខាត់ ធី**

ថ្នាក់បរិញ្ញាបត្រផ្នែក នីតិសាស្ត្រ

ជំនាន់ទី ២៤

ឆ្នាំចូលសិក្សា ២០២១

ឆ្នាំសរសេរសារណា ២០២៤

សេចក្តីថ្លែងអំណរគុណ

ជាបឋមយើងខ្ញុំទាំងពីរនាក់ **លី តេង** និង **ហេន សុជាតា** ជានិស្សិតថ្នាក់បរិញ្ញាបត្រផ្នែកនីតិសាស្ត្រ ជំនាន់ទី**២៤**នៃសកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រ និងវិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ច **ឆ្នាំ ២០២០-២០២៤** សូមលំឱនកាយ វាចាចិត្ត ដើម្បីសម្តែងនូវការដឹងគុណ និង កតញ្ញូធម៌ យ៉ាងជ្រាលជ្រៅជាទីគោរពដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់បំផុតជូនចំពោះ ៖

លោកឪពុក លី សុខាម៉ារ៉ា **លោកឪពុក ទួន សាមេន**

អ្នកម្តាយ ជ័យ ពេជ្រផល្លីន **អ្នកម្តាយ នាង លីណា**

យើងខ្ញុំទាំងពីរនាក់សូមសម្តែងការដឹងគុណដ៏ជ្រាលជ្រៅបំផុតចំពោះ **លោកឪពុក អ្នកម្តាយ** ដែលបានផ្តល់កំណើត និងបានចិញ្ចឹមបីបាច់ ថែរក្សាកូនទាំងពីកូនបានកើតរហូត ដល់ធំដឹងក្តីជាមួយការអប់រំល្អៗ និងបានផ្តល់នូវសេចក្តីស្រឡាញ់ មេត្តា ករុណា អប់រំទូន្មានប្រៀនប្រដៅកូន ឱ្យខិតខំរៀនសូត្រ មានសេចក្តីព្យាយាម និងមានការតស៊ូក្នុងជីវិត។ លោកទាំងពីរបានលះបង់នូវកម្លាំងកាយ កម្លាំងចិត្ត និងទាំងថវិការយ៉ាងច្រើនដើម្បីផ្គត់ផ្គង់ ដល់ការសិក្សារបស់កូនដើម្បីឲ្យទទួលបាននូវចំណេះដឹងខ្ពង់ខ្ពស់សម្រាប់ខ្លួនឯងនិងជាធនធានមនុស្សដ៏សំខាន់សម្រាប់សង្គមជាតិ។

យើងខ្ញុំសូមថ្លៃអំណរគុណយ៉ាងខ្ពង់ខ្ពស់ចំពោះ **លោកគ្រូ ខាត់ ធី** ដែលជាលោកគ្រូណែនាំក្នុងការសរសេរសារណា និងសាស្ត្រាចារ្យទាំងអស់ នៃសកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រ និងវិទ្យាសស្ត្រសេដ្ឋកិច្ចដែលបានលះបង់ទាំងកម្លាំងក្លាយ និងកម្លាំងចិត្តដើម្បីបង្ហាត់បង្រៀនគ្រប់និស្សិតទាំងអស់នៅថ្នាក់កន្លងមកឲ្យយល់ដឹងអំពីក្រមរដ្ឋប្បវេណី ឆ្នាំ ២០០៧ ដែរមានការកំណត់យ៉ាងជាក់លាក់អំពីបទបញ្ញត្តិដែលបានកំណត់នៅក្នុងច្បាប់ឲ្យកាន់តែច្បាស់។ ដោយយកចិត្តទុកដាក់ និងបានផ្តល់ដំបូន្មានល្អៗ សម្រាប់កែសម្រួលរាល់ចំណុចខ្វះខាត់របស់និស្សិតគ្រប់ៗ គ្នាអោយទទួលបាននូវចំណេះដឹងថ្មីៗ ដើម្បីឆ្ពោះទៅរកភាពជោគជ័យនាពេលអនាគត។

ជាកិច្ចបញ្ចប់ យើងខ្ញុំទាំងពីរនាក់សូមលើកហត្ថប្រណមបួងសួងដល់បារមីវត្ថុសក្តិសិទ្ធិទេព្តាក្នុងលោកសូមប្រសិទ្ធិពរជ័យសិរីសួស្តីជូនចំពោះ អ្នកមានគុណទាំងពីររបស់យើងខ្ញុំដែលជា **លោកឪពុក និង អ្នកម្តាយ** ឯកឧត្តមបណ្ឌិតសាកលវិទ្យាធិការ សាកលវិទ្យាធិការរង ព្រឹទ្ធបុរស ព្រមទាំងលោកគ្រូ អ្នកគ្រូសាស្ត្រាចារ្យ មិត្តភក្តិទាំងអស់ និង **លោកគ្រូ ខាត់ ធី** ជាអ្នកដឹកនាំសារណាបញ្ចប់ការសិក្សាថ្នាក់បរិញ្ញាបត្រ ផ្នែកនីតិសាស្ត្រា សូមជួបប្រទះតែនឹងសេចក្តីសុខ សេចក្តីចម្រើន សុខភាពល្អ ជោគជ័យគ្រប់ភារកិច្ចការងារ ព្រមទាំងជួបនូវពុទ្ធពរទាំង៤ ប្រការ គឺ **អាយុ វណ្ណៈ សុខៈ ពលៈ កុំបីឃ្លៀងឃ្លាតឡើយ។**

អារម្ភកថា

សៀវភៅសារណាដែលកំពុងតែមានវត្តមាននៅក្នុងដៃរបស់លោកអ្នកនេះ គឺត្រូវបានសម្រិតសម្រាំងយ៉ាងខ្លាំងក្នុងការខិតខំស្រាវជ្រាវដោយយកចិត្តទុកដាក់ជាទីបំផុត ដោយដកស្រង់នូវខ្លឹមសារនិងគោលគំនិតប្រកបដោយគុណភាព និង សារៈប្រយោជន៍យ៉ាងចាំបាច់គួរជាទីកត់សម្គាល់បំផុត ដើម្បីយកចងក្រងសៀវភៅនេះឡើងក្នុងគោលបំណងពង្រីកចំណេះដឹងបន្ថែមឲ្យកាន់តែស៊ីជម្រៅលើកិច្ចសន្យា ។

នៅក្នុងសង្គមរស់នៅនាពេលបច្ចុប្បន្ន យើងខ្ញុំបានមើលឃើញថា ការទំនាក់ទំនង រវាងបុគ្គលនឹងបុគ្គល រវាងបុគ្គលនឹងនីតិបុគ្គល ពិតជាមានសារៈសំខាន់យ៉ាងខ្លាំង និង មានភាពចាំបាច់សម្រាប់បំពេញតម្រូវការក្នុងជីវភាពរស់នៅសព្វថ្ងៃ។ យ៉ាងណាមិញការទំនាក់ទំនងនេះ ប្រាកដណាស់នឹងនាំមកនូវចំណងគតិយុត្តរវាងគូភាគីទាំងសងខាង ដូចនេះក្នុងទំនាក់ទំនងវិស័យជួញដូរ ឬ ជំនួញគឺពិតជាចាំបាច់ណាច់ក្នុងការតម្រូវឲ្យមានកិច្ចសន្យាច្បាស់លាស់។ នៅក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឆ្នាំ២០០៧ បានបញ្ញត្តិ អំពីកិច្ចសន្យាជាច្រើនប្រភេទ ដែលសុទ្ធសឹងជាកិច្ចសន្យាប្រើប្រាស់ក្នុងជីវភាពរស់នៅប្រចាំថ្ងៃដើម្បីបម្រើប្រជាពលរដ្ឋ ក៏ដូចជាសម្រួលដល់ការរស់នៅប្រកបដោយតម្លាយភាព និង យុត្តិធម៌។ ការបង្កើតកិច្ចសន្យាពិតណាស់ មានភាពងាយស្រួលគឺគ្រាន់តែភាគីនៃកិច្ចសន្យាមានឆន្ទៈព្រមព្រៀងគ្នា ឬ សំណើ និង ស្វីការត្រូវគ្នាជាការស្រេច ប៉ុន្តែការបង្កើតកិច្ចសន្យាមួយដែលត្រឹមត្រូវប្រកបដោយគតិយុត្ត គ្មានវិការៈ ដែលជាមូលហេតុនាំឲ្យមានការលុបចោល និង មោឃភាពនោះ គឺពិតជាលំបាក ពីព្រោះការសម្តែងឆន្ទៈនៃការព្រមព្រៀងមិនបានសម្តែងពេញពីក្រអៅដួងចិត្តឆន្ទៈពិតប្រាកដរបស់អ្នកបង្ហាញឆន្ទៈឡើយ។ មានកត្តាជាច្រើនដែលជាហេតុនាំឲ្យកិច្ចសន្យាមានវិការៈ ដែលច្បាប់បានជួយការពារបុគ្គលទន់ខ្សោយ ឬ បុគ្គលសុចរិតដែលគ្មានកំហុស ឲ្យរួចផុតពីការអនុវត្តកាតព្វកិច្ច ពីសំណាក់បុគ្គលទុច្ចរិត ខិលខូចក្នុងសង្គម ដែលមានចេតនាអាក្រក់។ យើងខ្ញុំទាំងពីរមានជំនឿថា ប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរមួយចំនួនពិតមិនទាន់បានយល់ដឹងពីសិទ្ធិរបស់ខ្លួន និង អ្វីទៅជាវិការៈនៃកិច្ចសន្យា ដែលជាមូលហេតុនៃការលុបចោល ឬ មោឃភាព នៅឡើយនោះទេ ហេតុដូច្នេះហើយទើបយើងទាំងពីរនាក់បានមូលមតិគ្នា ផ្តល់ជាចំណេះដឹងសម្រេចចិត្តចងក្រងសារណាក្រោមប្រធានបទ **វិការៈនៃកិច្ចសន្យា** នេះឡើង។

ការចងក្រងសារណានេះ ជសមិទ្ធផលដំបូងរបស់យើងខ្ញុំទាំងពីរ និងដោយក្មេងខ្ចីផ្នែកគតិយុត្ត និងបទពិសោធន៍ ហេតុនេះយើងខ្ញុំទាំងពីរក៏សូមខន្តីអភ័យទោសទុកជាមុខពីសំណាក់លោកគ្រូ អ្នកគ្រូ សិស្សនិស្សិត និង មិត្តអ្នកអានទាំងអស់ នូវរាល់កំហុសឆ្គាំឆ្គងដែលកើតមានឡើងដោយអចេតនាណាមួយដែលមានឡើងនៅក្នុងសៀវភៅកិច្ចការស្រាវជ្រាវមួយក្បាលនេះ ពីព្រោះថានៅក្នុងការសិក្សាស្រាវជ្រាវតែងតែមាននូវចំណុតខ្វះខាត

តិចតួចក្តី ឬច្រើនក្តីប្រាកដជាមានជាក់ជាពុំខាន ទាំងអក្ខរាវិរុទ្ធ ទាំងពាក្យពេចន៍ និងទាំងអត្ថន័យក្តី។ ដូច្នេះហើយយើងខ្ញុំទាំងពីររីករាយទទួលយកដោយក្តីសោមនស្សរីករាយ នូវការរិះគន់ពីសំណាក់សាស្ត្រាចារ្យ លោកគ្រូ អ្នកគ្រូ សិស្សនិស្សិត មិត្តអ្នកអាន ក៏ដូចជាពីសំណាក់បណ្តាលជនគ្រប់មជ្ឈដ្ឋានក្នុងគោលបំណងដើម្បីឲ្យកាន់តែមានភាពសុក្រិតថែមទៀត។

ក្នុងនាមយើងខ្ញុំទាំងពីរជាអ្នករៀបរៀងកិច្ចការស្រាវជ្រាវមួយនេះក៏សង្ឃឹមថាស្នាដៃឯកសារមួយនេះនឹងក្លាយជាប្រយោជ៍ ព្រមទាំងផ្តល់នូវចំណេះដឹងបន្ថែមទៀត សម្រាប់ធ្វើជាគន្លឹះដល់ប្អូនៗជំនាន់ក្រោយអាចមកធ្វើការសិក្សាបន្ថែមទៀតបាន ដោយដាក់បញ្ចូលនូវគំនិតថ្មីបន្ថែមទៀត។

ជាចុងក្រោយយើងខ្ញុំទាំង២ រូបសូមជូនពរដល់អ្នកមានគុណទាំងពីរ លោកគ្រូ អ្នកគ្រូ និងមិត្តនិស្សិតរួមក៏ដូចជាមិត្តអ្នកអានទាំងអស់អោយជួបប្រទះតែពុទ្ធពរទាំង៤ប្រការគឺ : **អាយុ វណ្ណៈ សុខៈ ពលៈ កុំបីឃ្លៀងឃ្លាតឡើយ។**

មាតិកា

ទំព័រ

សេចក្តីផ្តើម

១. លំនាំបញ្ហានៃការស្រាវជ្រាវ..១

២. ចំណោទបញ្ហានៃការស្រាវជ្រាវ...២

៣. គោលបំណងនៃការស្រាវជ្រាវ...២

៤. ទំហំ និង ដែនកំណត់នៃការស្រាវជ្រាវ...៣

៥. សារៈសំខាន់នៃការស្រាវជ្រាវ..៣

៦. វិធីសាស្ត្រនៃការស្រាវជ្រាវ..៣

៧. រចនាសម្ព័ន្ធនៃការស្រាវជ្រាវ...៤

ជំពូកទី១

ផ្នែកទី១៖ សញ្ញាណទូទៅនៃកិច្ចសន្យា...៥

១.១ និយមន័យ..៦

១.២. ការព្រមព្រៀងបង្កើតកិច្ចសន្យា...៦

ផ្នែកទី២៖ ល័ក្ខខ័ណ្ឌសុពលភាពនៃកិច្ចសន្យា

២.១. ល័ក្ខខ័ណ្ឌទម្រង់ ៧

២.១.១. កិច្ចសន្យាធ្វើឡើងដោយផ្ទាល់មាត់..៨

២.១.២. កិច្ចសន្យាធ្វើឡើងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ...៨

២.២. លិខិតឯកជន និង លិខិយថាភូត...៨

២.២.១. លិខិតឯកជន...៩

២.២.២. លិខិយថាភូត...៩

២.៣. ល័ក្ខខ័ណ្ឌគ្រឹះ ឬលក្ខខណ្ឌសុពលភាពនៃកិច្ចសន្យា...១០

២.៣.១. ការព្រមព្រៀង..១០

២.៣.១.១. សំណើ...១១
ក. ល័ក្ខខ័ណ្ឌនៃសំណើ...១២
ខ. កាលកំណត់នៃសំណើ...១៣
គ. ការបញ្ចប់សំណើ...១៣
២.៣.១.២. ស្ទីការ...១៤
ក. ល័ក្ខខ័ណ្ឌនៃស្ទីការ..១៤
២.៣.២. កម្មវត្ថុនៃកិច្ចសន្យា..១៥
២.៣.២.១. ភាពស្របច្បាប់ ឬ ផ្ទុយនឹងការអនុវត្តដោយបង្ខំ..១៦
២.៣.២.២. ភាពមិនផ្ទុយនឹងសណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ និងទំនៀមទម្លាប់ល្អ..........................១៦

ផ្នែកទី ៣ ៖ សមត្ថភាពចុះកិច្ចសន្យា ១៧
៣.១. ជនដែលអនុញ្ញាតឲ្យចុះកិច្ចសន្យា..១៧
៣.១.១. អនីតិជន..១៨
៣.១.២. អនីតិជនមានអត្តាធីនភាព...១៨
៣.១.៣ អនីតិជនដែលត្រូវបានអនុញ្ញាតឲ្យប្រកបអាជីវកម្ម...១៩
៣.២. ជនដែលមិនអនុញ្ញាតឲ្យចុះកិច្ចសន្យា..២០
៣.២.១. អនីតិជននៅក្រោមអំណាចមេបា..២០
៣.២.២. ជនដែលនៅក្រោមហិតូបត្ថម្ភ...២០
៣.២.៣. ជននៅក្រោមអាណាព្យាបាលទូទៅ..២១

ជំពូកទី២

វិការៈនៃកិច្ចសន្យា

ផ្នែកទី១ ៖ វិការៈ..២៣

១.១ និយមន័យនៃវិការៈ..២៣

១.២ មូលហេតុវិការៈកិច្ចសន្យា..២៣

ផ្នែកទី២ ៖ ប្រភេទនៃវិការៈក្នុងកិច្ចសន្យា..២៣

២.១ ការភាន់ច្រឡំ..២៣

២.១.១ ល័ក្ខខ័ណ្ឌនៃការភាន់ច្រឡំ..២៤

២.១.១.១ ចំណុចដែលភាគីបង្ហាញឆន្ទៈយល់ថាសំខាន់..២៤

២.១.១.២ ភាគីទាំងសងខាងភាន់ច្រឡំ..២៤

២.២ ការឆបោក..២៥

២.២.១ ល័ក្ខខ័ណ្ឌនៃការឆបោក..២៥

២.២.១.១ គោលបំណងទុច្ចរិត..២៦

២.២.១.២ ការឆបោក ដែលប្រព្រឹត្តដោយភាគីម្ខាងទៀត..២៦

២.២.១.៣ ការឆបោក ដែលប្រព្រឹត្តដោយតតិយជន..២៦

២.២.១.៤ ភាពខុសច្បាប់នៃសកម្មភាពឆបោក..២៧

២.៣ ព័ត៌មានមិនពិត..២៧

២.៣.១ ល័ក្ខខ័ណ្ឌនៃព័ត៌មានមិនពិត..២៨

២.៣.១.១ ព័ត៌មានផ្ទុយពីការពិត..២៨

២.៣.១.២ អ្នកបង្ហាញឆន្ទៈដឹងថាហេតុមិនពិត នឹងមិនបង្ហាញឆន្ទៈទេ..២៩

២.៣.១.៣ ភាគីម្ខាងទៀតមិនដឹងអំពីព័ត៌មានមិនពិត..២៩

២.៤ ការរំលោភលើស្ថានភាព..៣០

២.៤.១ លក្ខខណ្ឌនៃការរំលោភលើស្ថានភាព..៣០

២.៤.១.១ ឋានៈ ឬ ស្ថានភាព មិនស្មើគ្នា..៣០

២.៤.១.២ បង្ហាញឆន្ទៈដោយមានការភ័យខ្លាច...៣១

២.៤.១.៣ បង្ហាញឆន្ទៈដោយមិនអាចប្រឆាំងតបតបាន..៣១

២.៥ ការគម្រាមកំហែង...៣២

២.៥.១ ល័ក្ខខ័ណ្ឌនៃការគម្រាមកំហែង..៣២

២.៥.១.១ ភាគីម្ខាងទៀត គម្រាមគំហែង..៣២

២.៥.១.២ បង្ខិតបង្ខំដោយខុសច្បាប់...៣៣

២.៥.១.៣ បង្កើតកិច្ចសន្យាដោយការភ័យខ្លាច...៣៣

២.៦ ការកេងចំណេញហួសហេតុ...៣៣

២.៦.១ លក្ខខណ្ឌនៃការកេងចំណេញហួសហេតុ..៣៤

២.៦.១.១ លំបាកផ្នែកសេដ្ឋកិច្ច ភាពល្ងង់ ខ្វះបទពិសោធន៍..៣៤

២.៦.១.២ ការកេងយកចំណេញយ៉ាងសន្ធឹកសន្ធាប់...៣៤

២.៧ បឋមនីយផ្លូវចិត្ត...៣៥

២.៧.១ ល័ក្ខខ័ណ្ឌនៃបឋមនីយផ្លូវចិត្ត..៣៥

២.៧.១.១ អ្នកបង្ហញឆន្ទៈមានឋមនីយផ្លូវចិត្ត..៣៥

២.៧.១.២ ភាគីម្ខាងទៀតបានដឹងថាកាបង្ហាញឆន្ទៈមានឋមនីយផ្លូវចិត្ត.............................៣៦

២.៨ ការបង្ហាញឆន្ទៈមិនពិត...៣៦

២.៨.១ ល័ក្ខខ័ណ្ឌនៃការបង្ហាញឆន្ទៈមិនពិត..៣៦

២.៨.១.១ អ្នកបង្ហាញឆន្ទៈមិនបង្ហាញឆន្ទៈពិតប្រាកដ..៣៧

២.៨.១.២ ការបង្ហាញឆន្ទៈដោយឃុបឃិត..៣៧

ជំពូកទី៣

ការលុបចោល និង មោឃៈភាពនៃកិច្ចសន្យា

ផ្នែកទី ១ ៖ ការលុបចោល..........៣៩

១.១ មូលហេតុនៃការលុបចោល..........៣៩

១.១.១ ជនខ្វះសមត្ថភាពខាងឆន្ទៈ..........៤០

១.១.២. ជនខ្វះសមត្ថភាពក្នុងការធ្វើសកម្មភាព..........៤១

១.១.២.១ អនីតិជន..........៤១

១.១.២.២ ជនស្ថិតក្រោមអាណាព្យាបាលទូទៅ..........៤២

១.១.២.៣ ជនស្ថិតក្រោមហិតូបត្ថម្ភ..........៤៣

១.១.៣ ការលុបចោលដោយមូលហេតុវិការៈនៃកិច្ចសន្យា..........៤៤

១.២ អ្នកមានសិទ្ធិ និង វិធីលុបចោល..........៤៤

១.២.១ អ្នកមានសិទ្ធិ..........៤៤

ក. ករណីវិការៈនៃការបង្ហាញឆន្ទៈ..........៤៤

ខ. ករណីខ្វះសមត្ថភាព..........៤៥

១.២.២ វិធីលុបចោល..........៤៥

១.៣ ការផ្តល់សច្ចានុមតិ..........៤៦

១.៣.១ អ្នកមានសិទ្ធិផ្តល់សច្ចានុមតិ..........៤៦

១.៣.២ សច្ចានុមតិដែលកំណត់ដោយច្បាប់..........៤៦

១.៤. អានុភាពនៃការលុបចោល..........៤៧

១.៤.១ អាជ្ញាយុកាលនៃការលុបចោល..........៤៨

ផ្នែកទី២ មោឃៈភាព. ៤៩

២.១ មូលហេតុនៃមោឃៈភាព..........៥០

២.១.១ ខ្លឹមសារនៃកិច្ចសន្យាដែលផ្ទុយនឹងបញ្ញត្តិដែលអនុវត្តដោយបង្ខំ..........៥០

២.១.២ ផ្ទុយនឹងសណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ និង ទំនៀមទម្លាប់ល្អ...៥០

២.១.៣ ខុសនឹងទម្រង់ច្បាប់...៥១

២.១.៤ ការបង្ហាញឆន្ទៈមិនពិត..៥១

២.២. អ្នកមានសិទ្ធិអះអាងអំពីមោឃៈភាព និង វិធីអះអាង...៥២

២.២.១ អ្នកមានសិទ្ធិ...៥២

២.២.២ វិធីអះអាង...៥២

២.៣. អានុភាពនៃមោឃៈភាព..៥៣

២.៣.១ អាជ្ញាយុកាលនៃការអះអាងអំពីមោឃៈភាព...៥៣

សេចក្តីសន្និដ្ឋាន

អនុសាសន៍

ឯកសារយោង

ឧបសម្ព័ន្ធ

សេចក្តីផ្តើម

សេចក្តីផ្តើម

៙❖៙

១. លំនាំបញ្ហានៃការស្រាវជ្រាវ

នៅក្នុងជីវភាពប្រចាំថ្ងៃ របស់បុគ្គលទាំងអស់តែងតែបានជួបប្រទះនូវការប្រាស្រ័យទាក់ទងគ្នាទៅវិញទៅមក ដែលការប្រាស្រ័យនោះមានដូចជាការដោះដូរទំនិញការជួយជាកម្លាំង ឬការទិញលក់ផលិតផលរវាងគ្នានិងគ្នាទៅវិញទៅមក។ រាល់ការប្រាស្រ័យទាក់ទងគ្នាទៅវិញទៅមក ឬ អាជីវកម្មដែលជាជីវភាពប្រចាំថ្ងៃ ដោយមានទម្រង់ជាផ្ទាល់មាត់ ឬ លាយលក្ខណ៍អក្សរ ទើបអាចបង្កើតបានជាកិច្ចសន្យាមួយបាន។ កិច្ចសន្យាទាំងពីរប្រភេទសុទ្ធតែកើតឡើងដោយសារទំនុកចិត្តរបស់ភាគីទាំងសងខាងដោយគ្រាន់តែកិច្ចសន្យាដែលធ្វើដោយលាយលក្ខណ៍អក្សរវាមានលក្ខណៈសំខាន់និងពិសេសជាង ព្រោះនៅពេលដែលមានវិវាទកើតឡើងអាចទុកជាសក្ខីតាងក្នុងការដោះស្រាយវិវាទចំពោះមុខតុលាការបាន។ លើសពីនេះ ទៅទៀត ការបង្កើតកិច្ចសន្យា គឺស្ថិតក្នុងគោលបំណងបង្កើតឲ្យមានភាពច្បាស់លាស់រវាងគ្នានឹងគ្នា ភាពស្មោះត្រង់ ក៏ដូចជាភាពជឿទុកចិត្តបានដែលមិនបណ្តាលឲ្យមានការបាត់បង់ ឬ ខូចខាតនូវផលប្រយោជន៍ចំពោះគ្នាទៅវិញទៅមកផងដែរ។ បច្ចុប្បន្ននេះដោយសារតែមានការយល់ដឹងអំពីផ្នែកច្បាប់ក៏ដូចជាយល់ដឹងអំពីសេដ្ឋកិច្ចទាំងក្នុងប្រទេសនិងក្រៅប្រទេសផងនោះ គេឃើញថាមានទំនាក់ទំនងរវាងបុគ្គលឯកជនជាច្រើន ត្រូវបានគ្រប់គ្រងដោយកិច្ចសន្យាជាច្បាប់របស់គូភាគីនោះ ហើយវាជាឧបករណ៍គតិយុត្តសម្រាប់ការពារប្រយោជន៍ដល់គូភាគីទាំងសងខាង។ ការរំលាយ ឬ មោឃភាព នៃកិច្ចសន្យា គឺកើតឡើងនៅពេលដែលកិច្ចសន្យាដែលបានបង្កើតនោះ ប្រកបដោយភាពវិការៈ ដែលសង្គមមិនអាចទទួលយកបាន ក៏ដូចជាច្បាប់បានការពារបញ្ញត្តិទុកជាមុខសម្រាប់សង្គមមួយប្រកបដោយតម្លាភាព និង យុត្តិធម៌ ដែលជាស្ពានឆ្ពោះទៅរកនីតិរដ្ឋ។

យោងតាមក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឆ្នាំ ២០០៧ បានផ្តល់សិទ្ធិដល់ភាគីម្ខាងទៀតដែលបានខូចខាតនូវផលប្រយោជន៍ពីការចុះកិច្ចសន្យាដោយមានវិការៈនៃកិច្ចសន្យាដែលបានធ្វើឡើង អាចធ្វើការលុបចោលកិច្ចសន្យានោះវិញបាន ។

២. ចំណោទបញ្ហានៃការស្រាវជ្រាវ

តើអ្វីទៅជាវិការៈនៃកិច្ចសន្យា? តើមានហេតុផលអ្វីខ្លះនៅដែលនាំឲ្យកិច្ចសន្យាមានវិការៈ? តើត្រូវបំពេញលក្ខខ័ណ្ឌអ្វីខ្លះទើបយើងអាចដឹងថា ជាកិច្ចសន្យាដែលមានវិការៈ ដែលជាមូលហេតុនៃការអនុវត្តការរំលាយទៅវិញ? តើការរំលាយកិច្ចសន្យាត្រូវមាននីតិវិធីយ៉ាងដូចម្តេចខ្លះ? តើការរំលាយកិច្ចសន្យាមានអានុភាពបែបណាទៅលើភាគីនៃកិច្ចសន្យា?

៣. គោលបំណងនៃការស្រាវជ្រាវ

គោលបំណងនៃការសិក្សាស្រាវជ្រាវប្រធានបទ **វិការៈនៃកិច្ចសន្យា** នេះគឺ យើងខ្ញុំទាំងពីររូបមានបំណងចង់ស្វែងយល់ឱ្យកាន់តែច្បាស់ជាក់លាក់ ឲ្យស៊ីជម្រៅបន្ថែមទៀត ក៏ដូចជាចង់ចែករំលែកបទពិសោធន៍នៃការខិតខំស្រាវជ្រាវអំពីវិការៈកិច្ចសន្យា ដែលពួកយើងបានសិក្សាយល់ដឹងទៅកាន់មនុស្សគ្រប់គ្នាដែលបានអានវណ្ណកម្មស្នាដៃរបស់ពួកយើងទាំងពីររូប។ ដោយមូលហេតុយើងសង្កេតឃើញថា នាពេលបច្ចុប្បន្ននេះប្រទេសកម្ពុជាកំពុងស្ថិតនៅក្រោមម្លប់សន្តិភាព មានការអភិវឌ្ឍន៍ជឿនលឿនដើរទៅមុខឥតឈប់ឈរ ហើយប្រជាពលរដ្ឋក៏មានជីវភាព សេដ្ឋកិច្ចល្អជាមុនមួយកម្រិតស្របតាមការវិវឌ្ឍន៍របស់ប្រទេសជាតិផងដែរ ជាហេតុនាំឱ្យខ្ញុំទាំងរូបចង់ធ្វើការស្រាវជ្រាវលម្អិតទៅលើកិច្ចសន្យា ដោយមានចក្ខុវិស័យសម្លឹងឃើញថា កិច្ចសន្យា គឺពិតជាសំខាន់ ព្រោះមានការទាក់ទងនឹងជីវភាពសេដ្ឋកិច្ច ការប្រាស្រ័យទាក់របស់សង្គមមនុស្សដែលពុំអាចខ្វះបាន ក៏ដូចជាពុំអាចមើលរំលងបាន ទើបយើងខ្ញុំទាំងពីរនាក់រួមមតិតែមួយ ធ្វើការសម្រេចចិត្តសិក្សាស្រាវជ្រាវចងក្រងនូវប្រធានបទនេះឡើង ទុកគ្រាន់ជាឯកសារជំនួយស្មារតី សម្រាប់សិស្សនិស្សិតជំនាន់ក្រោយៗ និង មិត្តអ្នកអានដែលស្រឡាញ់ចូលចិត្តការសិក្សា ដើម្បីអានស្វែងយល់ប្រកបដោយពុទ្ធិចំណេះដឹង និង រក្សាទុកជាការចងចាំផ្ទាល់ខ្លួនក្នុងវិស័យគតិយុត្តទាក់ទិននឹងកិច្ចសន្យា។

៤. ទំហំ និង ដែនកំណត់នៃការសិក្សាស្រាវជ្រាវ

ស្នាដៃសារណាបញ្ចប់ការសិក្សាថ្នាក់បរិញ្ញាបត្រផ្នែកនីតិសាស្ត្រមួយនេះ គឺសិក្សាទៅលើទំនាក់ទំនងទូទៅជុំវិញពីកិច្ចសន្យាតែប៉ុណ្ណោះ ជាពិសេសផ្តោតទៅលើវិការៈនៃកិច្ចសន្យាតែម្តង គឺមិនធ្វើការបកស្រាយលម្អិតសង្កត់ធ្ងន់ទៅលើការបង្កើតកិច្ចសន្យានោះទេ។ បន្ថែមលើសពីនេះ ការសិក្សាស្រាវជ្រាវនៃប្រធានបទនេះ គឺផ្អែកសំខាន់តាមក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឆ្នាំ ២០០៧ ដែលជាឯកសារគោលដ៏សំខាន់ ក៏ដូចជាបានដកស្រង់ចេញពីសៀវភៅដែលមានខ្លឹមសារល្អៗរបស់សាស្ត្រាចារ្យ លោកគ្រូ អ្នកគ្រូ មួយចំនួន និង ពីអត្ថបទរបស់អ្នកមានចំណេះដឹងផ្នែកច្បាប់នានា ដែលបានធ្វើការបង្ហាញបកស្រាយ មានការទាក់ទងនឹងប្រធានបទរបស់យើងខ្ញុំទាំងពីររូបត្រូវសិក្សាស្រាវជ្រាវ។

៥. សារៈសំខាន់នៃការសិក្សាស្រាវជ្រាវ

សារៈសំខាន់នៃការសិក្សាស្រាវជ្រាវនេះគឺ ចង់ធ្វើការចែករំលែកឱ្យទៅនិស្សិត អ្នកសិក្សាជំនាន់ក្រោយ និង មិត្តអ្នកអានដែលបានអានសិក្ខាប័ននេះនៅគ្រប់ទីមជ្ឈដ្ឋាន ជាពិសេសអ្នកដែលស្រឡាញ់ពេញចិត្តការសិក្សាច្បាប់ ឬ ផ្នែកនីតិសាស្ត្រ ក៏ដូចជានិស្សិតដែលកំពុងសិក្សារៀនសូត្រផ្នែកនីតិសាស្ត្រស្រាប់ រួមទាំងយើងខ្ញុំទាំងពីររូបផងដែរ ដែលជាអ្នកតាក់តែងចងក្រងនូវសារណានេះ ទុកគ្រាន់ជាឯកសារជំនួយប្រាជ្ញាស្មារតី អាចសិក្សាស្វែងយល់បង្កើនចំណេះដឹងផ្ទាល់ខ្លួនបន្ថែមផង និង ចង់សម្រេចភាពច្បាស់លាស់ទៅលើវិការៈនៃកិច្ចសន្យាដែលជាមូលហេតុនៃការរំលាយនោះតែម្តង ហើយក៏ជាការចូលរួមចំណែកលើកស្ទួយនីតិឯកជននៅកម្ពុជាផងដែរ។

៦. វិធីសាស្ត្រនៃការសិក្សាស្រាវជ្រាវ

ស្នាដៃសារណាបញ្ចប់ការសិក្សាថ្នាក់បរិញ្ញាបត្រនេះ យើងខ្ញុំទាំងពីររូបបានទទួលតាមរយៈការស្រាវជ្រាវប្រមូលទិន្នន័យក៏ដូចជាព័ត៌មានដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងប្រធានបទដើម្បីឲ្យស្នាដៃមួយនេះពោរពេញដោយអត្ថន័យខ្លឹមសារល្អៗ និង ទទួលបានប្រសិទ្ធិភាពខ្ពស់ក្នុងការសិក្សា។ នៅក្នុងខ្លឹមសារនៃស្នាដៃនេះ គឺយើងខ្ញុំទាំងពីរ

នាក់បានដកស្រង់ចេញពីគោលគំនិតក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាឆ្នាំ ២០០៧ , សេចក្តីកំណត់ចំពោះមាត្រានីមួយៗនៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី , សេចក្តីពន្យល់អំពីក្រមរដ្ឋប្បវេណី និង ឯកសារផ្សេងៗទៀត ហើយក៏ដូចជាសៀវភៅរបស់ សាស្ត្រាចារ្យ លោកគ្រូ អ្នកគ្រូ អ្នកមានចំណេះដឹងផ្នែកច្បាប់ជាច្រើនរូបទៀតជាគោលផងដែរ។

៧. រចនាសម្ព័ន្ធនៃការស្រាវជ្រាវ

ខ្លឹមសារអត្ថបទសិក្សាស្រាវជ្រាវនៃប្រធានបទ **វិការៈនៃកិច្ចសន្យា** នេះ យើងនឹងធ្វើការសិក្សាចំនួន ៣ ជំពូក សំខាន់ៗ គឺ ៖

- **ជំពូកទី ១ ៖ ការបង្កើតកិច្ចសន្យា**
- **ជំពូកទី ២ ៖ វិការៈនៃកិច្ចសន្យា**
- **ជំពូកទី ៣ ៖ ការលុបចោល និង មោឃភាពនៃកិច្ចសន្យ**

ជំពូកទី ១

ការបង្កើតកិច្ចសន្យា

ជំពូកទី ១
ការបង្កើតកិច្ចសន្យា

ផ្នែកទី ១៖ សញ្ញាណទូទៅនៃកិច្ចសន្យា

យោងតាមស្ថានភាពសង្គមសព្វថ្ងៃ ប្រជាពលរដ្ឋទូទៅមិនថាអាជីវករ អ្នកជំនួញ ឬអ្នកធ្វើការ តែងតែទិញទំនិញដោះដូរផលបរអ្វីមួយ គឺពួកគេតែងតែជៀសមិនផុតពីការបង្កើតកិច្ចសន្យាទេ ។ ការបង្កើតកិច្ចសន្យាទាំងនោះគ្រាន់តែមានសំណើ និងស្ទីការត្រូវគ្នាគឺគ្រប់គ្រាន់ហើយ ប៉ុន្តែកិច្ចសន្យាខ្លះមានច្រើនរូបភាព ច្រើនទម្រង់អាស្រ័យទៅលើឆន្ទៈការព្រមព្រៀងរបស់គូភាគី ។ ដើម្បីឱ្យភាគីនៃកិច្ចសន្យាបានបង្ហាញឆន្ទៈពិតរបស់ខ្លួនចាំបាច់ត្រូវតែមានការយល់ដឹង នឹងស្វែងយល់ឱ្យបានច្បាស់ពីល័ក្ខខ័ណ្ឌ នៃការបង្កើតកិច្ចសន្យា ។ ល័ក្ខខ័ណ្ឌនៃការបង្កើតកិច្ចសន្យាមានសារៈសំខាន់ណាស់ ដោយសារកិច្ចសន្យាកើតចេញពីឆន្ទៈពិតប្រាកដរបស់ភាគីដែលមានបំណងក្នុងការបង្កើតកាតព្វកិច្ចសម្រាប់ផលប្រយោជន៍ និងជៀសវាងកំហុសកើតឡើងដោយចេតនា និងអចេតនាណាមួយដោយសារមិនគោរពតាមល័ក្ខខ័ណ្ឌ។ ដូចច្នេះប្រសិនបើកិច្ចសន្យាដែលបានបង្កើតហើយ ឬកំពុងតែបង្ហាញឆន្ទៈក្នុងការបង្កើតមានវិការៈ ដែលជាមូលហេតុនាំឱ្យមានការរំលាយកិច្ចសន្យាអាចត្រូវបានមោឃៈ ឬ លុបចោលកិច្ចសន្យានោះបាន។

កិច្ចសន្យាគឺជាការព្រមព្រៀងរវាងបុគ្គលពីរនាក់ ឬពីរក្រុមដើម្បីបង្កើតនូវកាតព្វកិច្ច កែប្រែកាតព្វកិច្ច ឬលុបចោលកាតព្វកិច្ច។ នៅក្នុងមាត្រា ៣០៨ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីបានឲ្យនិយមន័យកាតព្វកិច្ចថា៖

១. កាតព្វកិច្ចគឺជាទំនាក់ទំនងគតិយុត្តដែលចងបុគ្គលពីរនាក់ដោយឲ្យបុគ្គលម្នាក់ដែលបានកំណត់មានករណីយកិច្ចមួយចំនួន ចំពោះបុគ្គលដែលបានកំណត់ម្នាក់ទៀត។

២. បុគ្គលដែលមានករណីយកិច្ចហៅថាកូនបំណុល រីឯបុគ្គលដែលទទួលផលប្រយោជន៍ពីករណីយកិច្ចនោះហៅថា ម្ចាស់បំណុល។

៣. ម្ចាស់បំណុលមានសិទ្ធិត្រូវគ្នាទៅនឹងករណីយកិច្ចរបស់កូនបំណុល។[1]

[1] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, លេខ នស/រកម/១២០៧/៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា ៣០៨

១.១. និយមន័យនៃកិច្ចសន្យា ៖

តាមន័យទូលាយ កិច្ចសន្យា គឺជាឯកសារភ្ជាប់កាតព្វកិច្ចតាមផ្លូវច្បាប់ ដែលទទួលស្គាល់ និងគ្រប់គ្រងសិទ្ធិ និងកាតព្វកិច្ចរបស់ភាគីនានាចំពោះកិច្ចសន្យា។

តាមន័យចង្អៀត កិច្ចសន្យាផ្អែកតាមមាត្រា ៣១១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីរបស់ប្រទេសកម្ពុជា ឆ្នាំ២០០៧ គឺជាកិរិយាដែលបុគ្គលពីរនាក់ ឬច្រើននាក់មានឆន្ទៈត្រូវគ្នាព្រមបង្កើត កែប្រែ ឬរំលត់នូវកាតព្វកិច្ច។ តាមន័យនេះ កិច្ចសន្យា ជាប្រភពមួយនៃការបង្កើតឲ្យមានកាតព្វកិច្ច ដែលជាចំណងគតិយុត្តចងបុគ្គលពីរនាក់ ឬច្រើននាក់ ដោយឲ្យបុគ្គលម្នាក់ដែលបានកំណត់ មានករណីកិច្ចមួយចំនួនចំពោះបុគ្គលដែលបានកំណត់ម្នាក់ទៀត។[2]

១.២. ការព្រមព្រៀងបង្កើតកិច្ចសន្យា ៖

ការព្រមព្រៀង ជាដំណាក់កាលដំបូងមុននឹងឈានដល់ការបង្កើតកិច្ចសន្យា គឺត្រូវមានការព្រមព្រៀងពីគូភាគី នៃកិច្ចសន្យាដែលការព្រមព្រៀង គឺជាការសម្តែងឆន្ទៈយល់ព្រមរបស់គូភាគីនីមួយៗ ដើម្បីបង្ហាញគោលបំណងពិតប្រាកដក្នុងការបង្កើតកិច្ចសន្យា៉។ ការព្រមព្រៀង អាចកើតឡើងបានដោយសារ ភាគីម្ខាងបានធ្វើសំណើ និងភាគីម្ខាងទៀតបានទទួល និងតបសំណើដែលហៅថា ស្វីការ។ យោងតាមមាត្រា ៣៣៦ កថាខណ្ឌទី១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា (ឆ្នាំ ២០០៧) ក្នុងនោះ ការព្រមព្រៀងត្រូវធ្វើឡើងដោយសេរី ពិតប្រាកដ គ្មានការបន្លំបោកប្រាស់ និងពុំមានការបង្ខិតបង្ខំពី បុគ្គលណាមួយដែលមានផលប្រយោជន៍ទាក់ទងនៅក្នុងកិច្ចសន្យា។[3] ការព្រមព្រៀងមិនត្រូវមានការ គាបសង្កត់លើរូបរាងកាយ ឬខាងផ្នែកសេដ្ឋកិច្ច ឬប្រើប្រាស់ឥទ្ធិពលបង្ក្រាបដោយមានការគំរាម កំហែងពីភាគីម្ខាងទៀត។ បានសេចក្តីថា នៅក្នុងការបង្កើតកិច្ចសន្យា ត្រូវតែមានការព្រមព្រៀងដោយមិនមានការបន្លំបោកប្រាស់ដោយ ការឆបោក ភូតភរ ដើម្បីឱ្យភាគីជឿទុកចិត្តហើយព្រមព្រៀង និងយល់ព្រមចុះកិច្ចសន្យាជាមួយខ្លួន ដូចនេះវាបណ្តាលឱ្យមានការលុបចោលកិច្ចសន្យាកើតឡើងបាន។

---

[2] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, លេខ នស/រកម/១២០៧/៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា ៣១១

[3] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, លេខ នស/រកម/១២០៧/៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា ៣៣៦

ផ្នែកទី២៖ លក្ខខណ្ឌសុពលភាពនៃកិច្ចសន្យា

២.១. លក្ខខណ្ឌទម្រង់

ចំពោះលក្ខខណ្ឌទម្រង់នេះពុំមានកំណត់ទម្រង់ច្បាស់លាស់ទេ ហើយក្នុងជីវភាពប្រចាំថ្ងៃ កិច្ចសន្យាផ្ទាល់មាត់នេះត្រូវបានគេយកមកអនុវត្តជាប្រចាំទៅលើសកម្មភាពតូចតាចនានា ព្រោះកិច្ចសន្យានេះមានភាពសាមញ្ញ ងាយស្រួល និងឆាប់រហ័សក្នុងការអនុវត្ត ប៉ុន្តែអាចផ្តល់ភាពលំបាកក្នុងការដោះស្រាយនៅពេលដែលមានវិវាទកើតឡើង ។ កិច្ចសន្យា មួយ អាចធ្វើឡើងដោយលាយលក្ខណ៍អក្សរ ឬដោយផ្ទាល់មាត់ ។[4] ប៉ុន្តែដើម្បីជៀសវាងការឈ្លោះប្រកែកគ្នាជារឿយៗ អំពីកិច្ចសន្យាដែលធ្វើឡើងដោយផ្ទាល់មាត់ដែលគ្មានភស្តុតាងច្បាស់លាស់ ទើបច្បាប់បានតម្រូវឲ្យធ្វើឡើងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ទើបកិច្ចសន្យាអាចមានសុពលភាពគតិយុត្ត។ ដោយឡែក កិច្ចសន្យាដែលដែលភាគីម្ខាងទទួលករណីកិច្ចធ្វើអនុប្បទាននូវកម្មសិទ្ធិលើអចលនវត្ថុ ឬករណីកិច្ចធ្វើលទ្ធកម្មនូវកម្មសិទ្ធិលើអចលនវត្ថុ នឹងមានអានុភាពលុះត្រាតែបានធ្វើលិខិតយថាភូត។ ចំពោះលក្ខខណ្ឌទម្រង់នេះពុំមានកំណត់ទម្រង់ច្បាស់លាស់ទេ ហើយក្នុងជីវភាពប្រចាំថ្ងៃ កិច្ចសន្យាផ្ទាល់មាត់នេះត្រូវបានគេយកមកអនុវត្តជាប្រចាំទៅលើសកម្មភាពតូចតាចនានា ព្រោះកិច្ចសន្យានេះមានភាពសាមញ្ញ ងាយស្រួល និងឆាប់រហ័សក្នុងការអនុវត្ត ប៉ុន្តែអាចផ្តល់ភាពលំបាកក្នុងការដោះស្រាយនៅពេលដែលមានវិវាទកើតឡើង ។ ម៉្យាងវិញទៀតនៅក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ២០០៧ តម្រូវឱ្យកិច្ចសន្យាមួយចំនួនត្រូវតែធ្វើជាលិខិតយថាភូតទើបបង្កើតឱ្យកិច្ចសន្យានោះមានសុពលភាព ។

ឧទាហរណ៍ ៖ (ក) ជាអ្នកទិញ បានសួរ (ខ) ជាអ្នកលក់ថា តើកាបូបមួយនេះមានតម្លៃប៉ុន្មាន? (ខ) បានឆ្លើយតបថា កាបូបនេះមានតម្លៃ ១០.០០០៛ (មួយម៉ឺនរៀល) ហើយបន្ទាប់មក (ក) ក៏ប្រគល់លុយ ហើយ (ខ) ក៏ប្រគល់កាបូប (នេះជាលក្ខខណ្ឌទម្រង់ ដែលងាយៗក្នុងការអនុវត្តប្រចាំថ្ងៃ) ។ បើក្រឡេកទៅមើលទម្រង់លាយលក្ខណ៍អក្សរវិញ កិច្ចសន្យាធ្វើឡើងដោយលាយលក្ខណ៍អក្សរ គឺជាកិច្ចសន្យាដែលត្រូវបានធ្វើឡើងដោយគូភាគីនៃកិច្ចសន្យា ដែលជាទូទៅនៅក្នុងកិច្ចសន្យាមានសរសេរកាលបរិច្ឆេទ ស្នាមម្រាមដៃ អំពីតម្លៃ ពេលវេលា និងកម្មវត្ថុនៃកិច្ចសន្យាជាដើម ។

[4] ក្រឹត-ច្បាប់លេខ៣៨ មាត្រា ១៤

២.១.១. កិច្ចសន្យាធ្វើឡើងដោយផ្ទាល់មាត់

កិច្ចសន្យាផ្ទាល់មាត់គឺជាកិច្ចសន្យាដែលត្រូវបានគេយកមកអនុវត្តជាប្រចាំទៅលើសកម្មភាពតូចតាចនានា ព្រោះកិច្ចសន្យានេះមានភាពសាមញ្ញ ងាយស្រួល និងឆាប់រហ័សក្នុងការអនុវត្ត ប៉ុន្តែអាចផ្តល់ភាពលំបាកក្នុងការដោះស្រាយនៅពេលដែលមានវិវាទកើតឡើង ។ ជាទូទៅ កិច្ចសន្យា នៅ ក្នុង ជីវភាពរស់នៅប្រចាំថ្ងៃពុំមានធ្វើ ជាលាយលក្ខណ៍អក្សរទេ ។

ឧទាហរណ៍ ៖ យុវជនម្នាក់ទៅតូបលក់សៀវភៅដើម្បីទិញសៀវភៅ និងប៊ិកយកទៅប្រើប្រាស់ ក្នុងការសិក្សាគឺម្ចាស់តូបលក់សៀវភៅ និងយុវជននោះមិនធ្វើកិច្ចសន្យាលាយលក្ខណ៍អក្សរអ្វីទេគ្រាន់តែប្រគល់យកសម្ភារដែលខ្លួនទិញហើយប្រគល់ប្រាក់តាមតម្លៃព្រមព្រៀងគ្នាជាការស្រេច ។

២.១.២. កិច្ចសន្យាធ្វើឡើងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ

កិច្ចសន្យាធ្វើឡើងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរគឺជាភស្តុតាងដែលអាចការពារប្រយោជន៍ឲ្យភាគីរងគ្រោះនៅពេលមានវិវាទកើតឡើងបាន ។ ទោះបីជាការបង្កើតកិច្ចសន្យា អាចធ្វើឡើងដោយផ្ទាល់មាត់យ៉ាងណាក៏ដោយ តែបណ្តាលយុធិត្តាធិការជាច្រើនពិតជាតម្រូវអោយមានប្រភេទនៃកិច្ចសន្យាសំខាន់ៗមួយចំនួនត្រូវសរសេរជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ទើបអាចដាក់ឱ្យប្រតិបត្តិបាន។ លើសពីនេះទៅទៀតភាគីទាំងឡាយនៃកិច្ចសន្យា គួរតែធ្វើកិច្ចសន្យាសំខាន់ៗជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ទោះបីមិនមានច្បាប់តម្រូវក៏ដោយ ព្រោះការសរសេរនោះនាំអោយបានការលើកទឹកចិត្តដល់គូភាគីនៃកិច្ចសន្យាអោយមានភាពច្បាស់លាស់ពេញឡើងថែមទៀត ក្នុងការធ្វើកិច្ចសន្យារបស់ពួកគេ និង ផ្តល់ ភស្តុតាងយ៉ាងមុតមាំ ដើម្បីការពារផលប្រយោជន៍របស់ពួកគេនៅក្នុងការបង្កើតកិច្ចសន្យា។ ជាទូទៅកិច្ចសន្យាអាចធ្វើជា លិខិតយថាភូត និង លិខិតឯកជន ជាល័ក្ខខ័ណ្ឌនៃការបង្កើតកិច្ចសន្យា។

២.២ លិខិតឯកជន និងយថាភូត

២.២.១. លិខិតឯកជន

លិខិតឯកជន គឺជាលិខិតទាំងឡាយណា ដែលបង្កើតឡើងដោយបុគ្គលឯកជនដោយមានចុះហត្ថលេខា ឬ ស្នាមមេដៃ ។[5] ហើយលិខិតឯកជន ជាលិខិតដែលធ្វើឡើងដោយពុំមានមន្ត្រីរាជការសាធារណៈណាមួយជួយដឹង ឮ និងឃើញនោះទេមានតែហត្ថលេខានៃគូភាគីតែប៉ុណ្ណោះ។ ជាពិសេស លិខិតឯកជនជាលិខិតទាំងឡាយណាដែលបង្កើតឡើងដោយបុគ្គលឯកជន ដោយមានចុះហត្ថលេខា ឬស្នាមមេដៃ។ ដូចនេះ កិច្ចសន្យាដែលធ្វើឡើងក្នុងទម្រង់ជាលិខិតឯកជន គឺជាកិច្ចសន្យាដែលធ្វើឡើងដោយការ ព្រមព្រៀងកិច្ចការណាមួយ ដើម្បីបង្កើតឱ្យមានលក្ខណៈគតិយុត្តតាមផ្លូវច្បាប់។ បានសេចក្តីថា កិច្ចសន្យាទូទៅដែរ នៅពេលដែលភាគីទាំងសងខាងបានព្រមព្រៀងគ្នាក្នុងការបង្កើតកិច្ចសន្យា គឺត្រូវធ្វើឡើងក្នុងទម្រង់លិខិតឯកជនដោយមិនមានការចូលរួមពីសារការី។ ការបង្កើតកិច្ចសន្យារយៈលិខិតនេះ ងាយស្រួលក្នុងការបង្កើត និងការរំលាយ នៅពេលដែលកិច្ចសន្យានោះមានវិការៈ ។

២.២.២. លិខិយថាភូត

លិខិតយថាភូតគឺជាលិខិតធ្វើឡើងតាមរូបមន្តច្បាប់ដោយមន្ត្រីសាធារណៈត្រូវបានអនុញ្ញាតឲ្យប្រតិបត្តិមុខងារនោះ ឬ តាមន័យចង្អៀតលិខិតទាំងឡាយដែលរៀបចំឡើងដោយសាការី។ លិខិតឯកជនដែលបានធ្វើឡើងស្របតាមលក្ខខណ្ឌគតិយុត្តដែលមានភាពត្រឹមត្រូវ អាចជឿជាក់បានក៏ពិតមែន ប៉ុន្តែវាមានតម្លៃគតិយុត្តទាបជាលិខិតយថាភូត។លិខិតយថាភូតជាលិខិតធ្វើឡើងតាមរូបមន្តច្បាប់ដោយមន្ត្រីសារធារណៈដែលត្រូវបាអនុញ្ញាតឱ្យប្រតិបត្តិមុខងារនេះហើយតាមន័យចង្អៀតវាក៏ជាលិខិតទាំងឡាយណាដែលរៀបចំឡើងដោយសារការី។[6] តាមន័យនេះ លិខិតយថាភូតសំខាន់បំផុតសម្រាប់ភាគីក្នុងកិច្ចសន្យាដោយសារទម្រង់នេះមានលក្ខណៈ

[5] សន្ធានុក្រមផ្នែករដ្ឋប្បវេណី (អនុម័តពាក្យច្បាប់ និងបោះពុម្ពដោយទីស្តីការរដ្ឋមន្ត្រី ឆ្នាំ ២០០៧)

[6] សន្ធានុក្រមផ្នែករដ្ឋប្បវេណី (អនុម័តពាក្យច្បាប់ និងបោះពុម្ពដោយទីស្តីការរដ្ឋមន្ត្រី ឆ្នាំ ២០០៧)

រឹងមាំ និងមានការចុះបញ្ជីដោយបុគ្គលដែលមានសមត្ថកិច្ច និងច្បាប់។ម៉្យាងទៀត មាត្រា៩ នៃច្បាប់ស្តីពីការអនុវត្តក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ២០១១បានកំណត់ផងដែរនូវអត្ថន័យនលិខិតយថាភូតជាលិខិតដែលត្រូវធ្វើឡើដោយសារការី ឬលិខិតឯកជនដោយសារការីចុះនិទ្ទេសថាលិខិតនោះមានលក្ខណៈត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់ចុះកាលបរិច្ឆេទនិងហត្ថលេខាក្រោយពេលខ្លួនបញ្ជាក់ថាលិខិតនោះមានភាពត្រឹមត្រូវតាមផ្លូវច្បាប់។ជាគោលការណ៍កិច្ចសន្យាដែលធ្វើឡើងក្នុងទម្រង់លិខិតយថាភូតហើយនៅពេលដែលមានវិវាទលិខិតនេះជាភស្តុតាងចាំបាច់សម្រាប់ការតតាំងក្តី។

២.៣. លក្ខខណ្ឌគ្រឹះ ឬលក្ខខណ្ឌសុពលភាពនៃកិច្ចសន្យា

លក្ខខណ្ឌគ្រឹះ ឬលក្ខខណ្ឌសុពលភាពក្នុងការបង្កើតកិច្ចសន្យាជាគោលការណ៍ដែលទាក់ ទងទៅនឹងភាគី ហើយកិច្ចសន្យាដែលបានបង្កើតឡើង មិនមែនសុទ្ធតែមានសុពលភាពនោះទេ។ ដើម្បីឱ្យកិច្ចសន្យាមួយមានសុពលភាពបាន លុះត្រាតែកិច្ចសន្យានោះបានបង្កើតឡើងដោយមាន ការព្រមព្រៀង សមត្ថភាព និងមានកម្មវត្ថុនៃកិច្ចសន្យា។ ជារួមការបង្កើតកិច្ចសន្យាដែលទាមទារឱ្យមានការព្រមព្រៀង សមត្ថភាព និងកម្មវត្ថុទើបកិច្ចសន្យាអាច បង្កើតឡើងបាន។ ជាពិសេស ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ២០០៧ បានចែងពីវិការៈក្នុងការបង្ហាញឆន្ទៈ និង លក្ខខណ្ឌសុពលភាពនៃកិច្ចសន្យាចាប់ពីមាត្រា ៣៤៥ រហូតដល់មាត្រា ៣៥៥ ។[7]

២.៣.១. ការព្រមព្រៀង

ការព្រមព្រៀងបង្កើត គឺជាឆន្ទៈរបស់ភាគីចុះកិច្ចសន្យា ដើម្បីបង្កើត និងភ្ជាប់នូវកាតព្វកិច្ចផ្សេងៗរវាងគូភាគី។នៅក្នុងនោះផងដែលធាតុផ្សំដើម្បីបង្កការព្រមព្រៀងមានចំនួន ២ធំៗគឺ៖ សំណើនិងស្វីការ។ យោងតាមក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា (ឆ្នាំ ២០០៧) មាត្រា ៣៣៦ កថាខណ្ឌទី១ បានចែងថាកិច្ចសន្យាមាន

[7] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី,លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០,០៨ ធ្នូ ២០០៧

អានុភាពដោយសារសំណើ និង ស្វីការត្រូវគ្នា។ ការព្រមព្រៀង គឺជាការសម្ដែងឆន្ទៈយល់ព្រមរបស់ភាគីនីមួយៗ ដើម្បីបង្ហាញគោលបំណងពិតប្រាកដក្នុងការបង្កើតកិច្ចសន្យា”។[8] ការព្រមព្រៀង អាចកើតឡើងបានដោយសារភាគីម្ខាងបានធ្វើសំណើ និងភាគីម្ខាងទៀតបានទទួល និងតបសំណើដែលហៅថា ស្វីការ។ ក្នុងនោះ ការព្រមព្រៀងត្រូវធ្វើឡើងដោយសេរី ពិតប្រាកដ គ្មានការបន្លំបោកប្រាស់ និងពុំមានការបង្ខិតបង្ខំពី បុគ្គលណាមួយដែលមានផលប្រយោជន៍ទាក់ទងនៅក្នុងកិច្ចសន្យា។ ការព្រមព្រៀងមិនត្រូវមានការ គាបសង្កត់លើរូបរាងកាយ ឬខាងផ្នែកសេដ្ឋកិច្ច ឬប្រើប្រាស់ឥទ្ធិពលបង្ក្រាបដោយមានការគំរាម កំហែងពីភាគីម្ខាងទៀត។ បានសេចក្ដីថា នៅក្នុងការបង្កើតកិច្ចសន្យា ត្រូវតែមានការព្រមព្រៀងដោយមិនមានការបន្លំបោកប្រាស់ដោយ ការឆបោក ភូតភរ ដើម្បីឱ្យភាគីជឿទុកចិត្តហើយព្រមព្រៀង និងយល់ព្រមចុះកិច្ចសន្យាជាមួយខ្លួន ដូចនេះវាបណ្ដាលឱ្យមានការលុបចោលកិច្ចសន្យាកើតឡើងបាន។

២.៣.១.១. សំណើ

សំណើ[9] គឺជាការសុំបង្កើតកិច្ចសន្យាដែលធ្វើឡើងដោយឆន្ទៈភ្ជាប់ខ្លួនជាមួយនឹងចំណង គតិយុត្តក្នុងករណីដែលមានស្វីការរបស់ភាគីម្ខាងទៀតចំពោះសំណើនេះ។ ដូចនេះ គេឱ្យនិយម ន័យសំណើថាជាការស្នើបង្កើតកិច្ចសន្យាមួយរវាងបុគ្គលម្នាក់ទៅនឹងបុគ្គលម្នាក់ទៀត។ សំណើ ដែលបានស្នើអាចជាសំណើជាក់លាក់ និងប្រាកដប្រជា គឺត្រូវធ្វើឡើងតាមរយៈការសរសេរលិខិតជា លាយលក្ខណ៍អក្សរ ឬជាពាក្យសំដី ហើយត្រូវតែមានការបង្ហាញឱ្យបានច្បាស់លាស់ថា អ្នកស្នើ មាន ឆន្ទៈប្រាកដប្រជា ដើម្បីចុះកិច្ចសន្យា។ ម្យ៉ាងទៀត សំណើត្រូវបង្ហាញពីគោលបំណងយ៉ាងរឹងមាំ របស់អ្នកផ្ដល់សំណើ ក្នុងការធ្វើអ្វីមួយតាមការព្រមព្រៀង ដែលបានភ្ជាប់ដោយកាតព្វកិច្ចតាមផ្លូវ ច្បាប់។ ភាគីដែលមានបំណងបង្កើតនូវសំណើត្រូវធ្វើការជូនដំណឹងអំពីសំណើរបស់ខ្លួន ដើម្បីឱ្យ សំណើបានដល់អ្នកទទួលសំណើ។

[8] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី,លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០,០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា៣៣៦ កថាខណ្ឌទី១

[9] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី,លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០,០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា៣៣៧ កថាខណ្ឌទី២

ក. លក្ខខណ្ឌនៃសំណើ

ក្នុងការបង្កើតសំណើមួយឲ្យមានសុពលភាព អ្នកដែលផ្តល់សំណើត្រូវបង្ហាញឆន្ទៈរបស់ខ្លួនឲ្យបានពិតប្រាកដ និងជាក់លាក់ ថាខ្លួនពិតជាចង់បង្កើតសំណើនោះមែន។ លើសពីនេះទៅទៀត ខ្លឹមសារនៃសំណើត្រូវតែមានភាពជាក់លាក់ និងច្បាស់លាស់ផងដែរដូចជា៖ ការកំណត់អត្តសញ្ញាណនៃគូភាគី តាវកាលិក និងពេលវេលាកំណត់ជាដើម។ សំណើអាចធ្វើឡើងតាមរយៈលិខិតជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ឬដោយផ្ទាល់មាត់។

- **គោលបំណងពិតប្រាកដនៃសំណើ ៖** គោលបំណងពិតប្រាកដនៃសំណើ គឺជាការកំណត់តាមរយៈពាក្យសំដី ឬអំពើរបស់ភាគី ដែលជាមនុស្សប្រកបគតិមានហេតុផលត្រឹមត្រូវ។ ប្រសិនបើអ្នកស្នើធ្វើសំណើ មានការភ័យខ្លាច ខឹង ឬលេងសើច ញុះញុងសំណើបែបនេះគឺគ្មានគោលបំណងពិតប្រាកដនោះទេ។[10]
- **ភាពច្បាស់លាស់នៃសំណើ៖** សំណើត្រូវតែមានខ្លឹមសារជាក់លាក់ច្បាស់លាស់ និងសមហេតុសមផល នោះមានន័យថា សំណើត្រូវតែបញ្ជាក់ឲ្យបានច្បាស់លាស់អំពីប្រភេទនៃវត្ថុ បរិមាណ តម្លៃ គុណភាព ពេលវេលា ទីកន្លែងជាដើម។[11]
- **ការជូនដំណឹងអំពីសំណើ៖** ជូនដំណឹងអំពីសំណើគឺបង្ហាញពីគោលបំណងរបស់ខ្លួនទៅកាន់អ្នកទទួលសំណើ ។ ហើយការជូនដំណឹងអំពីសំណើក៏ជាអានុភាពមួយរបស់សំណើ កើតឡើងនៅពេលដែលសំណើនោះបានទៅដល់ភាគីម្ខាងទៀត។ ដោយសំណើបានទៅដល់ដៃអ្នកទទួលហើយអានុភាពនៃសំណើក៏ត្រូវបាត់បង់ទៅវិញ ប្រសិនបើនៅពេលដែលមានដំណឹងអំពីការដកសំណើវិញ បានដល់ភាគីម្ខាងទៀត នៅក្នុងពេលជាមួយគ្នា និងពេលសំណើដល់ ឬមុនពេលសំណើដល់។ ហេតុនេះហើយទើបសំណើ ក៏មានបែបបទមួយ ចំនួនរួមមាន សំណើដែលមានកំណត់អំឡុងពេល និងគ្មានកំណត់អំឡុងពេលសម្រាប់ស្វីការ និង ការដកសំណើនោះ។

[10] កិច្ចសន្ទាពិសេស មេធាវី ជ្រា ឈុយឡេង ទំព័រ ៤ ឆ្នាំ ២០១៨

[11] កិច្ចសន្ទាពិសេស មេធាវី ជ្រា ឈុយឡេង ទំព័រ ៥ ឆ្នាំ ២០១៨

ខ.ការកំណត់នៃសំណើ

កាលកំណត់នៃសំណើ គឺជាបែបបទមួយ ចំនួនរួមមាន សំណើដែលមានកំណត់អំឡុងពេល និងគ្មានកំណត់អំឡុងពេលសម្រាប់ស្វីការ និង ការដកសំណើនោះ។[12]

- **សំណើដែលមានកំណត់អំឡុងពេលសម្រាប់ស្វីការៈ** គឺសំណើនោះ អាចកើតឡើងពេលដែលមានការកំណត់រយៈពេលមួយសម្រាប់ស្វីកា ហើយអំឡុងពេលសម្រាប់សំណើត្រូវគិតចាប់ ពីថ្ងៃដែលជូនដំណឹងពីសំណើ បើមិនច្បាស់ថា អ្នកស្នើកំណត់ពេលផ្សេង។ លើសពីនេះ សំណើនឹងបាត់បង់អានុភាពដោយស្វ័យប្រវត្តិ នៅពេលផុតអំឡុងពេលសម្រាប់ធ្វើការ។
- **សំណើដែលគ្មានកំណត់អំឡុងពេលសម្រាប់ស្វីការៈ** គឺសំណើនោះ ត្រូវបាត់បង់អានុភាពពេលគូភាគី ទទួលសំណើមិនយល់ព្រមភ្លាមៗ ក្នុងស្ថានភាពដែលគូភាគី កំពុងនិយាយគ្នា ហើយអាចឆ្លើយតបភ្លាមៗបាន។ អ្នកស្នើ មិនអាចដកសំណើវិញក្នុងអំឡុងពេលសមរម្យបានទេ បើ គូភាគីមិនបាននិយាយគ្នា។ ដោយឡែក បើការជូនដំណឹងពីការដកនោះបាន ទៅដល់ភាគី ម្ខាងទៀតមុនពេល ដែលភាគីនោះជូនដំណឹងពីស្វីការទើបការដកសំណើរមានអានុភាព៉។

គ. ការបញ្ចប់សំណើ

សំណើអានឹងត្រូវបានបញ្ចប់ ដោយសារមូលហេតុដូចជាៈ

- ការដកសំណើ ឬ ការលុបសំណើ
- ការបដិសេធសំណើដោយអ្នកទទួលដំណឹង
- ម្ចាស់ដែលធ្វើសំណើទទួលមរណភាព
- កម្មវត្ថុនៃកិច្ចសន្យាត្រូវបានបំផ្លាញ ឬ ខូចខាត

[12] កិច្ចសន្យាពិសេស មេធាវី ជ្រា ឈុយឡេង ទំព័រ ៦ ឆ្នាំ ២០១៨

២.៣.១.២. ស្វីការ

ស្វីការ គឺជាការបង្ហាញឆន្ទៈដែលអ្នកទទួលសំណើយល់ព្រមចំពោះសំណើនោះ មាន ន័យថា ស្វីការជាការសំដែងឆន្ទៈ ដែលបុគ្គលម្នាក់បានបញ្ចេញការយល់ព្រមរបស់ខ្លួន ចំពោះសំណើ ដែលបុគ្គលដទៃបានស្នើមកខ្លួនដើម្បីបង្កើតកិច្ចសន្យា។[13] ស្វីការ អាចជាអំពើដែលកើតឡើងដោយអ្នក ទទួលសំណើ ដែលឆ្លុះបញ្ចាំងពីគោលបំណងរបស់អ្នកទទួលសំណើ ក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀងជាប់ កាតព្វកិច្ចតាមផ្លូវច្បាប់ ដែលផ្អែកលើរាល់លក្ខខណ្ឌសំណើដែលបានទទួល។ ជារួម ច្បាប់ពុំបាន កំណត់ច្បាស់លាស់លើអត្ថន័យនៃស្វីការនោះទេ វាអាស្រ័យទៅតាមយុត្តិសាស្ត្រនាពេលបច្ចុប្បន្ន ដោយសកម្មភាពដែលត្រូវបានទទួលស្គាល់ថាជាស្វីការ ក៏ធ្វើឱ្យកិច្ចសន្យាអាចកើតឡើងបានដែរ ។

ឧទាហរណ៍ ៖ លោក A បានដាក់លក់រថយន្តរបស់ខ្លួនក្នុងតម្លៃ៣0,000ដុល្លា ទៅលោក B (សំណើរ)។ ហើយនៅថ្ងៃទី៣១ ធ្នូ ២០២១ លោក B បានយល់ព្រមទិញ និងប្រគល់ប្រាក់ទៅលោក A (ស្វីការ)។ នេះមានន័យថា សំណើរ និងស្វីការបានជួបគ្នា នោះបង្កើតបានជាកិច្ចសន្យាដែលមានអានុភាព។

ក. លក្ខខណ្ឌនៃស្វីការ

ស្វីការមួយមានអានុភាព នៅពេលដែលស្វីការបានទៅដល់អ្នកស្នើ។ ប៉ុន្តែប្រសិនបើដំណឹងអំពីការដកស្វីការនោះវិញបានទៅដល់អ្នកស្នើនៅពេលព្រមគ្នានឹងពេលដែលស្វីការបានទៅដល់ ឬ មុនពេលដែលស្វីការបានទៅដល់ នោះអានុភាពនៃស្វីការមិនត្រូវបានកើតឡើយ។[14] ជាធម្មតាអ្នកធ្វើស្វីការត្រូវយល់ព្រមទាំងស្រុងនូវរាល់ចំណុចដែលមានកំណត់នៅក្នុងសំណើ។ ស្វីការត្រូវធ្វើឡើងឲ្យទាន់ពេលមុននិងសំណើរលត់ ស្វីការត្រូវតែបញ្ជូនឲ្យទៅដល់អ្នកស្នើ។ លើសពីនេះទៅទៀតស្វីការត្រូវធ្វើដូចទៅ នឹងសំណើដៃ ស្វីការអាចធ្វើឡើងតាមរយៈលិខិតជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ឬ ដោយផ្ទាល់មាត់ ឬ ដោយតណ្លើភាព។

[13] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, លេខ នស/រកម/១២០៧/៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា ៣៣៧ កថាខណ្ឌទី ៣

[14] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, លេខ នស/រកម/១២០៧/៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា ៣៣៧

- **អ្នកមានសិទ្ធិក្នុងការផ្តល់ស្វីការ ៖** មានតែអ្នកទទួលសំណើប៉ុណ្ណោះ ទើបអាចធ្វើសំណើនោះក្នុងគោលបំណងបង្កើតកិច្ចសន្យាមួយបាន។ [15]
- **ការជូនដំណឹងអំពីស្វីការ ៖** ស្វីការត្រូវមានអានុភាពនៅពេលដែលស្វីការនោះបានដល់អ្នកស្នើ។ កិច្ចសន្យាកើតឡើងនៅពេលដែលសំណើជួបនឹងស្វីការ។ ដូច្នេះប្រសិនបើអ្នកទទួលសំណើចង់បង្កើតកិច្ចសន្យានោះគាត់ត្រូវធ្វើយ៉ាងណាបញ្ជូនស្វីការរបស់គាត់ឱ្យបានទៅដល់ភាគីនៃសំណើ។ អានុភាពនៃស្វីការ មាននៅពេលដែលស្វីការនោះបានដល់អ្នកស្នើ។ នៅពេលដែលពុំមាន ការជំទាស់លើសំណើដែលអ្នកស្នើដាក់មក ការបង្ហាញឆន្ទៈស្វីការនេះ ជាការយល់ព្រមដោយ គ្មាន លក្ខខណ្ឌដោយឡែក ប្រសិនបើមានការប្រឆាំង ឬជំទាស់លើសំណើនោះ ហើយអ្នកធ្វើស្វីការ បានដាក់លក្ខខណ្ឌ ឬកែប្រែសារធាតុសំណើនាំឱ្យស្វីការមិនមានសុពលភាពទទេ តែវានឹងមាន អានុភាពជាសំណើថ្មី ។
- **ស្វីការត្រូវតែធ្វើមុខពេលសំណើរលត់ ៖** ប្រសិនបើសំណើត្រូវបានគេរំលត់មុនពេលមានស្វីការកើតឡើងនោះគ្មានកិច្ចសន្យាដែលមានសុពលភាពកើតឡើងទេ ដោយហេតុថាកិច្ចសន្យាដែលមានសុពលភាពត្រូវកើតឡើងដោយសារការជួបគ្នារវាងសំណើដែលមានសុពលភាពនឹងស្វីការដែលមានសុពលភាព។ ប្រសិនបើគូភាគីកំពុងតែនិយាយទល់មុខគ្នា នោះនឹងមានភាពងាយស្រួលកំណត់ថា ពេលណាសំណើនឹងត្រូវរំលត់តែប្រសិនបើភាគីបានធ្វើទំនាក់ទំនងជាមួយគ្នាពីចម្ងាយនោះវានឹងមានភាពពិបាកក្នុងការកំណត់ថាពេលសំណើនឹងត្រូវរំលត់ អ្នកស្នើអាចចាត់ទុកថាស្វីការដែលបានមកដល់អ្នកស្នើក្រោយពេលផុតអំឡុងពេលគឺជាសំណើថ្មី។ ករណីដែលមានការជូនដំណឹងអំពីការដកស្វីការវិញ គឺមានលក្ខណៈដូច សំណើដែរ។ សរុបមក កិច្ចសន្យាត្រូវកើតឡើងពេលដែលដំណឹងអំពីស្វីការបានមកដល់អ្នកស្នើ។[16]

២.៣.២. កម្មវត្ថុនៃកិច្ចសន្យា

កិច្ចសន្យាមួយនឹងមានសុពលភាពនៅពេលដែលកាតព្វកិច្ចបានកើតឡើងពីកិច្ចសន្យានោះជាកម្មវត្ថុមួយជាក់លាក់អាចធ្វើកើតនិងស្របច្បាប់ មានរបៀបរៀបរយសាធារណៈ ឬ ទំនៀមទម្លាប់ល្អរបស់ប្រពៃណី។

[15] កិច្ចសន្យាពិសេស មេធាវី ជ្រា ឈុនឡេង ទំព័រ ១៣ ឆ្នាំ ២០១៨

[16] មាត្រា ៣៨២ កថាខណ្ឌទី ៤ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា (ឆ្នាំ ២០០៧)

កម្មវត្ថុនៃ កិច្ចសន្យាគឺជាកាតព្វកិច្ច ឯកម្មវត្ថុនៃកាតព្វកិច្ចគឺជាតាវកាលិ (អំពើ ឬ វត្ថុ) ។ ក្នុងនោះផងដែរកម្មវត្ថុនៃកិច្ចសន្យាត្រូវតែជាក់លាក់ មានន័យថាភាគីកិច្ចសន្យាត្រូវតែយល់ច្បាស់ពីអ្វីដែលខ្លួនបានសន្យាចំពោះកិច្ចសន្យានៅពេលបច្ចុប្បន្នដែរ ដូច្នេះប្រសិនបើកម្មវត្ថុមិនមាននៅពេលចុះកិច្ចសន្យាដោយសារកម្មវត្ថុនោះបានបាត់បង់កិច្ចសន្យានឹងពុំមានសុពលភាពឡើយ។

២.៣.២.១. ភាពស្របច្បាប់ ឬ ភាពផ្ទុយច្បាប់នឹងការអនុវត្តដោយបង្ខំ

ប្រសិនបើខ្លឹមសារនៃកិច្ចសន្យា ផ្ទុយនឹងបញ្ញត្តិច្បាប់ នោះវាត្រូវបានចាត់ទុកជាមោឃៈ ។[17] បញ្ញត្តិដែលអនុវត្តដោយបង្ខំ គឺសំដៅទៅលើបញ្ញត្តិដែលបដិសេធរាល់អានុភាពនៃសកម្មភាពគតិយុត្តដែលផ្ទុយនឹងបញ្ញត្តិនេះ។

ឧទាហរណ៍៖ នៅក្នុងករណីដែលគូភាគីបានព្រមព្រៀងគ្នាថា ភាគីម្ខាងនៃកិច្ចសន្យា មិនអាចលុបចោលកិច្ចសន្យាបានទេ ទោះបីជាគាត់បានបង្ហាញឆន្ទៈដោយសារការភាន់ច្រឡំក៏ដោយ។ ការព្រមព្រៀងនេះត្រូវបានចាត់ទុកថាជាមោឃៈ ព្រោះវា កិច្ចសន្យាបញ្ញត្តិដែលអនុវត្តដោយបង្ខំ។

២.៣.២.២. ភាពមិនផ្ទុយនឹងសណ្ដាប់ធ្នាប់សាធារណៈ និងទំនៀមទំលាប់ល្អរបស់សង្គម៖

សំដៅទៅលើ បើទោះបីជាគូភាគីបង្ហាញឆន្ទៈដោយគ្មានវិការៈក៏ដោយ ក៏កិច្ចសន្យាត្រូវបានចាត់ទុកជាមោឃៈដែរ ប្រសិនបើខ្លឹមសារនៃកិច្ចសន្យាផ្ទុយពីស្ថានភាពសង្គម និងទំនៀមទំលាប់ល្អ ។

ឧទាហរណ៍៖ នៅក្នុងករណីដែលគូភាគីបានព្រមព្រៀងគ្នាថា បង្កើតកិច្ចសន្យាជួញដូរគ្រឿងញៀនជាមួយគ្នា។ បើទោះបីជាគូភាគីទាំងសងខាងដឹងហើយថាកិច្ចសន្យាជួញដូរគ្រឿងញៀនជាអំពើខុសច្បាប់ក៏ដោយ ។ កិច្ចសន្យាជួញដូរគ្រឿងញៀនជាអំពើដែលផ្ទុយនឹងសណ្ដាប់ធ្នាប់សាធារណៈ និងទំនៀមទំលាប់ល្អក្នុងសង្គម។

---

[17] មាត្រា ៣៥៤ កថាខណ្ឌទី ១ ចំណុច ក នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា (ឆ្នាំ ២០០៧)

ផ្នែកទី ៣ ៖ សមត្ថភាពចុះកិច្ចសន្យា

ជាទូទៅមនុស្សគ្រប់រូបត្រូវបានទទួលស្គាល់យ៉ាងពេញលេញអំពីសិទ្ធិរបស់ខ្លួន ដែលពួកគេអាចប្រើប្រាស់សិទ្ធិនេះ ក្នុងការធ្វើសកម្មភាពផ្សេងៗបានដោយសេរី កុំឱ្យតែប៉ះពាល់ ដល់សិទ្ធិអ្នកដ៏ទៃ និងផ្ទុយនឹងបញ្ញត្តិច្បាប់ ។ ក៏ប៉ុន្តែសកម្មភាពដែលបានធ្វើឡើង មានសកម្មភាពមួយចំនួនត្រូវបានច្បាប់ទទួលស្គាល់ និងមានសុពលភាពពេញលេញ ហើយសកម្មភាពដែលបានធ្វើឡើងដោយជនមួយចំនួនទៀតត្រូវបាន ច្បាប់មិនទទួលស្គាល់ថាមានសុពលភាព ឬតម្រូវឱ្យមានការយល់ព្រមដោយជនដែលមានផលប្រយោជន៍ផ្សេងទៀត ដើម្បីឱ្យមានសុពលភាពលើសកម្មភាពទាំងនោះជាអាទិ៍ ។ សកម្មភាពមួយចំនួនដែលបានធ្វើឡើងហើយមិនត្រូវបានទទួលស្គាល់ ឬមិនមានសុពលភាព គឺដោយហេតុថាជនដែលបានធ្វើសកម្មភាពទាំងនោះត្រូវបានកំណត់ថា ជាជនដែលខ្វះសមត្ថភាព ឬត្រូវបានកម្រិតសមត្ថភាពក្នុងការធ្វើសកម្មភាព ។

សមត្ថភាពគឺជាសម្បទានរបស់បុគ្គលម្នាក់ៗដែលមានលក្ខណៈសម្បត្តិគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការបង្កើតកិច្ចសន្យា ។ កិច្ចសន្យានឹងមានសុពលភាពនៅពេលដែលកាតព្វកិច្ចបានកើតឡើងពីកិច្ចសន្យានោះជាកម្មវត្ថុមួយជាក់លាក់អាចធ្វើកើតនិងស្របច្បាប់ មានរបៀបរៀបរយជាសាធារណៈ ឬ ទំនៀមទម្លាប់ល្អ។ កម្មវត្ថុនៃកិច្ចសន្យាគឺជាកាតព្វកិច្ច ឯកម្មវត្ថុនៃកាតព្វកិច្ចគឺជាតាវកាលិក (អំពើ ឬ វត្ថុ) ។ ក្នុងនោះផងដែរកម្មវត្ថុនៃកិច្ចសន្យាត្រូវតែជាក់លាក់ មានន័យថាភាគីនៃកិច្ចសន្យាត្រូវតែយល់ច្បាស់អំពីអ្វីដែលខ្លួនបានសន្យាចំពោះកិច្ចសន្យាដែលមានកម្មវត្ថុជាតាវកាលិកចេញពីអំពើរបស់មនុស្ស។ កម្មវត្ថុជាក់លាក់ ក៏មានន័យថាជាកម្មវត្ថុត្រូវវតែមាននៅពេលបច្ចុប្បន្នដែរ ដូច្នេះប្រសិនបើកម្មវត្ថុមិនមាននៅពេលចុះកិច្ចសន្យាដោយសារកម្មវត្ថុបានបាត់បង់ កិច្ចសន្យានឹងពុំមានសុពលភាពឡើយ ។

៣.១. ជនដែលអនុញ្ញាតឲ្យចុះកិច្ចសន្យា

យោងតាមក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ជនដែលត្រូវបានអនុញ្ញាតិក្នុងការធ្វើសកម្មភាពសំដៅដល់រូបវន្តបុគ្គលទាំងឡាយណាដែលមានសមត្ថភាពក្នុងការយល់ដឹងនិងវិនិច្ឆ័យពី សកម្មភាពតាមផ្លូវច្បាប់របស់ខ្លួនបាន ។ ហើយបានកំណត់យកជនដែលត្រូវបានអនុញ្ញាតិក្នុងការធ្វើសកម្មភាព ដោយផ្អែកទៅលើ

សមត្ថភាពរបស់ជននោះមានចំនួន ០៣ (បី)ប្រភេទ គឺ៖ នីតិជន, អនីតិជនមានអត្តាធីនភាព អនីតិដែលត្រូវបាន អនុញ្ញត្តិឲ្យប្រកបអាជីវកម្មបាន ។

៣.១.១. អនីតិជន

តាមន័យទូទៅអនីតិជន គឺជាបុគ្គលដែលមានអាយុគ្រប់តាមច្បាប់បានកំណត់ ហើយមានសមត្ថភាព ឯករាជ្យខាងអំពើ។[18] យោងតាមក្រមរដ្ឋប្បវេណីព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឆ្នាំ ២០០៧ នីតិជន សំដៅទៅលើជន ដែលមានអាយុ ១៨ឆ្នាំ (ដប់ប្រាំបី) ឆ្នាំឡើងទៅ។ ក្នុងការបង្កើតកិច្ចសន្យា នីតិជនត្រូវបានកំណត់ថាជាជនដែល មានសមត្ថភាពពេញលេញទាំងស្រុងក្នុងការសំរេចចិត្ត និងធ្វើសកម្មភាពបង្ហាញឆន្ទៈចុះកិច្ចសន្យាមួយបាន។ ជាទូទៅប្រភេទមនុស្សមួយចំនួន មិនអាចមានសមត្ថភាពចុះកិច្ចសន្យាបានទេ ប៉ុន្តែមានករណីមួយចំនួនទៀត ដែលច្បាប់អនុញ្ញាតឲ្យចុះកិច្ចសន្យាបានដែរដូច ៖

៣.១.១.១. អនីតិជនមានអត្តាធីនភាព

យោងតាមសន្ទានុក្រមផ្នែករដ្ឋប្បវេណី «អត្តាធីនភាព» គឺជាស្ថានភាពមួយ ដែលផ្តល់ឱ្យអនីតិជនបាន រួចផុតពីរបបអាណាព្យាបាលសម្រាប់អនីតិជន ឬ រួចផុតពីអំណាចមេបា ហើយមានសមត្ថភាពដូចនីតិជនដែរ។

អត្តាធីនភាព គឺមានអានុភាពអាចធ្វើឱ្យច្បាប់ចាត់ទុកថាអនីតិជននោះបានដល់នីតិភាពហើយ (ក្លាយ ជាជនដែលមានសិទ្ធិដូចនីតិជនដែលមានអាយុគ្រប់ ១៨ ឆ្នាំ ផងដែរ) និងអាចធ្វើសកម្មភាពបានដូចជានីតិជន ដែរ។ ដោយសារតែអានុភាពនេះ អនីតិជននោះអាចធ្វើសកម្មភាពពាណិជ្ជកម្ម ដូចជាការបើកអាជីវកម្មផ្ទាល់ខ្លួន ដោយមិនចាំបាច់មានការអនុញ្ញាតពីម្តាយឪពុក (អ្នកដែលមានអំណាចមេបា) ឬ អ្នកអាណាព្យាបាលសម្រាប់អ នីតិជន។ អនីតិជន ព្រមទាំងអាចធ្វើសកម្មភាពកិច្ចសន្យា ដោយអាចបង្កើត កែប្រែ និងរំលត់កាតព្វកិច្ចបាន និង

[18] សន្ទានុក្រមផ្នែករដ្ឋប្បវេណី (អនុម័តពាក្យច្បាប់ និងបោះពុម្ពដោយទីស្តីការរដ្ឋមន្ត្រី ឆ្នាំ ២០០៧)

អាចធ្វើនូវសកម្មភាពឯកតោភាគីបានថែមទៀត។ លើសពីនេះទៀត អនីតិជនអាចទទួលបាននូវបុគ្គលភាពគតិយុត្ត (ភាពជាប្រធាននៃសិទ្ធិ និងកាតព្វកិច្ច) យ៉ាងពេញលេញទៀតផង។[19]

- ក្នុងករណីដែលអនីតិជនដែលបានដល់អាយុចាប់ពី ១៦ (ដប់ប្រាំមួយ) ឆ្នាំ ឡើងទៅ ហើយអាចទ្រទ្រង់ជីវភាពខ្លួនឯងដោយឯករាជ្យ មិនចាំបាច់ពឹងពាក់នរណា តុលាការអាចប្រកាសនូវអត្តាធីនភាពបានតាមពាក្យសុំរបស់អនីតិជននោះ ប្រសិនបើតុលាការយល់ឃើញថា អត្តាធីនភាពស្របនឹងផលប្រយោជន៍របស់អនីតិជន។ ក្នុង ករណីនេះ តុលាការត្រូវសួរយោបល់ពីអ្នកមានអំណាចមេបាផងដែរ។
- ផ្សេងពីល័ក្ខខ័ណ្ឌខាងលើ ប្រសិនបើអនីតិជននោះបានរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ហើយ អនីតិជនក៏អាចទទួលបាននូវអត្តាធីនភាព ដោយមិនចាំបាច់មានការប្រកាសពីតុលាការឡើយ (ក្នុងករណីនេះ ទោះបីភាគីនៃចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍បានលែងលះគ្នាហើយក៏ដោយ ក៏អានុភាពនៃអត្តាធីភាព មិនត្រូវរលត់ឡើយ)។

៣.១.១.២. អនីតិជនដែលត្រូវបានអនុញ្ញាតឲ្យប្រកបអាជីវកម្ម

អនីតិជនដែលត្រូវបានអនុញ្ញាតឱ្យប្រកបអាជីវកម្ម ៖

១- អនីតិជនដែលបានទទួលការអនុញ្ញាតឱ្យប្រកបអាជីវកម្មមួយប្រភេទ ឬ ច្រើនប្រភេទពីអ្នកមានអំណាចមេបា ឬ អ្នកអាណាព្យាបាលសម្រាប់អនីតិជន ត្រូវមានសមត្ថភាពដូចនីតិជន ចំពោះមុខជំនួញនោះ ។

២- ក្នុងករណីដែលបានកំណត់នៅក្នុងកថាខណ្ឌទី ១ ខាងលើនេះ ប្រសិនបើបាន ដឹងច្បាស់ថា អនីតិជននោះមិនអាចបំពេញកិច្ចការ អាជីវកម្មនោះបាន អ្នកមានអំណាច មេបា ឬ អ្នកអាណាព្យាបាលសម្រាប់អនីតិជនអាចលុបចោល ឬ កម្រិតនូវការអនុញ្ញាតនៃការប្រកបអាជីវកម្មនោះបាន ។[20]

[19] ក្រមរប្បវេដ្ឋណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, លេខ នស/រកម/១២០៧/៣០,០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា ២១

[20] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, លេខ នស/រកម/១២០៧/៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា ២០

៣.២. ជនដែលមិនអនុញ្ញាតឱ្យចុះកិច្ចសន្យា

ចំពោះបុគ្គលដែលខ្វះប្រការណាមួយនៃបញ្ញាស្មារតី ឬ អាយុ ជាបុគ្គលដែលអសមត្ថភាពក្នុងការធ្វើកិច្ចសន្យា តាមកំណត់ច្បាប់បុគ្គលនោះមិនអាចធ្វើការចុះកិច្ចសន្យាសុពលភាពមួយបានទេ។ ជនទាំងនោះត្រូវបានចាត់ទុកថាជាអសមត្ថជនក្នុងការចុះកិច្ចសន្យា។ អសមត្ថជន គឺជាជនដែលគ្មានសមត្ថភាពក្នុងការធ្វើអ្វីមួយដែលច្បាប់ហាមឃាត់ បានមានន័យថា អសមត្ថជននោះ ទោះបីជាមានអាយុលើសពី ១៨ឆ្នាំ ក៏ដោយ ក៏មិនអាចចុះកិច្ចសន្យា បង្កើតសិទ្ធិ និងករណីកិច្ចបានឡើយដោយហេតុថាសិទ្ធិតាមផ្លូវច្បាប់របស់ជននោះត្រូវបានកំណត់ដូចជា ៖ អនីតិជននៅក្រោមអំណាចមេបា ជននៅក្រោមហិតូបត្ថម្ភ និង ជននៅក្រោមអាណាព្យាបាលទូទៅ។

៣.២.១. អនីតិជននៅក្រោមអំណាចមេបា

អនីតិជននៅក្រោមអំណាចមេបាសំដៅទៅលើជនដែលមិនទាន់ដល់នីតិភាព ពោលគឺមិនទាន់គ្រប់អាយុ ១៨ ឆ្នាំ។ ជាគោលការណ៍អនីតិជនមិនអាចធ្វើសកម្មភាពគតិយុត្តដោយឯករាជ្យបានទេ ជារួមសកម្មភាពដែលបានធ្វើឡើងដោយឯករាជ្យអាចត្រូវបានលុបចោល។ ដើម្បីអោយអនីតិជននៅក្រោមអំណាចមេបាអាចធ្វើសកម្មភាពបាន គឺចាំបាច់ត្រូវធ្វើសកម្មភាពតាមរយៈអ្នកមានអំណាចមេបា ឬ អាណាព្យាបាលសម្រាប់អនីតិជន នោះ។ ចំពោះអនីតិជនដែលចង់ ធ្វើសកម្មភាពគតិយុត្តបានលុះត្រាតែ ទទួលការយល់ព្រមពីអ្នកតំណាងដែលច្បាប់បានកំណត់ ប៉ុន្តែជាករណីលើលែងអនីតិជនត្រូវបានទទួលស្គាល់អោយធ្វើសកម្មភាពឯករាជ្យចំពោះសកម្មភាពទាំងឡាយណាដែលមិនសូវសំខាន់ ។

៣.២.២. ជនដែលនៅក្រោមហិតូបត្ថម្ភ

ចំពោះហិតូបត្ថម្ភ៖ ចំពោះបុគ្គលដែលមានសមត្ថភាពតិចតួចពេក ក្នុងការយល់ដឹង និងវិនិច្ឆ័យដោយ សារបញ្ហាស្មារតី តុលាការអាចប្រកាសចាប់ផ្តើមហិតូបត្ថម្ភតាមរយៈពាក្យសុំរបស់សាមីខ្លួន, សហព័ទ្ធ, ញាតិដែលស្ថិតក្នុង ៤ ថ្នាក់, អ្នកអាណាព្យាបាល, អ្នកត្រួតពិនិត្យអាណាព្យាបាលទូទៅ, មេឃុំ ឬចៅសង្កាត់ ឬ

តំណាងអយ្យការ ។[21] មុនពេលប្រកាសរបបនេះ តុលាការត្រូវស្តាប់មតិយោបល់របស់វេជ្ជបណ្ឌិត និងផ្តល់ឱកាសឲ្យសាមីខ្លួនធ្វើសេចក្តីថ្លែងការណ៍ ដើម្បីពិចារណាថាសាមីខ្លួន ពិតជាមានបញ្ហាផ្នែកស្មារតី និងមានការយល់ដឹងតិចតួចពិតប្រាកដមែន ។

ហិតូបត្ថម្ភកៈ ជាអ្នកមានតួនាទីត្រួតពិនិត្យ និងថែរក្សាជនស្ថិតក្រោមហិតូបត្ថម្ភ។ តុលាការត្រូវជ្រើសតាំងហិតូបត្ថម្ភកៈដោយឆន្ទានុសិទ្ធិចំណែកឯនីតិវិធីនៃការជ្រើសតាំង ហិតូបត្ថម្ភកៈត្រូវអនុវត្តដូចការជ្រើសតាំងអ្នកអាណាព្យាបាលទូទៅ ។[22]

ជាគោលការណ៍ សកម្មភាពរបស់ជននៅក្រោមហិតូបត្ថម្ភ ដែលមិនបានការយល់ព្រមពីហិតូបត្ថម្ភកៈត្រូវមានការលុបចោលលុះត្រាតែសកម្មភាពនោះជាសកម្មភាពដែលទាក់ទងនឹងជីវភាពប្រចាំថ្ងៃ ។ ប៉ុន្តែក្នុងករណីមានការយល់ព្រមពី ហិតូបត្ថម្ភកៈសាមីខ្លួន អាចធ្វើសកម្មភាពដូចជាៈ ការទទួល ឬការប្រើប្រាស់ទុន, ការខ្ចីទ្រព្យ ឬការធានា, ការធ្វើសកម្មភាពដែលមានគោលបំណងទទួលបាន ឬធ្វើឲ្យបាត់បង់សិទ្ធិដែលទាក់ទងនឹងអចលវត្ថុ ឬទ្រព្យសម្បត្តិដែលមានសារៈសំខាន់ផ្សេងទៀត, ការធ្វើសកម្មភាពបណ្តឹង, ការធ្វើប្រទានកម្ម ឬធ្វើកិច្ចសន្យាស្រុះស្រួល ឬកិច្ចសន្យាមជ្ឈត្តកម្ម, ការទទួលស្គាល់នូវសន្តតិកម្ម ឬការបោះបង់ចោលនូវសន្តតិកម្ម ឬការបែងចែកមត៌ក, ការប្រកែកមិនទទួលប្រទានកម្ម ឬអច្ច័យទាន ឬការយល់ព្រមទទួលនូវប្រទានកម្ម ឬអច្ច័យទានដែលភ្ជាប់បន្ទុក, ការសាងសង់ថ្មី ការសង់ឡើងវិញ ការសង់បន្ថែម ឬការជួសជុលធំ, ការធ្វើភតិសន្យា ដែលមានអំឡុងពេលលើសពី ៣ (បី) ឆ្នាំ ចំពោះដីធ្លីលើសពី ២ (ពីរ) ឆ្នាំ ចំពោះអាគារ លើសពី ៦ (ប្រាំមួយ) ខែចំពោះអចលនវត្ថុ និងសកម្មភាពដែលតុលាការប្រកាសជាពិសេសថា ចាំបាច់ត្រូវមានការយល់ព្រមពីហតូបត្ថម្ភកៈ ។

៣.២.៣. ជននៅក្រោមអាណាព្យាបាលទូទៅ

ចំពោះជនក្រោមអាណាព្យាបាលទូទៅ៖ ចំពោះបុគ្គលដែលមានអាយុចាប់ពី ១៥ ឆ្នាំឡើង ហើយខ្វះសមត្ថភាពក្នុងការយល់ដឹង និងវិនិច្ឆ័យជាអចិន្ត្រៃយ៍ ដោយខ្លួនមានបញ្ហាស្មារតី តុលាការអាចប្រកាសចាប់ផ្តើមរបបអាណាព្យាបាលទូទៅ តាមរយៈពាក្យសុំរបស់សាមីខ្លួន, សហព័ទ្ធ, ញាតិដែលស្ថិតក្នុង ៤ ថ្នាក់, អ្នក

[21] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, លេខ នស/រកម/១២០៧/៣០,០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា២៨ កថាខណ្ឌទី១
[22] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, លេខ នស/រកម/១២០៧/៣០,០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា២៩

អាណាព្យាបាលសម្រាប់អនីតិជន, អ្នកត្រួតពិនិត្យអ្នកអាណាព្យាបាលសម្រាប់អនីតិជន, ហិតូបត្ថម្ភកៈ, មេឃុំ ឬចៅសង្កាត់, ឬតំណាងអយ្យការ ។[23] មុនពេលប្រកាសរបបនេះតុលាការត្រូវស្តាប់មតិយោបល់របស់វេជ្ជបណ្ឌិត និងផ្តល់ឱកាសឲ្យសាមីខ្លួនធ្វើសេចក្តីថ្លែងការណ៍ ដើម្បីពិចារណាថាសាមីខ្លួន ពិតជាមានបញ្ហាផ្នែកស្មារតីពិតប្រាកដមែន ។

អ្នកអាណាព្យាបាលទូទៅ ជាអ្នកគ្រប់គ្រងត្រួតពិនិត្យលើជននៅក្រោមអាណាព្យាបាលទូទៅ ហើយតុលាការជ្រើសតាំងអ្នកអាណាព្យាបាលដោយឆន្ទានុសិទ្ធិ និងត្រូវធ្វើឡើងតាមរយៈការទាមទាររបស់ អ្នកត្រួតពិនិត្យអ្នកអាណាព្យាបាលទូទៅ, ជនក្រោមអាណាព្យាបាលទូទៅ, សហព័ទ្ធ, ញាតិនៅក្នុង ៤ ថ្នាក់, មេឃុំ, ចៅសង្កាត់, តំណាងអយ្យការ ឬបុគ្គលផ្សេងទៀតដែលមានផលប្រយោជន៍ ។

ជាគោលការណ៍សកម្មភាពរបស់ជនក្រោមអាណាព្យាបាលទូទៅអាចលុបចោលបាន លុះត្រាតែសកម្មភាពនោះជាសកម្មភាពដែលទាក់ទងនឹងជីវភាពរស់នៅប្រចាំថ្ងៃ ដូចជាការទិញបាយ,ម្ហូប,របស់ប្រើប្រាស់ប្រចាំថ្ងៃជាដើម ។ កិច្ចសន្យាមានសរសេរកាលបរិច្ឆេទ ស្នាមម្រាមដៃ អំពីតម្លៃ ពេលវេលា និងកម្មវត្ថុនៃកិច្ចសន្យាជាដើម ។

[23] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, លេខ នស/រកម/១២០៧/៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា ២៥

ជំពូកទី ២
វិការៈនៃកិច្ចសន្យា

ជំពូកទី ២ វិការៈនៃកិច្ចសន្យា

ផ្នែកទី ១ ៖ វិការៈ

១.១ និយមន័យ

វិការៈ គឺជាការប្រែប្រួលចាកពីភាពប្រក្រតី។ [24]

១.២ សញ្ញាណវិការៈនៃកិច្ចសន្យា

វិការៈគឺជាកាបង្ហាញឆន្ទៈដែលខុសប្រក្រតីបណ្តាលឲ្យកិច្ចសន្យាអាចត្រូវបាន ភាគីណាមួយ ឬគូភាគីមានសិទ្ធិលុបចោល ឬអាចលុបចោលបាន ដោយហេតុថាការបង្ហាញឆន្ទៈមានវិការៈ។ វិការៈក្នុងការបង្ហាញឆន្ទៈស្តែងឡើងនោះមានខ្លះកើតចេញពីឆន្ទៈរបស់បុគ្គល និង ខ្លះទៀតក្រៅឆន្ទៈបុគ្គល ។ កិច្ចសន្យាដែលបានបង្កើតនៅតែមានសុពល តែអាចលុបចោលបាន ដែលមានសញ្ញាណដូចខាងក្រោម៖

- ការបង្ហាញឆន្ទៈត្រូវបានធ្វើឡើងដោយការភាន់ច្រឡំ
- ការបង្ហាញឆន្ទៈត្រូវបានធ្វើឡើងដោយការឆបោក ឬការគម្រាមកំហែង ឬការបង្ហាញការមិនពិតរបស់ភាគីម្ខាងទៀត
- ការបង្ហាញឆន្ទៈត្រូវបានធ្វើឡើងដោយអំពើឆ្លៀតឱកាសដោយមានគោលបំណងកេងយកចំណេញហួសហេតុ។

ផ្នែកទី២ ៖ ប្រភេទនៃវិការៈក្នុងកិច្ចសន្យា

២.១ ការភាន់ច្រឡំ

ការភាន់ច្រឡំគឺ ជាការបង្ហាញឆន្ទៈ ខុសទៅនឹងឆន្ទៈពិតរបស់ភាគី ដោយមិនបានដឹងពីភាពខុសគ្នានេះនៅពេលធ្វើការបង្ហាញឆន្ទៈ ឬ បង្កើតកិច្ចសន្យា ។ [25]

[24] សន្ធានុក្រម ផ្នែកក្រមរដ្ឋប្បវេណី លេខ ១៣៥

[25] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, លេខ នស/រកម/១២០៧/៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា ៣៤៥

២.១.១ ល័ក្ខខ័ណ្ឌនៃការភាន់ច្រឡំ

ចំណុចសំខាន់នៃកិច្ចសន្យាមានការភាន់ច្រឡំដោយសារអ្នកបង្ហាញឆន្ទៈមានការភាន់ច្រឡំពីចំណុចដែលខ្លួនយល់ឃើញថាសំខាន់ ឬ ចំណុចដែលខ្លួនយល់ឃើញសំខាន់ក្នុងការបង្កើតកិច្ចសន្យាហើយភាគីម្ខាងទៀតស្ថិតក្នុងស្ថានភាពដែលអាចដឹងពីភាពសំខាន់នៃចំណុចនេះ នឹងអំពីការភាន់ច្រឡំរបស់អ្នកបង្ហាញឆន្ទៈ។

ឧទាហរណ៍៖ នៅក្នុងកិច្ចសន្យាលក់ទិញ ចំណុចសំខាន់ជាទូទៅ ថ្លៃលក់ វត្ថុលក់ អ្នកលក់ និង អ្នកទិញ ហើយចំណុចដែលមិនសំខាន់ក្នុងកិច្ចសន្យាលក់ទិញជាទូទៅ ពេលវេលា ទីកន្លែង បង្កើតកិច្ចសន្យាលក់ទិញ។

នៅក្នុងល័ក្ខខ័ណ្ឌនៃការភាន់ច្រឡំដោយអ្នកបង្ហាញឆន្ទៈអាចលុបចោលកិច្ចសន្យាបានក្នុងករណីដូចខាងក្រោម៖

២.១.១.១ ចំណុចដែលភាគីបង្ហាញឆន្ទៈយល់ឃើញថាសំខាន់

កិច្ចសន្យាដែលបានបង្កើតឡើងហើយអាចលុបចោលបាន ប្រសិនបើកិច្ចសន្យានោះ មានការភាន់ច្រឡំទៅលើចំណុចនៃកិច្ចសន្យាដែលភាគីយល់ឃើញថាសំខាន់ ឬចំណុចដែលខ្លួនយល់ឃើញថាសំខាន់ក្នុងការបង្កើតកិច្ចសន្យា។ [26]

ឧទាហរណ៍៖ អ្នកទិញបានទិញម៉ូតូដោយនឹងស្មានថាជាផលិតផលរបស់ប្រទេសជប៉ុន ប៉ុន្តែម៉ូតូនោះជាផលិតផលរបស់ប្រទេសថៃទៅវិញនៅពេលដែលមានការបញ្ជាក់សួរដេញដោរទៅអ្នកលក់ហើយបានធ្វើកិច្ចសន្យាហើយក្តី ដោយហេតុផលនេះ អ្នកទិញដែលជាអ្នកបង្ហាញឆន្ទៈអាចធ្វើការលុបចោលនូវកិច្ចសន្យាលក់ទិញនេះបាន។

២.១.១.២ ភាគីទាំងសងខាងភាន់ច្រឡំ

ការភាន់ច្រឡំដោយភាគីទាំងសងខាង អ្នកបង្ហាញឆន្ទៈអាចលុបចោលកិច្ចសន្យាបានទោះបីជាភាគីម្ខាងទៀត មិនបានដឹងអំពីការភាន់ច្រឡំនេះក៏ដោយ ។ នៅក្នុងករណីនេះគូភាគីទាំងសងខាងមានការភាន់ច្រឡំដូច្នេះភាពចាំបាច់នៅក្នុងការការពារភាគីម្ខាងទៀត គឺមានភាពសមធម៌រវាងគ្នា ដែលខុសពីករណីដែលមានតែភា

[26] សេចក្តីកំណត់ចំពោះមាត្រានីមួយៗនៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី ភាគ២, គន្ថីទី៤, រៀបចំដោយក្រុមការងារជប៉ុនទទួលបន្ទុកធ្វើសេចក្តីព្រាងក្រមរដ្ឋប្បវេណី និងគណៈកម្មការទទួលបន្ទុកការពារសេចក្តីព្រាងក្រមរដ្ឋប្បវេណី, ឆ្នាំ២០១០, មាត្រា ៣៥៦

គីម្ខាងមានការភាន់ច្រឡំ។ ដូច្នេះវាមិនមានភាពចាំបាច់ក្នុងការពិចារណាទៅលើលទ្ធភាពក្នុងការដឹងរបស់ភាគីម្ខាងទៀតឡើយ។ ឧទាហរណ៍៖ អ្នកលក់មានការភាន់ច្រឡំថាទូរស័ព្ទម៉ាកអាយហ្វូនដែលខ្លួនបានលក់ទៅឲ្យអ្នកទិញជាផលិតផលរបស់សហរដ្ឋអាមេរិក ហើយអ្នកទិញក៏មានការភាន់ច្រឡំផងដែរទៅលើផលិតផលនោះជាក់ស្តែងជាផលិតផលរបស់ប្រទេសកូរ៉េទៅវិញ ដូចនេះភាគីទាំងសងខាងអាចបង្ហាញឆន្ទៈលុបចោលនៅពេលដែលបានដឹងការពិត។

២.២ ការឆបោក

ការឆបោក គឺជាការបោកបញ្ឆោត ការបន្លំ ការបោកប្រាស់ ការកុហក ឬប្រើប្រាស់កលល្បិចផ្សេងៗ ដែលធ្វើឲ្យអ្នកបង្ហាញឆន្ទៈមានការភាន់ច្រឡំ។[27] ការបង្ហាញឆន្ទៈដោយការឆបោក មានន័យថាបុគ្គលណាម្នាក់ ឬតតិយជនបានធ្វើឲ្យអ្នកបង្ហាញឆន្ទៈមានការភាន់ច្រឡំដោយសារមធ្យោបាយឆបោក ហើយអ្នកបង្ហាញឆន្ទៈបានបង្ហាញឆន្ទៈរបស់ខ្លួន ដោយខុសពីឆន្ទៈពិតប្រាកដរបស់ខ្លួន និងមិនបានដឹងពីភាពខុសគ្នានេះ នៅពេលដែលគាត់ធ្វើការបង្ហាញឆន្ទៈ។

២.២.១ លក្ខខណ្ឌនៃការឆបោក

លក្ខខណ្ឌដើម្បីកំណត់ថាវាជាការឆបោកនោះ គឺមិនមានចែងក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណីច្បាស់លាស់ ប៉ុន្តែយើងអាចកំណត់បាននូវលក្ខខណ្ឌមួយចំនួនដូចខាងក្រោម៖

- ភាគីម្ខាងទៀត ឬតតិយជនមានគោលបំណងទុច្ចរិត
- សកម្មភាពឆបោកដោយចេតនា ត្រូវបានទទួលស្គាល់ថាខុសច្បាប់
- អ្នកបង្ហាញឆន្ទៈ បានភាន់ច្រឡំដោយសារសកម្មភាពឆបោក

[27] វចនានុក្រមសម្តេចសង្ឃជួនណាត

២.២.១.១ គោលបំណងទុច្ចរិត

គោលបំណងទុច្ចរិត សំដៅទៅលើភាគីម្ខាងទៀត ឬតតិយជនមានគោលបំណងធ្វើឲ្យអ្នកបង្ហាញឆន្ទៈមានការភាន់ច្រឡំ និងបង្ហាញឆន្ទៈដោយមានវិការៈដោយសារតែការភាន់ច្រឡំនោះ។ គោលបំណងធ្វើឲ្យអ្នកបង្ហាញឆន្ទៈមានការភាន់ច្រឡំ មានន័យថាភាគីម្ខាងទៀត ឬតតិយជនបានដឹងថាសកម្មភាពរបស់ខ្លួនគឺជាសកម្មភាពឆបោក និងអ្នកបង្ហាញឆន្ទៈនឹងមានការភាន់ច្រឡំដោយសារសកម្មភាពរបស់ខ្លួន។ ទន្ទឹមនឹងនេះគោលបំណងធ្វើឲ្យអ្នកបង្ហាញឆន្ទៈបង្ហាញឆន្ទៈដោយវិការៈដោយការភាន់ច្រឡំ។[28]

២.២.១.២ ការឆបោក ដែលប្រព្រឹត្តដោយភាគីម្ខាងទៀត

ភាគីម្ខាងទៀតបានផ្តល់ព័ត៌មានក្លែងក្លាយដោយចេតនា ជាការបោកបញ្ឆោតមួយធ្វើឲ្យអ្នកបង្ហាញឆន្ទៈយល់ខុសពីការគិតរបស់ខ្លួន ហើយបានបង្ហាញឆន្ទៈដោយយល់ខុស។ បុគ្គលដែលបានបង្ហាញឆន្ទៈដោយសារការឆបោករបស់ភាគីម្ខាងទៀតអាចលុបចោលនូវកិច្ចសន្យា ដោយហេតុថា ការបង្ហាញឆន្ទៈនោះមានវិការៈ។ ឧទាហរណ៍៖ ហាងលក់សម្លៀកបំពាក់មួយកន្លែង មានអ្នកលក់ហៅ A និងអ្នកទិញហៅ B ដែល B បានដាក់សំណើចង់ទិញអាវពីហាងរបស់ A ហើយ A ជាអ្នកលក់បានធ្វើការបោកបញ្ឆោត កុហកដោយចេតនា ថាអាវដែលខ្លួនលក់ឲ្យ B ជាផលិតផលដើមរបស់សហរដ្ឋអាមេរិក ឬ Original ប៉ុន្តែការពិតជាផលិតផលរបស់ថៃ ឬ Copy ។ ប្រសិនបើអ្នកធ្វើសំណើបានបង្កើតកិច្ចសន្យាខុសពីឆន្ទៈពិតដែលកើតចេញពីការកុហក បោកបន្លំបានបង្កើតកិច្ចសន្យាពិតរួចហើយក្តី បើទោះបីអ្នកបង្ហាញឆន្ទៈត្រូវបានបន្ទោសថាឲ្យគេបោកក៏ដោយ ក៏ចាំបាច់ត្រូវការពារអ្នកបង្ហាញឆន្ទៈដែរ ដោយអ្នកធ្វើសំណើ ឬ អ្នកធ្វើការបង្ហាញឆន្ទៈនោះមានសិទ្ធិអះអាងអំពីវិការៈនេះជាហេតុនាំឱ្យមានការរំលាយកិច្ចសន្យា ។

២.២.១.៣ ការឆបោក ដែលប្រព្រឹត្តដោយតតិយជន

ក្នុងករណីដែលការបង្ហាញឆន្ទៈត្រូវបានធ្វើឡើងដោយការឆបោករបស់ភាគីម្ខាងទៀត វាមិនមានបញ្ហាអ្វីកើតឡើងឡើយ ការលុបចោលត្រូវបានអនុញ្ញាតសម្រាប់អ្នកមានសិទ្ធិលុបចោល ព្រោះច្បាប់មិនការពារជនទុច្ចរិតដែលជាភាគីម្ខាងទៀតទេ។ [29] ប៉ុន្តែ ក្នុងករណីដែលការបង្ហាញឆន្ទៈបានធ្វើឡើងដោយសារការឆបោក

[28] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, លេខ នស/រកម/១២០៧/៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា ៣៤៧កថាខណ្ឌទី ១

[29] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, លេខ នស/រកម/១២០៧/៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា ៣៤៧ កថាខណ្ឌទី ២

របស់តតិយជន អ្នកបង្ហាញឆន្ទៈអាចលុបចោលនូវកិច្ចសន្យា ដោយហេតុថា ការបង្ហាញឆន្ទៈនោះមានវិការៈ លុះត្រាក្នុងករណីដែលភាគីម្ខាងទៀតនៃការបង្ហាញឆន្ទៈនោះ បានដឹង ឬអាចដឹងអំពីការឆបោកនោះ។

ឧទាហរណ៍៖ លោក A ជាអ្នកចង់ទិញរថយន្តរបស់លោក B ប៉ុន្តែគ្មានចំណេះជំនាញខាងមើលរថយន្តឡើយ ហើយក៏បានពឹងពាក់ឱ្យលោក C ដែលជាអ្នកមានជំនាញខាងមើលបច្ចេកទេសរថយន្ត ដើម្បីអាចដឹងថារថយន្តនោះមានប្រវត្តិយ៉ាងណា ពោលគឺធ្លាប់ត្រូវបានខូចខាតដោយគ្រោះថ្នាក់ចរាចរណ៍ដែរ ឬ យ៉ាងណា បើទោះបី C ដឹងថារថយន្តនេះធ្លាប់ខូចខាត់ដោយគ្រោះថ្នាក់ចរាចរណ៍ដ៏ដោយ ក៏លោកC មានចេតនាទុច្ចរិតក្នុងគោលបំណងដើម្បីប្រយោជន៍ខ្លួនបានប្រាក់ឈ្នួលពឹងពាក់ពី A ដោយកុហកថារថយន្តនេះមិនបុកប៉ះ ។

ក្នុងករណី A ត្រូវបានបោកបន្លំ ដោយចេតនាតាមរយៈរបស់តតិយជន C ហើយបានបង្កើតកិច្ចសន្យាជាមួយ B ប្រសិនបើ A ត្រូវបានអនុញ្ញាតឲ្យលុបចោលកិច្ចសន្យាជាមួយ B ដោយហេតុផលនៃការឆបោករបស់ C នោះភាគីសុចរិត B អាចទទួលរងនូវការខូចខាតដែលមិនបានគិតទុកមុន។ ក្នុងករណីនេះ ច្បាប់ការពារជនសុច្ចរិតដែលត្រូវនូវការឆបោកជាមួយនឹងផលប្រយោជន៍របស់ភាគីម្ខាងទៀត ។ ការលុបចោលនូវកិច្ចសន្យាដោយការឆបោក ក្រៅពីភាគីម្ខាងទៀតអាចអះអាងចំពោះតតិយជនបាន ប៉ុន្តែផ្ទុយទៅវិញអ្នកបង្ហាញឆន្ទៈ មិនអាចអះអាងពីការលុបចោលដោយសំអាងថា ការបង្ហាញឆន្ទៈរបស់ខ្លួនមានវិការៈបានទេ ប្រសិនបើតតិយជន បានធ្វើសកម្មភាពដោយសុចរិត និង គ្មានកំហុស។

២.២.១.៤ ភាពខុសច្បាប់នៃសកម្មភាពឆបោក

ភាពខុសច្បាប់មានន័យថា សកម្មភាពឆបោករបស់ភាគីម្ខាងទៀត ឬ តតិយជនត្រូវតែជាសកម្មភាពផ្ទុយច្បាប់ និងមិនអាចទទួលយកបានក្នុងសង្គម។ ទន្ទឹមនឹងនេះសកម្មភាពទាំងនោះត្រូវបានចាត់ទុកថា ខុសច្បាប់ មិនត្រឹមតែក្នុងករណីដែលបង្ហាញពត៌មានមិនពិតនោះទេ គឺថែមទាំងជាការលាក់ពត៌មាន ឬរក្សាភាពស្ងប់ស្ងាត់ក្នុងករណីដែលជននោះមានកាតព្វកិច្ចបង្ហាញពត៌មានជាដើម។

២.៣ ព័ត៌មានមិនពិត

ព័ត៌មានមិនពិត សំដៅលើព័ត៌មានបង្ហាញហេតុការណ៍មិនពិត ហេតុដែលខុសពីការពិតជាអាទិ៍ ដែលភាគីម្ខាងបានមានកំហុសដោយអចេតនាទៅភាគីម្ខាងទៀតនៃកិច្ចសន្យា។ នៅពេលធ្វើកិច្ចសន្យា បើហេតុដែលបានបង្ហាញដោយភាគីម្ខាងនោះខុសពីការពិត ហើយភាគីម្ខាងទៀតបានបង្ហាញឆន្ទៈដោយជឿជាក់ថា ហេតុ

ទាំងនោះជាការពិត ប៉ុន្តែ ប្រសិនបើភាគីនោះដឹងថា ហេតុនោះមិនមែនជាការពិត ខ្លួននឹងមិនបង្ហាញឆន្ទៈទេ ភាគីនោះអាចលុបចោលនូវកិច្ចសន្យាបាន ដោយហេតុថា ការបង្ហាញឆន្ទៈនោះមានវិការៈ ។[30]

២.៣.១ ល័ក្ខខ័ណ្ឌនៃព័ត៌មានមិនពិត

នៅក្នុងករណីនៃព័ត៌មានមិនពិត គេតម្រូវឲ្យភាគីម្ខាងទៀតមិនបានដឹងថាហេតុដែលគាត់បានលើកឡើងនោះមិនមែនជាការពិត។ ប្រសិនបើភាគីម្ខាងទៀតនោះបានដឹងថាហេតុនោះខុសពីការពិត ត្រូវបានគេចាត់ទុកថាជាការឆបោក។ ល័ក្ខខ័ណ្ឌនៃព័ត៌មានមិនពិតយើងអាចទាញបាន ៣ ល័ក្ខខ័ណ្ឌដូចខាងក្រោម៖

- ភាគីម្ខាងទៀតផ្តល់នូវហេតុ ឬ ព័ត៌មានណាមួយ ដោយហេតុ ឬ ព័ត៌មាននោះផ្ទុយពីការពិត
- អ្នកបង្ហាញឆន្ទៈជឿជាក់ថាព័ត៌មានដែលបានផ្តល់នោះជាការពិត ប្រសិនបើអ្នកបង្ហាញឆន្ទៈបានដឹងថាហេតុនោះមិនមែនជាការពិត ខ្លួននឹងមិនបង្ហាញឆន្ទៈទេ
- ភាគីម្ខាងទៀតមិនបានដឹងថាហេតុដែលខ្លួនបានបង្ហាញនោះ មិនមែនជាការពិត ។

២.៣.១.១ ព័ត៌មានផ្ទុយពីការពិត

ជាសកម្មភាពការបង្កើតកិច្ចសន្យាមួយដែលធ្វើឡើងដោយមានវិការៈ ពីព្រោះដោយការផ្តល់នូវព័ត៌មានមិនពិត ដោយភាគីម្ខាងទៀត ដែលជាទូទៅក្នុងកិច្ចសន្យាលក់ទិញ គឺជាអ្នកលក់តែម្តង ដែលបានបង្កើតកំហុសឆ្គងដោយអចេតនា ភាពមិនប្រាកដវិជ្ជា ធ្វេសប្រហែស ដែលនាំឲ្យខូចផលប្រយោជន៍របស់អ្នកទិញជានិច្ចជាកាល។

ឧទាហរណ៍៖ លោក A បានលក់កាបូបទៅឲ្យលោកស្រី B ដោយប្រាប់ថាជាផលិតផលស្បែកសុទ្ធ១០០%មិនប្រែពណ៌ ដុតមិនងាយឆេះជារបស់ប្រទេសItaly ប៉ុន្តែធាតុពិតក្នុងការផ្តល់ព័ត៌មានរបស់ A នោះជាផលិតផលស្បែកលាយជ័រ និង គុណភាពខុសពីការពិតទៅវិញ។

[30] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, លេខ នស/រកម/១២០៧/៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា ៣៤៨

២.៣.១.២ អ្នកបង្ហាញឆន្ទៈដឹងថាហេតុមិនពិត និងមិនបង្ហាញឆន្ទៈទេ

ការផ្តល់ព័ត៌មានមិនពិត ពិតជាធ្វើឲ្យបាត់បង់ទំនុកចិត្ត ព្រោះដោយហេតុថាការជឿជាក់ប្រែជាផ្ទុយនឹងឆន្ទៈសម្រេចចិត្តរបស់ភាគីទៅវិញ គឺខុសការគិត និង បំណង ប្រសិបបើអ្នកបង្ហាញអាចដឹងពីការពិត ច្បាស់ណាស់ខ្លួននឹងមិនបង្ហាញឆន្ទៈក្រៅឆន្ទៈរបស់ខ្លួនឡើយ ឬ យើងអាចនិយាយបានថានឹងគ្មានកិច្ចសន្យាកើតឡើងបានឡើយ ប្រសិនដឹងហេតុការណ៍ពិត ក៏ប៉ុន្តែយ៉ាងណា ច្បាប់មិនរារាំងភាគីដែលបានបង្ហាញឆន្ទៈក្នុងការទាមទារសំណងនៃការខូចខាតពីបុគ្គលដែលបានបង្ហាញការណ៍មិនពិតនោះទេ ក្នុងករណីដែលបុគ្គលនេះមានកំហុស។

២.៣.១.៣ ភាគីម្ខាងទៀតមិនដឹងអំពីព័ត៌មានមិនពិត

ការផ្តល់ព័ត៌មានមិនពិត ត្រូវបានសង្គមបច្ចុប្បន្ន ឬក៏មហាជន ធ្វើការភាន់ច្រឡំថាជាការឆបោក ប៉ុន្តែតាមទិដ្ឋភាពច្បាប់ ការបង្ហាញឆន្ទៈនេះមិនអាចលុបចោលដោយហេតុផលនៃការឆបោកបានឡើយ ពីព្រោះដោយហេតុថាគូភាគីនៃកិច្ចសន្យាអាចសុទ្ធតែជាបុគ្គលសុច្ចរិតដែលមិនបានដឹង អំពីការណ៍មិនពិត ម្យ៉ាងទៀតក្នុងករណីដែលព័ត៌មានមិនពិតត្រូវបានបង្ហាញដោយភាគីម្ខាងទៀត មានករណីច្រើនដែលអ្នកបង្ហាញឆន្ទៈមានការភាន់ច្រឡំ ហេតុដូច្នេះការលុបចោលកិច្ចសន្យាអាចអនុញ្ញាតដោយហេតុផលនៃការភាន់ច្រឡំផង ដែរ ។ ប្រសិនបើភាគីដែលបង្ហាញព័ត៌មានមិនពិត មានកំហុសក្នុងការបង្ហាញព័ត៌មានមិនពិតនេះ ភាគីនោះត្រូវទទួលខុសត្រូវក្នុងសំណងការខូចខាត ។ ក្នុងករណីនេះ ការកំណត់លំអិតអំពីការខូចខាតមានការលំបាក។ ការលំបាកនេះទុកឲ្យដោះស្រាយតាមរយៈយុត្តិសាស្ត្រ និង ទ្រឹស្តី នៅពេលអនាគត។ កិច្ចសន្យាដែលត្រូវបានលុបចោលដោយសារហេតុផលនៃព័ត៌មានមិនពិត អានុភាពនៃការលុបចោលកិច្ចសន្យាអាចតតាំងបាន មិនត្រឹមចំពោះភាគីម្ខាងទៀតប៉ុណ្ណោះទេ ថែមទាំងតតិយជន ដូចជាអ្នកដែលធ្វើលទ្ធកម្មជាបន្តបន្ទាប់ផងដែរ ។

ឧទាហរណ៍ ៖ គោយន្តមួយគ្រឿងត្រូវបានចោរលួចដោយ A ហើយលក់ទៅឱ្យ B ដោយចោរនោះប្រាប់ថា ជាគោយន្តរបស់ខ្លួន ហើយ A បានទិញដោយជឿកជាក់ថាពិតជារបស់ A ពីព្រោះគោយន្តគ្មានកាត់គ្រី មិនអាចកំណត់អត្តសញ្ញាណជារបស់បុគ្គលណាឡើយ ហើយ B បានធ្វើការលក់បន្តទៅឱ្យតតិយជនផ្សេងទៀត ។ [31]

[31] សេចក្តីកំណត់ចំពោះមាត្រានីមួយៗនៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី ភាគ២, គន្ថីទី៤, រៀបចំដោយក្រុមការងារជប៉ុនទទួលបន្ទុកធ្វើសេចក្តីព្រាងក្រមរដ្ឋប្បវេណី និងគណៈកម្មការទទួលបន្ទុកការពារសេចក្តីព្រាងក្រមរដ្ឋប្បវេណី, ឆ្នាំ២០១០, មាត្រា ៣៤៨

២.៤ ការរំលោភលើស្ថានភាព

ការរំលោភលើស្ថានភាព គឺជាការប្រើដោយមិនត្រឹមត្រូវនូវឋានៈរបស់ខ្លួន ទៅលើភាគីម្ខាងទៀតដែលមិនអាចតបតបាន។ នៅពេលធ្វើកិច្ចសន្យា បើភាគីម្ខាងនៃកិច្ចសន្យាបានប្រើដោយមិនត្រឹមត្រូវនូវឋានៈខ្លួនដែលមានអាទិភាពជាងភាគីម្ខាងទៀត ខាងផ្នែកសេដ្ឋកិច្ច ឬ ផ្នែកសង្គម ឬ បានប្រើដោយមិនត្រឹមត្រូវនូវស្ថានភាពផ្សេងទៀត ដែលភាគីម្ខាងទៀតមិនអាចប្រឆាំងតបបានទេ ភាគីម្ខាងទៀតនោះអាចលុបចោលនូវកិច្ចសន្យាបានដោយហេតុថា ការបង្ហាញឆន្ទៈនោះមានវិការៈ។ ការលុបចោលកិច្ចសន្យាដោយមូលហេតុនៃការរំលោភ លើស្ថានភាពនៃ ភាគីមិនអាចអះអាងចំពោះ តតិយជនបានឡើយ ប្រសិនបើតតិយជននោះសុចរិត និងគ្មានកំហុស។[32]

២.៤.១ល័ក្ខខ័ណ្ឌនៃការរំលោភលើស្ថានភាព

លក្ខខណ្ឌនៃការរំលោភបំពានលើស្ថានភាព យើងអាចទាញបាន ៣ ល័ក្ខខ័ណ្ឌៈ

- ភាគីម្ខាងមានឋានៈ ឬស្ថានភាពផ្សេងទៀត ដែលមានឥទ្ធិពលជាងភាគីម្ខាងទៀត ខាងផ្នែកសេដ្ឋកិច្ច ឬ ផ្នែកសង្គម
- បង្ហាញឆន្ទៈដោយមានការភ័យខ្លាច
- ភាគីម្ខាងទៀត មិនអាចប្រឆាំងតបតបាន ហើយធ្វើការបង្ហាញឆន្ទៈ

២.៤.១.១. ឋានៈ ឬ ស្ថានភាព មិនស្មើគ្នា

ករណីដែលភាគីម្ខាងបង្ខំភាគីម្ខាងទៀតឲ្យចុះកិច្ចសន្យាតាមរយៈការប្រើឋានៈរបស់ខ្លួនដែលមានអាទិភាពជាងខាងផ្នែកសេដ្ឋកិច្ច ឬ ផ្នែកសង្គម ទោះបីជាករណីនេះមិនមែនជាការគម្រាមកំហែងក៏ដោយ ក៏អ្នកបង្ហាញឆន្ទៈត្រូវបានបង្ខំឲ្យបង្ហាញឆន្ទៈដែលខ្លួនមិនមានបំណងធ្វើដែរ ហេតុដូច្នេះ ការបង្ហាញឆន្ទៈនោះមានវិការៈ ហើយច្បាប់អនុញ្ញាតអាចឲ្យធ្វើការលុបចោលកិច្ចសន្យាដែលមានការបង្ហាញបែបនេះជាធាតុផ្សំ។ ប៉ុន្តែ មានករណីជាច្រើនដែលកិច្ចសន្យាត្រូវបានបង្កើតឡើងតាមរយៈការប្រើឋានៈដែលមានអាទិភាពជាងភាគីម្ខាងទៀតខាងផ្នែកសេដ្ឋកិច្ច ហើយមិនមែនគ្រប់ករណីទាំងអស់ដែលគេអាចលុបចោលនូវកិច្ចសន្យាបាននោះទេ ដូច្នេះអ្នកបង្ហាញឆន្ទៈអាចលុបចោលកិច្ចសន្យាបាន លុះត្រាតែក្នុងករណីដែលមាន ការប្រើដោយមិនត្រឹមត្រូវនូវឋានៈ ឬ

[32] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, លេខ នស/រកម/១២០៧/៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា ៣៤៩

ស្ថានភាព ។ តើការប្រើដោយមិនត្រឹមត្រូវ មានន័យបែបណានោះ ត្រូវវិនិច្ឆ័យផ្អែកតាមករណីនីមួយៗ។

ឧទាហរណ៍ ៖ A ជាមន្ត្រីឃោធាដែលមានអំណាចជាភាគីដាក់សំណើចង់ទិញដីរបស់ B ជាកសិករធ្វើស្រែចំការ ។ ការរំលោភលើស្ថានភាព ក្នុងករណីដែលភាគីម្ខាងដឹង ឬ គួរដឹងថា ភាគីម្ខាងទៀត ត្រូវបាននាំឲ្យធ្វើសកម្មភាពគតិយុត្តដែលជាលទ្ធផលនៃស្ថានភាពពិសេសដូចជា ភាពចាំបាច់ ភាពពឹងពាក់ ការធ្វើសកម្មភាពភ្លាមៗដែលខ្វះការពិចារណា ស្ថានភាពខាងប្រាជ្ញាមិនប្រក្រតី ឬ ភាពខ្វះខាតបទពិសោធន៍ ហើយជំរុញឲ្យភាគីម្ខាងទៀតធ្វើសកម្មភាពបែបនេះ ទោះបីជាខ្លួនមិនគួរនាំឲ្យភាគីម្ខាងទៀតធ្វើសកម្មភាពនោះក៏ដោយ នោះភាគីនោះប្រព្រឹត្តសកម្មភាពរំលោភលើស្ថានភាព។ ហេតុដូច្នេះច្បាប់គិតពីប្រយោជន៍ក្នុងការការពារអ្នកទន់ខ្សោយផ្នែកសេដ្ឋកិច្ច ឬ សង្គម។

២.៤.១.២. បង្ហាញឆន្ទៈដោយមានការភ័យខ្លាច

យើងអាចសន្មត់ក្នុងចិត្តអ្នកបង្ហាញឆន្ទៈបានថាមានការភិតភ័យ ដោយហេតុផលស្ថិតក្រោមរូបភាពមួយ ក្នុងស្ថានភាពដែលខុសគ្នា ក្នុងជីវភាពផ្នែកសេដ្ឋកិច្ច ឬ ឋានៈ ឬ ឥទ្ធិពលអំណាចក្នុងការប្រៀបផ្ទឹម វាពិតណាស់ពិបាកក្នុងការបង្កើតកិច្ចសន្យាមួយដោយមិនរំលោភបំពានភាគី ដោយសារហេតុនេះហើយ អ្នកបង្ហាញឆន្ទៈអាចជាមានការភ័យខ្លាច ដោយខ្លួនឯងដាក់ជាមិនខាននឹងបង្ហាញឆន្ទៈច្បាស់ជាមានវិការៈ។

២.៤.១.៣. ការបង្ហាញឆន្ទៈដោយមិនអាចតបតបាន

ការរំលោភលើស្ថានភាពសំដៅលើករណីដែលភាគីបានធ្វើការចុះកិច្ចសន្យាដោយឆ្លាតឱកាស ដែលភាគីម្ខាងទៀតកំពុងប្រទះនូវការលំបាកដោយសារកម្រិតនៃចំណេះវិជ្ជា ឬ ជាបុគ្គលទុនខ្សោយផ្នែកសង្គម ហើយភាគីម្ខាងទៀតបានប្រើមិនត្រឹមត្រូវនូវស្ថានភាព ដែលភាគីបង្ហាញឆន្ទៈមិនអាចប្រឆាំងតបតបាន។ ក្នុងករណីនេះភាគីដែលបានរំលោភបំពានលើស្ថានភាពមិនត្រូវបានគេចាត់ទុកថាបានគំរាមគំហែងឡើយ ព្រោះគាត់មិនបានប្រើវិធានការបង្ខិតបង្ខំឡើយ គឺវាស្រដៀងនឹងអំពើកេងចំណេញហួសហេតុទៅវិញ ព្រោះមានគោលបំណងចង់បានផលប្រយោជន៍លើសលុប ។ អ្នកបង្ហាញឆន្ទៈបានបង្ហាញឆន្ទៈខ្លួន ព្រោះគាត់មិនអាចបដិសេដការសំណើរបស់ភាគីម្ខាងទៀត ដោយសារឋានៈ និង ស្ថានភាពជីវភាពរបស់ខ្លួនទាបជាង។

២.៥ ការគម្រាមកំហែង

ការគម្រាមកំហែង គឺជាការប្រើប្រាស់ពាក្យសម្តី ឬកាយវិការជាអាទិ៍ ដើម្បីបង្ខំឲ្យនរណាម្នាក់ធ្វើអ្វីមួយទៅតាមការចង់បានរបស់ខ្លួន។ បុគ្គលដែលបានបង្ហាញឆន្ទៈដោយសារមានការគំរាមគំហែងពីសំណាក់ភាគីម្ខាងទៀត ឬ ពីសំណាក់តតិយជន អាចលុបចោលកិច្ចសន្យាបានដោយហេតុថា ការបង្ហាញឆន្ទៈនោះមានវិការៈ។ [33]

ឧទាហរណ៍៖ នៅក្នុងកិច្ចសន្យាទិញលក់អចលនទ្រព្យមួយកន្លែង លោក ក ដែលជាអ្នកមានបំណងចង់ទិញដីពីលោក ខ គាត់បានប្រើប្រាស់នូវសកម្មភាពដែលមានលក្ខណៈគំរាមគំហែងទៅលើលោក ខ ដោយសម្លុតថានឹងតាមធ្វើបាបក្រុមគ្រួសាររបស់លោក ខ ប្រសិនបើលោក ខ មិនលក់អចលនទ្រព្យមួយនោះឲ្យទៅខ្លួនក្នុងតម្លៃទាបមួយដែលខ្លួនចង់បាននោះទេ។ នៅក្នុងករណីនេះលោក ខ ដែលជាម្ចាស់អចលនទ្រព្យនោះ បានបង្ហាញឆន្ទៈរបស់ខ្លួនខុសពីឆន្ទៈពិតប្រាកដ លោក ខ អាចលុបចោលនូវកិច្ចសន្យានោះបានដោយហេតុថាគាត់ត្រូវបានគំរាមកំហែងពីសំណាក់លោក ក ដែលជាអ្នកទិញ។

២.៥.១ លក្ខខណ្ឌនៃការគម្រាមកំហែង

ល័ក្ខខ័ណ្ឌនៃការគំរាមគំហែង គឺមានដូចខាងក្រោម៖

- ភាគីម្ខាងទៀត ឬ តតិយជនមានគោលបំណង ឬ ចេតនាធ្វើឲ្យអ្នកបង្ហាញឆន្ទៈ ធ្វើការបង្ហាញឆន្ទៈដោយមានការភ័យខ្លាច
- សកម្មភាពគម្រាមកំហែងដោយខុសច្បាប់ ដោយភាគី ឬ តតិយជន
- អ្នកបង្ហាញឆន្ទៈ បានបង្ហាញឆន្ទៈដោយការគំរាមកំហែង

២.៥.១.១ ភាគីម្ខាងទៀត គម្រាមគំហែង

ការបង្ហាញឆន្ទៈដោយមានការគំរាមគំហែង សំដៅលើករណីដែលអ្នកបង្ហាញឆន្ទៈបានបង្ហាញឆន្ទៈរបស់ខ្លួនដែលផ្ទុយនឹងគោលបំណងពិត ដែលបង្កឡើងនូវភាពភ័យខ្លាចពីភាគីម្ខាងទៀត ឬ តតិយជន។

[33] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, លេខ នស/រកម/១២០៧/៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា ៣៥០

២.៥.១.២ បង្ខិតបង្ខំដោយខុសច្បាប់

ការគំរាមកំហែងត្រូវបានសង្កត់ធ្ងន់បើកសិទ្ធិអនុញ្ញាតឲ្យអ្នកបង្ហាញឆន្ទៈធ្វើការលុបចោលនូវកិច្ចសន្យាខុសគ្នានឹងករណីការឆបោក ឬ ការភាន់ច្រឡំ ដោយច្បាប់បានកំណត់ក្នុងករណីនៃការគម្រាមកំហែងដែលធ្វើដោយតតិយជនក៏ដោយ ក៏អ្នកបង្ហាញឆន្ទៈអាចអះអាងពីអានុភាពនៃការលុបចោលចំពោះតតិយជនបានទោះបីជាតតិយជននោះជាជនសុចរិត គ្មានកំហុស។ ហេតុនេះហើយ ផ្អែកតាមគោលការណ៍ទូទៅ អានុភាពនៃការលុបចោលកិច្ចសន្យា ដោយសារការគម្រាមកំហែង អាចតតាំងចំពោះតតិយជន ដូចជាអ្នកធ្វើលទ្ធកម្មជាបន្តបន្ទាប់បាន។ ការកំណត់បែបនេះ មានគោលបំណងឲ្យជនរងគ្រោះនៃការគម្រាមកំហែង ទទួលបាននូវការការពារធំជាងជនរងគ្រោះនៃការឆបោក ជាអាទិ៍។

២.៥.១.៣ បង្កើតកិច្ចសន្យាដោយការភ័យខ្លាច

ស្ថានភាពមួយដែលអ្នកបង្ហាញឆន្ទៈភិតភ័យ ព្រួយបារម្ភ ការសំឡុតបំភ័យ តាមរយៈពាក្យសំដី ឬ កាយវិការ អាចធ្វើចំពោះអ្នកបង្ហាញឆន្ទៈផ្ទាល់ ឬ តាមរយៈជាសាច់ញាតិ ដែលបង្កឲ្យអ្នកបង្ហាញឆន្ទៈធ្វើដោយបង្ខំដោយគ្មានជម្រើស។ ក្នុងករណីនេះបញ្ញត្តិច្បាប់ បានការពារអ្នកបង្ហាញឆន្ទៈដោយការគម្រាមកំហែង អាចធ្វើការលុបចោលកិច្ចសន្យាបានដោយគ្មានកម្រិតការតតាំងចំពោះអានុភាពនៃការលុបចោលឡើយ។

២.៦ ការកេងចំណេញហួសហេតុ

ការកេងចំណេញហួសហេតុ គឺជាការឆ្លៀតឱកាសកេងចំណេញយ៉ាងសន្ធឹកសន្ធាប់ពីភាគីម្ខាងទៀតដែលកំពុងជួបប្រទះការលំបាក។ អំពើកេងចំណេញហួសហេតុ សំដៅទៅលើករណីដែលភាគីម្ខាង បានធ្វើកិច្ចសន្យាដោយឆ្លៀតឱកាស ដែលភាគីម្ខាងទៀតកំពុងជួបប្រទះការលំបាក ខាងផ្នែកសេដ្ឋកិច្ច ឬ ភាពល្ងង់ខ្លៅ ឬ ការខ្វះការពិសោធន៍ ហើយបានកេងយកចំណេញយ៉ាងសន្ធឹកសន្ធាប់ពីកិច្ចសន្យានោះ ភាគីម្ខាងទៀតនោះអាចលុបចោលនូវកិច្ចសន្យាបានដោយហេតុថា ការបង្ហាញឆន្ទៈនោះមានវិការៈ។ [34]

[34] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, លេខ នស/រកម/១២០៧/៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា ៣៥១

២.៦.១ លក្ខខណ្ឌនៃការកេងចំណេញហួសហេតុ

លក្ខខណ្ឌនៃការកេងចំណេញហួសហេតុ ៖

- អ្នកបង្ហាញឆន្ទៈ ស្ថិតក្នុងស្ថានភាពជួបប្រទះការលំបាកខាងផ្នែកសេដ្ឋកិច្ច ឬ ភាពល្ងង់ ឬ ការខ្វះការពិសោធន៍ ដែលជះឥទ្ធិពលដល់ការបង្ហាញឆន្ទៈ
- ភាគីម្ខាងទៀតបានធ្វើកិច្ចសន្យាដោយឆ្លៀតឱកាស ដែលភាគីម្ខាងទៀតកំពុងជួបប្រទះការលំបាកផ្នែកសេដ្ឋកិច្ច ឬ ភាពល្ងង់ខ្លៅ ឬ ការខ្វះពិសោធន៍
- ភាគីម្ខាងទៀត បានកេងចំណេញយ៉ាងសន្ធឹកសន្ធាប់ពីកិច្ចសន្យា។

២.៦.១.១ លំបាកផ្នែកសេដ្ឋកិច្ច ភាពល្ងង់ ខ្វះបទពិសោធន៍

ការកេងចំណេញហួសហេតុកើតឡើងក្នុងស្ថានភាពមួយ ដែលអ្នកបង្ហាញឆន្ទៈកំពុងជួបផលវិបាកផ្នែកសេដ្ឋកិច្ច ឬ ភាពល្ងង់ខ្លៅ ឬ ខ្វះបទពិសោធន៍ ដែលជាឱកាសឲ្យភាគីម្ខាងទៀតកេងចំណេញ។

ឧទាហរណ៍៖ ភាគី ក ជាម្ចាស់អចលនវត្ថុដីមួយកន្លែង ដែលជាប្រភេទដីកសិកម្ម ដាំដុះដំណាំហូបផ្លែផ្សេងៗ ហើយភាគី ខ បានសុំទិញដីរបស់ភាគី ក ក្នុងតម្លៃទាបជាងទីផ្សារ ដោយភាគី ខ ដឹងថា ភាគី ក ជាមនុស្សល្ងង់មិនដឹងពីទីផ្សារអចលនវត្ថុរបស់ខ្លួន ហើយបានកេងចំណេញយ៉ាងច្រើនសន្ធឹកសន្ធាប់ពីភាគី ក ។ ហេតុនេះ នាំឲ្យការបង្កើតកិច្ចសន្យាមួយមានវិការៈ ហើយអ្នកបង្ហាញឆន្ទៈនោះ អាចមានសិទ្ធិលុបចោល ដោយបញ្ញត្តិច្បាប់បានការពារអ្នកទន់ខ្សោយ ក៏ដូចជាការពារ ការបំពាន់របស់ភាគីម្ខាងទៀត។

២.៦.១.២ ការកេងយកចំណេញយ៉ាងសន្ធឹកសន្ធាប់

ការកេងចំណេញយ៉ាងសន្ធឹកសន្ធាប់ គឺកើតចេញពីឆន្ទៈរំលោភបំពានដៃគូនៃកិច្ចសន្យា ពីព្រោះដើម្បីទទួលបានផលប្រយោជន៍កេងចំណេញពីដៃគូដែលជាបុគ្គលមានចំណុចទន់ខ្សោយជាងលើសលប់ ។ ការកេងចំណេញមិនមានខ្នាត ការកម្រិតច្បាស់លាស់នោះទេ ដោយសង្គមនាពេលបច្ចុប្បន្នអាចសន្មត់ទៅតាមហេតុផលសីលធម៌សង្គម ឬ ការទទួលស្គាល់ពីសង្គម ។

ប្រទេសដែលអនុវត្តយកប្រព័ន្ធច្បាប់បារាំងចែងអំពីការហាមឃាត់ការកេងចំណេញហួសហេតុ (lésion)។ ប៉ុន្តែមានការលំបាកក្នុងការនិយាយថា ជានិច្ចកាល ការទទួលបានចំណេញយ៉ាងច្រើនពីកិច្ចសន្យាដោយភាគីមួយ គឺជាសកម្មភាពមិនត្រឹមត្រូវ ហេតុដូច្នេះ ក្រមរដ្ឋប្បវេណីបារាំង បានកម្រិតការហាមឃាត់នៃការកេងចំណេញហួសហេតុ (lésion) ចំពោះករណីដែលភាគីម្ខាងទៀតជាអនីតិជន ជាអាទិ៍ តែប៉ុណ្ណោះ។

២.៧ បឋមនីយផ្លូវចិត្ត

បឋមនីយផ្លូវចិត្ត គឺជាការបង្ហាញឆន្ទៈផ្ទុយពីឆន្ទៈពិតប្រាកដរបស់ខ្លួន ដោយដឹងថា ការបង្ហាញឆន្ទៈនោះមិនពិតទេ។ ប្រសិនបើកិច្ចសន្យាត្រូវបានបង្កើតឡើង ដោយការបង្ហាញឆន្ទៈដែលភាគីដឹងខ្លួនថាខុសឆន្ទៈពិតរបស់ខ្លួន កិច្ចសន្យានោះមិនត្រូវរារាំងនូវអានុភាពឡើយ ។ ប៉ុន្តែ ក្នុងករណីដែលភាគីម្ខាងទៀតក៏ដឹងថាការបង្ហាញឆន្ទៈនោះ ខុសនឹងឆន្ទៈពិតរបស់អ្នកបង្ហាញឆន្ទៈដែរ អ្នកបង្ហាញឆន្ទៈនោះអាចបដិសេធការអនុវត្តកិច្ចសន្យាបាន។[35]

២.៧.១ ល័ក្ខខ័ណ្ឌនៃបឋមនីយផ្លូវចិត្ត

ល័ក្ខខ័ណ្ឌបឋមនីយផ្លូវចិត្តមានដូចខាងក្រោម៖

- អ្នកបង្ហាញឆន្ទៈមានបឋមនីយផ្លូវចិត្ត
- ភាគីម្ខាងទៀត បានដឹងថាការបង្ហាញឆន្ទៈមានបឋមនីយផ្លូវចិត្ត

២.៧.១.១ អ្នកបង្ហាញឆន្ទៈមានបឋមនីយផ្លូវចិត្ត

ការបង្ហាញឆន្ទៈដោយបឋមនីយផ្លូវចិត្ត គឺជាការក្រែងចិត្ត ការបារម្ភ ការសម្រេចចិត្តដោយស្មុគស្មាញដែលខុសពីឆន្ទៈពិតនាំឱ្យមានផលអវិជ្ជមានគូភាគីទាំងសងខាង ចំពោះអ្នកបង្ហាញឆន្ទៈដោយបឋមនីយផ្លូវចិត្តដែលពុំអាចសម្តែងចេញឱ្យភាគីម្ខាងទៀងដឹងបានទេនោះ គឺការបង្កើតកិច្ចសន្យាអាចអនុវត្តបានដោយសុពល ។

ឧទាហរណ៍៖ A បង្ហាញឆន្ទៈ ធ្វើប្រទានកម្មឲ្យទៅ B ទោះបីជា A គ្មានបំណងធ្វើបែបនេះក៏ដោយ ការបង្ហាញឆន្ទៈដែលមិនពិតគឺជា ការបង្ហាញឆន្ទៈដែលមាននិការៈ ហើយតាមគោលការណ៍នៃកិច្ចសន្យាដែលមានការ

[35] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, លេខ នស/រកម/១២០៧/៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា ៣៥២

បង្ហាញឆន្ទៈដែលមានវិការៈអាចលុបចោលបាន ។ A ហាក់ដូចជាត្រូវបានអនុញ្ញាតឲ្យលុបចោលកិច្ចសន្យាប្រទានកម្ម ប៉ុន្តែ ការអនុញ្ញាតឲ្យលុបចោលក្នុងករណីនេះ ធ្វើឲ្យខូចប្រយោជន៍របស់ B យ៉ាងខ្លាំង ប្រសិនបើ B មិនដឹងថា ការបង្ហាញឆន្ទៈរបស់ A មិនមែនជាពិត ។ បន្ថែមពីនេះ ដោយសារ A បង្ហាញឆន្ទៈមិនពិត ប្រសិនបើ B មិនដឹងអំពីឋបនីយផ្លូវចិត្តនោះទេ ហេតុដូច្នេះ កិច្ចសន្យាដែលត្រូវបានបង្កើតឡើងដោយឋបនីយផ្លូវចិត្ត មានសុពលភាព។

២.៧.១.២. ភាគីម្ខាងទៀតបានដឹងថាការបង្ហាញឆន្ទៈមានឋបនីយផ្លូវចិត្ត

ប្រសិនបើភាគីម្ខាងទៀតដឹងអំពីឋបនីយផ្លូវចិត្តរបស់អ្នកបង្ហាញឆន្ទៈ អ្នកបង្ហាញឆន្ទៈនោះអាចបដិសេធការអនុវត្តកិច្ចសន្យាបាន។ ករណីនេះមិនមែនមានន័យថា ការបដិសេធនូវអានុភាពនៃកិច្ចសន្យាទេ។ ហេតុដូច្នេះហើយ ទោះបីជាភាគីម្ខាងទៀត B មិនអាចទាមទារការអនុវត្តកិច្ចសន្យាចំពោះ A ក៏ដោយ ក៏អ្នកធ្វើលទ្ធកម្មបន្ត C អាចធ្វើលទ្ធកម្មនូវសិទ្ធិរបស់ B ដោយមានសុពលភាពបាន ហើយ A មិនអាចអះអាងអ្វីចំពោះ C បានទេ។

២.៨ ការបង្ហាញឆន្ទៈមិនពិត

ការបង្ហាញឆន្ទៈមិនពិត គឺជាការបង្ហាញឆន្ទៈដោយការក្លែងបន្លំ ដោយការធ្វើពុត ជាការសម្តែង បំភាន់ភ្នែកអ្នកដទៃ បង្កើតនូវទំនាក់ទំនងគតិយុត្តិក្លែងក្លាយ ដែលមិនកើតចេញពីឆន្ទៈពិតរបស់អ្នកបង្ហាញឆន្ទៈឡើយ។ កិច្ចសន្យា ដោយផ្អែកលើការបង្ហាញឆន្ទៈមិនពិតដែលត្រូវបានធ្វើឡើង ដោយមានការឃុបឃិតជាមួយនឹងភាគីម្ខាងទៀត ត្រូវចាត់ទុកជាមោឃៈ។[36]

២.៨.១ លក្ខខណ្ឌនៃការបង្ហាញឆន្ទៈមិនពិត

លក្ខខណ្ឌនៃការបង្ហាញឆន្ទៈមិនពិត ដែលឆ្ពោះទៅមោឃៈមានដូចជា៖

- ភាគីសុទ្ធតែបង្ហាញឆន្ទៈខុសពីឆន្ទៈពិតរបស់ខ្លួន
- ភាគីបានឃុបឃិតគ្នា

[36] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, លេខ នស/រកម/១២០៧/៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា ៣៥៣

២.៨.១.១ អ្នកបង្ហាញឆន្ទៈមិនបង្ហាញឆន្ទៈពិតប្រាកដ

ប្រព័ន្ធក្រមរដ្ឋប្បវេណីអាល្លឺម៉ង់យកគោលការណ៍ថា ការបង្ហាញឆន្ទៈមិនពិត ត្រូវចាត់ទុកជាមោឃៈ ពីព្រោះឆន្ទៈពិត មិនត្រូវបានបង្ហាញចេញ ។ ផ្ទុយទៅវិញ ប្រព័ន្ធក្រមរដ្ឋប្បវេណីបារាំងមិនចាត់ទុកការបង្ហាញឆន្ទៈនោះជាមោឃៈ ឬ មានវិការៈដោយស្វ័យប្រវត្តិទេ ប៉ុន្តែ ចាត់ទុកវាថាជាការផ្ទុយគ្នារវាង កិច្ចព្រមព្រៀងដែលមានលក្ខណៈជារូបភាព និង ឆន្ទៈពិតដែលត្រូវបានលាក់បាំង វិញ។ ចំពោះ ក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឆ្នាំ ២០០៧ វិញ គឺយកតាមគោលការណ៍នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីអាល្លឺម៉ង់ គ្រប់កិច្ចសន្យាដែលផ្ទុយពីឆន្ទៈភាគី ក្នុង

គោលបំណងទុច្ចរិត មិនស្មោះត្រង់ ជាការរៀបចំសម្តែងណាមួយនោះ នាំឱ្យមានវិការៈដែលឈានទៅមោឃៈភាពនៃកិច្ចសន្យា ។

២.៨.១.២ ការបង្ហាញឆន្ទៈដោយឃុបឃិត

ផ្អែកតាមក្រមរដ្ឋប្បវេណីបារាំង ការបង្ហាញឆន្ទៈមិនពិត ត្រូវបានដោះស្រាយតាម ឆន្ទៈពិតដែលត្រូវបានលាក់បាំង រវាងគូភាគីហើយក្នុងទំនាក់ទំនងជាមួយតតិយជន តតិយជនអាចអះអាងអំពីគោលគំនិតណាមួយដែលមានផលប្រយោជន៍ច្រើនជាងចំពោះខ្លួន ក្នុងចំណោមការគិតទាំងពីរ។

ឧទាហរណ៍៖ A បានធ្វើកិច្ចព្រមព្រៀងដែលមានលក្ខណៈជារូបភាព ជាមួយមិត្តភក្តិ B អំពីអនុប្បទានទ្រព្យសម្បត្តិរបស់ A ដើម្បីជៀសវាងពីការរឹបអូស របស់ម្ចាស់បំណុល Y ប៉ុន្តែ ឆន្ទៈពិតដែលត្រូវបានលាក់បាំង មិនមែនជាការផ្ទេរកម្មសិទ្ធិលើទ្រព្យសម្បត្តិទេ តែគឺជាអាណត្តិអំពីការគ្រប់គ្រងទ្រព្យសម្បត្តិនោះ។ ក្នុងករណីនេះរវាង A និង B កម្មសិទ្ធិមិនត្រូវបានផ្ទេរទ ហើយគ្រាន់តែទំនាក់ទំនងគតិយុត្តនៃអាណត្តិអំពីការគ្រប់គ្រងទ្រព្យសម្បត្តិកើតឡើងប៉ុណ្ណោះ។ ដូច្នេះតតិយជនជាម្ចាស់បំណុល Y អាចរឹបអូសទ្រព្យសម្បត្តិបាន ដោយអះអាងអំពី ឆន្ទៈពិតដែលត្រូវបានលាក់បាំង ។ ប៉ុន្តែ មានតតិយជនប្រភេទផ្សេងទៀត។ ឧទាហរណ៍៖ ប្រសិនបើតតិយជន X បានទិញទ្រព្យសម្បត្តិពី B ដោយជឿជាក់ថា ទ្រព្យសម្បត្តិនោះជាកម្មសិទ្ធិរបស់ B នោះតតិយ X ទំនងជាអះអាងអំពី កិច្ចព្រមព្រៀងដែលមានលក្ខណៈជារូបភាពនេះ។ ផ្អែកតាមក្រមរដ្ឋប្បវេណីបារាំង មានបញ្ហាលំបាកមួយដែលកើតឡើង ពីព្រោះប្រសិនបើមានតតិយជន ពីរ ឬ ច្រើន ពួកគេមានផលប្រយោជន៍ខុសៗគ្នា។ ហេតុនេះហើយបានជាប្រទេសខ្លះ ក្នុងចំណោមប្រទេសដែលប្រើប្រាស់ប្រព័ន្ធច្បាប់បារាំង ឱ្យអាទិភាពលើ កិច្ចព្រមព្រៀង

មានលក្ខណៈជារូបភាព នៅពេលដែលមានទំនាស់ផលប្រយោជន៍របស់តតិយជន (មាត្រា ១៤៥២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីកេបិច)។ ដោយពិចារណាលើភាពប្រឆាំងគ្នានៃច្បាប់ដូចបានរៀបរាប់ខាងលើនេះ ច្បាប់បានយកជំហរមួយថា កិច្ចសន្យាដោយផ្អែកលើការបង្ហាញឆន្ទៈមិនពិត ត្រូវចាត់ទុកជាមោឃៈ។[37]

[37] សេចក្តីកំណត់ចំពោះមាត្រានីមួយៗនៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី ភាគ២, គន្ថីទី៤, រៀបចំដោយក្រុមការងារជប៉ុនទទួលបន្ទុកធ្វើសេចក្តីព្រាងក្រមរដ្ឋប្បវេណី និងគណៈកម្មការទទួលបន្ទុកការពារសេចក្តីព្រាងក្រមរដ្ឋប្បវេណី, ឆ្នាំ២០១០, មាត្រា ៣៥៣

ជំពូកទី៣

ការលុបចោល និង មោឃៈភាពនៃកិច្ចសន្យា

ជំពូកទី៣

ការលុបចោល និង មោឃៈភាពនៃកិច្ចសន្យា

ផ្នែកទី១ ៖ ការលុបចោល

ការលុបចោល គឺសិទ្ធិពិសេសមួយដែលកំណត់ដោយច្បាប់ ក្នុងការការពារដល់ភាគីម្ខាងទៀតដែលបានបង្ហាញឆន្ទៈដោយមានវិការៈ ឬចំពោះកិច្ចសន្យាដែលបានធ្វើឡើងដោយអសមត្ថជន ដែលនាំឱ្យមានការខាតបង់នូវផលប្រយោជន៍ដល់ភាគី ឬអសមត្ថជននោះ ។ កិច្ចសន្យា ដែលរងនូវការលុបចោល គឺច្បាស់ណាស់ប៉ះពាល់ត្រឹមតែផលប្រយោជន៍របស់បុគ្គលឯកជនដែលជាភាគីតែប៉ុណ្ណោះ ហើយការលុបចោលនូវកិច្ចសន្យាតម្រូវឱ្យអ្នកមានសិទ្ធិលុបចោល អនុវត្តសិទ្ធិលុបចោលនោះ ទើបកិច្ចសន្យាអសុពលភាព ។

១.១ មូលហេតុនៃការលុបចោល

ក្នុងកិច្ចសន្យាដែលជាមូលហេតុនៃការលុបចោល មានមូលហេតុ ចំនួន ០៣ (បី) គឺដោយមូលហេតុខ្វះសមត្ថភាពខាងឆន្ទៈ សមត្ថភាពក្នុងការធ្វើសកម្មភាព និង បញ្ញត្តិដោយច្បាប់ ។ នៅក្នុងករណីភាគីម្ខាងនៃកិច្ចសន្យាបានបង្ហាញឆន្ទៈដោយមានវិការៈ ឬដោយមូលហេតុនៃសមត្ថភាពក្នុងការយល់ដឹងរបស់ខ្លួន ឬដោយអំពើទុច្ចរិតរបស់ភាគីម្ខាងទៀត ដែលបានធ្វើឱ្យខាតបង់នូវផលប្រយោជន៍របស់ភាគីនោះ។[38]

យោងតាមក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា បានផ្តល់សិទ្ធិដល់ភាគីម្ខាងទៀតដែលបានខូចខាតនូវផលប្រយោជន៍ពីការចុះកិច្ចសន្យាដោយមានវិការៈ ឬកិច្ចសន្យាដែលបានធ្វើឡើងដោយអសមត្ថជនអាចធ្វើការលុបចោលកិច្ចសន្យានោះវិញបាន។

តាមន័យនេះ មានន័យថាកិច្ចសន្យាមិនអាចមានអានុភាពឡើយប្រសិនបើ ត្រូវបានធ្វើឡើងដោយមិនត្រឹមត្រូវតាមការកំណត់របស់ច្បាប់ ឬកិច្ចសន្យាដែលនាំឱ្យមានការខាតបង់នូវផលប្រយោជន៍របស់ភាគីណាមួយ ហើយភាគីនោះ ឬបុគ្គលដែលមានប្រយោជន៍ពាក់ព័ន្ធអាចអនុវត្តសិទ្ធិលុបចោលនូវកិច្ចសន្យានោះបាន។

សកម្មភាពដែលអាចលុបចោលបាន មានសុពលភាពរហូតដល់ពេលដែលអ្នកមានសិទ្ធិលុបចោល លុបចោលសកម្មភាពនោះ ហើយក្រោយពេលលុបចោល សកម្មភាពនោះត្រូវចាត់ទុកជាមោឃៈតាំងពី

[38] កម្រងឯកសារកិច្ចសន្យាវិភាគទានច្បាប់ សិស្សជំនាន់ទី ៧

ដំបូង ក៏ប៉ុន្តែការលុបចោលត្រូវធ្វើឡើងតាមវិធីនៃការជូនដំណឹងទៅភាគីម្ខាងទៀត ហើយនឹងមានអានុភាពគិតចាប់ពីពេលដែលដំណឹងនោះបានទៅដល់ភាគីម្ខាងទៀត។

យោងតាមក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា មូលហេតុនៃការលុបចោលកិច្ចសន្យា មាន ០២ (ពីរ)ល័ក្ខខ័ណ្ឌគឺ (១) ក្នុងករណីដែលកិច្ចសន្យាត្រូវបានបង្កើតឡើងដោយអសមត្ថជន (ជនដែលគ្មានសមត្ថ--ភាពខាងឆន្ទៈ ឬខ្វះសមត្ថភាពក្នុងការធ្វើសកម្មភាព) និង (២) ក្នុងករណីដែលកិច្ចសន្យាត្រូវបានបង្កើតឡើងដោយមានវិការៈក្នុងការបង្ហាញឆន្ទៈ។

១.១.១ ជនខ្វះសមត្ថភាពខាងឆន្ទៈ

សកម្មភាពដែលភាគីបានធ្វើនៅក្នុងស្ថានភាពដែលខ្លួនមិនអាចយល់ដឹង និង វិនិច្ឆ័យបាន អំពីលទ្ធផលតាមផ្លូវច្បាប់នៃសកម្មភាពរបស់ខ្លួន អាចលុបចោលបាន។ ជនដែលខ្វះសមត្ថភាពខាងឆន្ទៈ សំដៅទៅលើបុគ្គលដែលបានធ្វើសកម្មភាពក្នុងស្ថានភាពដែលខ្លួនមិនអាចយល់ដឹង និងវិនិច្ឆ័យបាន អំពីលទ្ធផលតាមផ្លូវច្បាប់នៃសកម្មភាពរបស់ខ្លួន។ របបស្តីពីសមត្ថភាពខាងឆន្ទៈ និង របបកម្រិតសមត្ថភាពក្នុងការធ្វើសម្មភាព គឺសម្រាប់ការពារកុំឲ្យមានការខូចខាតដោយកិច្ចការជួយជូររបស់អ្នកដែលពុំមានសមត្ថភាពគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការវិនិច្ឆ័យ។ បើទោះបីជាមិនមែនជាជនដែលត្រូវបានកម្រិតនូវសមត្ថភាពក្នុងការធ្វើសកម្មភាពក៏ពិតមែន ប៉ុន្តែក៏អាចលុបចោលបាននូវសកម្មភាពដែលបានធ្វើឡើងក្នុងស្ថានភាពខ្វះសមត្ថភាពក្នុងការយល់ដឹង និង ក្នុងការវិនិច្ឆ័យអំពីលទ្ធផលតាមផ្លូវច្បាប់នៃសកម្មភាពរបស់ខ្លួន។ [39]

ឧទាហរណ៍៖ លោក ក បានដាក់ថ្នាំញៀនឲ្យ លោក ខ ធ្វើឲ្យលោក ខ បាត់បង់ស្មារតី ហើយព្យាយាមឲ្យលោក ខ ចុះហត្ថលេខាលើកិច្ចសន្យាបង្កើតហ៊ីប៉ូតែក ដែលមានខ្លឹមសារ ជាអចលនវត្ថុ ដីមួយកន្លែងដែលជាកម្មសិទ្ធិរបស់ លោក ខ ដើម្បីធានាកាតព្វកិច្ចរបស់ លោក ក ចំពោះលោក គ។ ពេលដឹងខ្លួនឡើងវិញ លោក ខ បានឃើញកិច្ចសន្យានោះ ហើយគិតថាដូចជាមិនដឹងអំពីការណ៍នោះទេ(មិនបានចុះកិច្ចសន្យា)។ ផ្អែកតាមមាត្រា ១៤ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី សកម្មភាពដែលភាគីបានធ្វើនៅក្នុងស្ថានភាពដែលខ្លួនមិនអាចយល់ដឹង និងវិនិច្ឆ័យបាន អំពីលទ្ធផលតាមផ្លូវច្បាប់នៃសកម្មភាពរបស់ខ្លួន អាចលុបចោលបាន។

[39] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, លេខ នស/រកម/១២០៧/៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា ១៤

ក្នុងករណីនេះ បានធ្វើការសន្មត់ថា លោក ខ ពិតជាត្រូវថ្នាំញៀន ហើយសារធាតុញៀននោះ បានបណ្តាលឲ្យលោក ខ បាត់បង់ស្មារតី ហើយមិនដឹងថា ខ្លួនបានចុះកិច្ចសន្យានោះទេ នាំឲ្យកិច្ចសន្យាបង្កើតហើប៉ុន្តែកនោះ មានមូលហេតុនៃការលុបចោល ហេតុនេះ លោក ខ អាចលុបចោលកិច្ចសន្យាបាន។

១.១.២ ជនខ្វះសមត្ថភាពក្នុងការធ្វើសកម្មភាព

ជាទូទៅមនុស្សគ្រប់រូបត្រូវបានទទួលស្គាល់យ៉ាងពេញលេញអំពីសិទ្ធិរបស់ខ្លួន ដែលពួកគេអាចប្រើប្រាស់សិទ្ធិនេះ ក្នុងការធ្វើសកម្មភាពផ្សេងៗបានដោយសេរី កុំឱ្យតែប៉ះពាល់ ដល់សិទ្ធិអ្នកដ៏ទៃ និងផ្ទុយនឹងបញ្ញត្តិច្បាប់ ។ ក៏ប៉ុន្តែសកម្មភាពដែលបានធ្វើឡើង មានសកម្មភាពមួយចំនួនត្រូវបានច្បាប់ទទួលស្គាល់ និងមានសុពលភាពពេញលេញ ហើយសកម្មភាពដែលបានធ្វើឡើងដោយជនមួយចំនួនទៀតត្រូវបាន ច្បាប់មិនទទួលស្គាល់ថាមានសុពលភាព ឬតម្រូវឱ្យមានការយល់ព្រមដោយជនដែលមានផលប្រយោជន៍ផ្សេងទៀតដើម្បីឱ្យមានសុពលភាពលើសកម្មភាពទាំងនោះជាអាទិ៍ ។

យោងតាមក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ជនដែលត្រូវបានកម្រិតសមត្ថភាពក្នុងការធ្វើសកម្មភាព សំដៅដល់រូបវន្តបុគ្គលទាំងឡាយណាដែលខ្វះសមត្ថភាពក្នុងការយល់ដឹងនិងវិនិច្ឆ័យពី សកម្មភាពតាមផ្លូវច្បាប់របស់ខ្លួនបាន ដោយមូលហេតុ អាយុ សតិ និងបញ្ញាស្មារតី របស់ជននោះ ។ ហើយបានកំណត់យកជនដែលត្រូវបានកម្រិតសមត្ថភាពមានចំនួន ០៣ (បី)ប្រភេទ គឺ អនីតិជន, ជននៅក្រោមអាណាព្យាបាលទូទៅ និងជននៅក្រោមហិតូបត្ថម្ភ ។ ពាក្យថាសកម្មភាពនេះផងដែរ គឺសំដៅការបង្ហាញឆន្ទៈ ជាឯកតោភាគី ឬតាមរយៈកិច្ចសន្យា ។

១.១.២.១ អនីតិជន

អនីតិជនសំដៅដល់ជនដែលមានអាយុក្រោម ១៨ (ដប់ប្រាំបី) ឆ្នាំ។[40] ប៉ុន្តែមិនមែនអនីតិជនគ្រប់រូបសុទ្ធតែត្រូវបានកម្រិតសមត្ថភាពនោះទេ ដូចជាអនីតិជនដែលទទួលបានអត្តាធិនភាព គឺមិនត្រូវមានការកម្រិតសមត្ថភាព

[40] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, លេខ នស/រកម/១២០៧/៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា ១៧

ឡើយ និងត្រូវចាត់ទុកថាបានដល់នីតិភាព ។[41] អ្នកដែលមានអំណាចមេបា (ឪពុក ឬម្ដាយ) មានសិទ្ធិ និងករណីយកិច្ចបីបាច់រក្សារូបកាយរបស់កូនដែលជាអនីតិជន ។ តែបើក្នុងករណីអនីតិជនគ្មានឪពុក ឬម្ដាយ នោះទេគេត្រូវបង្កើត របបអាណាព្យាបាល សម្រាប់អនីតិជន ដើម្បីជ្រើសតាំងបុគ្គលណាម្នាក់សម្រាប់គ្រប់គ្រងអនីតិជន ដែលមានសិទ្ធិ និងករណីយកិច្ចដូចអ្នកមានអំណាចមេបាដែរ ។

ជាគោលការណ៍សកម្មភាពដែលអនីតិជនបានធ្វើ ដោយគ្មានការយល់ព្រមពីឪពុកម្ដាយ សកម្មភាពនោះនឹងត្រូវបានលុបចោលដោយ ឪពុកម្ដាយរបស់អនីតិជន ។[42] ប៉ុន្តែសកម្មភាពខ្លះគឺ មិនអាចលុបចោលបានទេដូចជា ការទទួលយកប្រទានកម្ម, ការចុះកិច្ចសន្យាដោយរួចផុតពីកាតព្វកិច្ច, ការទិញលក់របស់ប្រើប្រាស់ប្រចាំថ្ងៃ, ការចាត់ចែងទ្រព្យសម្បត្តិដោយមានការអនុញ្ញាតពីឪពុកម្ដាយ, ការប្រកបអាជីវកម្មត្រឹមការអនុញ្ញាតរបស់ឪពុកម្ដាយ ។[43]

១.១.២.២ ជនស្ថិតក្រោមអាណាព្យាបាលទូទៅ

ចំពោះបុគ្គលដែលមានអាយុចាប់ពី ១៥ ឆ្នាំឡើង ហើយខ្វះសមត្ថភាពក្នុងការយល់ដឹង និងវិនិច្ឆ័យជាអចិន្ត្រៃយ៍ ដោយខ្លួនមានបញ្ហាស្មារតី តុលាការអាចប្រកាសចាប់ផ្ដើមរបបអាណាព្យាបាលទូទៅ តាមរយៈពាក្យសុំរបស់សាមីខ្លួន, សហព័ទ្ធ, ញាតិដែលស្ថិតក្នុង ៤ ថ្នាក់, អ្នកអាណាព្យាបាលសម្រាប់អនីតិជន, អ្នកត្រួតពិនិត្យអ្នកអាណាព្យាបាលសម្រាប់អនីតិជន, ហិតូបត្ថម្ភកៈ, មេឃុំ ឬចៅសង្កាត់, ឬតំណាងអយ្យការ ។ មុនពេលប្រកាសរបបនេះ តុលាការត្រូវស្ដាប់មតិយោបល់របស់វេជ្ជបណ្ឌិត និងផ្ដល់ឱកាសឲ្យសាមីខ្លួនធ្វើសេចក្ដីថ្លែងការណ៍ ដើម្បីពិចារណាថាសាមីខ្លួន ពិតជាមានបញ្ហាផ្នែកស្មារតីពិតប្រាកដមែន ។[44]

អ្នកអាណាព្យាបាលទូទៅ ជាអ្នកគ្រប់គ្រងត្រួតពិនិត្យលើជននៅក្រោមអាណាព្យាបាលទូទៅ ហើយតុលាការជ្រើសតាំងអ្នកអាណាព្យាបាលដោយឆន្ទានុសិទ្ធិ និងត្រូវធ្វើឡើងតាមរយៈការទាមទាររបស់ អ្នកត្រួតពិនិត្យអ្នកអាណាព្យាបាលទូទៅ, ជនក្រោមអាណាព្យាបាលទូទៅ, សហព័ទ្ធ, ញាតិនៅក្នុង ៤ ថ្នាក់, មេឃុំ, ចៅសង្កាត់, តំណាងអយ្យការ ឬបុគ្គលផ្សេងទៀតដែលមានផលប្រយោជន៍។

[41] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, លេខ នស/រកម/១២០៧/៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា ២២

[42] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, លេខ នស/រកម/១២០៧/៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា ១៨

[43] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, លេខ នស/រកម/១២០៧/៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា ២០

[44] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, លេខ នស/រកម/១២០៧/៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា ២៤

ជាគោលការណ៍សកម្មភាពរបស់ជនក្រោមអាណាព្យាបាលទូទៅ អាចលុបចោលបាន លើកលែងតែសកម្មភាពនោះជាសកម្មភាពដែលទាក់ទងនឹងជីវភាពរស់នៅប្រចាំថ្ងៃ ដូចជាការទិញបាយម្ហូប របស់ប្រើប្រាស់ប្រចាំថ្ងៃជាដើម ។[45]

១.១.២.៣ ជនស្ថិតក្រោមហិតូបត្ថម្ភ

ចំពោះបុគ្គលដែលមានសមត្ថភាពតិចតួចពេក ក្នុងការយល់ដឹង និងវិនិច្ឆ័យ ដោយសារបញ្ហាស្មារតី តុលាការអាចប្រកាសចាប់ផ្ដើមហិតូបត្ថម្ភតាមរយៈពាក្យសុំរបស់សាមីខ្លួន, សហព័ទ្ធ, ញាតិដែលស្ថិតក្នុង ៤ ថ្នាក់, អ្នកអាណាព្យាបាល, អ្នកត្រួតពិនិត្យអាណាព្យាបាលទូទៅ, មេឃុំ ឬចៅសង្កាត់ ឬតំណាងអយ្យការ ។ មុនពេលប្រកាសរបបនេះ តុលាការត្រូវស្ដាប់ មតិយោបល់របស់វេជ្ជបណ្ឌិត និងផ្ដល់ឱកាសឲ្យសាមីខ្លួនធ្វើសេចក្ដីថ្លែងការណ៍ ដើម្បីពិចារណាថាសាមីខ្លួន ពិតជាមានបញ្ហាផ្នែកស្មារតី និងមានការយល់ដឹងតិចតួចពិតប្រាកដមែន ។[46]

ហិតូបត្ថម្ភកៈ ជាអ្នកមានតួនាទីត្រួតពិនិត្យ និងថែរក្សាជនស្ថិតក្រោមហិតូបត្ថម្ភ។ តុលាការត្រូវជ្រើសតាំងហិតូបត្ថម្ភកៈដោយឆន្ទានុសិទ្ធិ ចំណែកឯនីតិវិធីនៃការជ្រើសតាំង ហិតូបត្ថម្ភកៈត្រូវអនុវត្តដូចការជ្រើសតាំងអ្នកអាណាព្យាបាលទូទៅ ។

ជាគោលការណ៍ សកម្មភាពរបស់ជននៅក្រោមហិតូបត្ថម្ភ ដែលមិនបានការយល់ព្រមពីហិតូបត្ថម្ភកៈ ត្រូវមានការលុបចោល លុះត្រាតែសកម្មភាពនោះជាសកម្មភាពដែលទាក់ទងនឹងជីវភាពប្រចាំថ្ងៃ ។ ប៉ុន្តែក្នុងករណីមានការយល់ព្រមពី ហិតូបត្ថម្ភកៈ សាមីខ្លួនអាចធ្វើសកម្មភាពដូចជាៈ ការទទួល ឬការប្រើប្រាស់ទុន, ការខ្ចីទ្រព្យ ឬការធានា, ការធ្វើសកម្មភាពដែលមានគោលបំណងទទួលបាន ឬធ្វើឲ្យបាត់បង់សិទ្ធិដែលទាក់ទងនឹងអចលវត្ថុ ឬទ្រព្យសម្បត្តិដែលមានសារៈសំខាន់ផ្សេងទៀត, ការធ្វើសកម្មភាពបណ្ដឹង, ការធ្វើប្រទានកម្ម ឬធ្វើកិច្ចសន្យាស្រុះស្រួល ឬកិច្ចសន្យាមជ្ឈត្តកម្ម, ការទទួលស្គាល់នូវសន្តតិកម្ម ឬការបោះបង់ចោលនូវសន្តតិកម្ម ឬការបែងចែកមត៌ក, ការប្រកែកមិនទទួលប្រទានកម្ម ឬអច្ច័យទាន ឬការយល់ព្រមទទួលនូវប្រទានកម្ម ឬអច្ច័យទានដែលភ្ជាប់បន្ទុក, ការសាងសង់ថ្មី ការសង់ឡើងវិញ ការសង់បន្ថែម ឬការជួសជុលធំ, ការធ្វើភតិសន្យា ដែលមាន

[45] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, លេខ នស/រកម/១២០៧/៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា ២៦

[46] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, លេខ នស/រកម/១២០៧/៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា ២៨

អំឡុងពេលលើសពី ៣ (បី) ឆ្នាំ ចំពោះដីធ្លីលើសពី ២ (ពីរ) ឆ្នាំ ចំពោះអាគារ លើសពី ៦ (ប្រាំមួយ) ខែចំពោះអចលនវត្ថុ និងសកម្មភាពដែលតុលាការប្រកាសជាពិសេសថា ចាំបាច់ត្រូវមានការយល់ព្រមពីហាគូបត្ថម្ភកៈ ។[47]

១.១.៣ ការលុបចោលដោយមូលហេតុវិការៈនៃកិច្ចសន្យា

មូលហេតុនៃការលុបចោលកិច្ចសន្យា៖

ការលុបចោលកិច្ចសន្យាដោយមូលហេតុមានវិការៈក្នុងការបង្ហាញឆន្ទៈនៅក្នុងករណីដែលកិច្ចសន្យាត្រូវបានធ្វើឡើងដោយការបង្ហាញឆន្ទៈមានវិការៈ ភាគីនៃកិច្ចសន្យាអាចលុបចោលកិច្ចសន្យានោះបាន។ វិការៈនៃការបង្ហាញឆន្ទៈមានដូចជា ក្នុងករណីដែលការចុះកិច្ចសន្យាដោយការ ភាន់ច្រឡំ ការឆបោក ព័ត៌មានមិនពិត ការរំលោភលើស្ថានភាព ការគម្រាមកំហែង និងមូលហេតុនៃអំពើកេងចំណេញហួសហេតុ ។ [48]

១.២ អ្នកមានសិទ្ធិ និង វិធីលុបចោល

១.២.១ អ្នកមានសិទ្ធិ

អ្នកមានសិទ្ធិលុបចោល ត្រូវធ្វើឡើងដោយភាគីដែលបានបង្ហាញឆន្ទៈដែលមានវិការៈនោះ និង អ្នកមានសិទ្ធិលុបចោលក្នុងករណីខ្វះសមត្ថភាព (សមត្ថភាពខាងឆន្ទៈ និង សមត្ថភាពក្នុងការធ្វើសកម្មភាព) ។

ក. ករណីវិការៈនៃការបង្ហាញឆន្ទៈ

អ្នកមានសិទ្ធិលុបចោលក្នុងករណីវិការៈក្នុងការបង្ហាញឆន្ទៈមានដូចជា៖ ទី១ (មួយ) អ្នកដែលបង្ហាញឆន្ទៈដោយមានវិការៈ ទី២ (ពីរ) អ្នកតំណាងដែលច្បាប់បានកំណត់ ឬហិតូបត្ថម្ភកៈរបស់អ្នកដែលបានបង្ហាញឆន្ទៈដោយមានវិការៈ ទី៣ (បី) សន្តតិជន ឬអច្ច័យលាភីសកលរបស់អ្នកដែលបង្ហាញឆន្ទៈដោយមានវិការៈ ទី៤ (បួន) អ្នកដែលទទួលបន្តឋានៈក្នុងកិច្ចសន្យាពីអ្នកដែលបង្ហាញឆន្ទៈដោយមានវិការៈ ។

[47] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, លេខ នស/រកម/១២០៧/៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា ៣០

[48] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, លេខ នស/រកម/១២០៧/៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា ៣៥៩ កថាខណ្ឌទី១

ខ. ករណីខ្វះសមត្ថភាព

អ្នកមានសិទ្ធិលុបចោលក្នុងករណីខ្វះសមត្ថភាពមានដូចជា៖ ទី១ (មួយ) អ្នកដែលខ្វះសមត្ថភាពក្នុងការបង្ហាញឆន្ទៈ ទី២ (ពីរ) អ្នកតំណាងដែលច្បាប់បានកំណត់ ឬហិតូបត្ថម្ភកៈរបស់អ្នកដែលខ្វះសមត្ថភាពក្នុងការបង្ហាញឆន្ទៈ ទី៣ (បី) សន្តតិជន ឬអច្ច័យលាភីសកលរបស់អ្នកដែលខ្វះសមត្ថភាពក្នុងការបង្ហាញឆន្ទៈ ទី៤ (បួន) អ្នកដែលទទួលបន្តឋានៈក្នុងកិច្ចសន្យាពីអ្នកដែលខ្វះសមត្ថភាពក្នុងការបង្ហាញឆន្ទៈ។[49]

១.២.២ វិធីលុបចោល

អ្នកដែលមានសិទ្ធិលុបចោល អាចបង្ហាញឆន្ទៈលុបចោលដោយការជូនដំណឹងទៅភាគីម្ខាងទៀត ហើយអានុភាពនៃការលុបចោល ត្រូវកើតឡើងនៅពេលដែលដំណឹងនោះ បានទៅដល់ភាគីម្ខាងទៀត (មាត្រា ៣៦០ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ វិធីនៃការជូនដំណឹង ត្រូវធ្វើឡើងតាមការបង្ហាញឆន្ទៈទៅកាន់ភាគីម្ខាងទៀត តាមមាត្រា ៣១០ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី។ ការបង្ហាញឆន្ទៈ មានអានុភាពភ្លាម ក្នុងករណីដដែលការបង្ហាញឆន្ទៈត្រូវបានធ្វើដោយផ្ទាល់ខ្លួន នៅចំពោះមុខភាគីម្ខាងទៀត ឬ តាមរយៈសារអេឡិចត្រូនិច ជាដើម។ ក្នុងករណីដែលការបង្ហាញឆន្ទៈ ធ្វើឡើងតាមរយៈលិខិតដែលផ្ញើតាមប្រៃសណីយ៍ ក្នុងករណីនេះការបង្ហាញឆន្ទៈនោះ ត្រូវមានអានុភាព នៅពេលបានទៅដល់ភាគីម្ខាងទៀត។ វិធីនៃការជូនដំណឹងត្រូវបានកំណត់នៅក្នុងមាត្រា ៣១០ សំដៅលើកាបង្ហាញឆន្ទៈបានទៅដល់ភាគីម្ខាងទៀត។ ពាក្យថា បានទៅដល់ មានន័យថា ការជូនដំណឹងនោះបានទៅដល់តំបន់ត្រួតត្រារបស់ភាគីម្ខាងទៀត ដែលសំដៅទៅលើដែនសមត្ថកិច្ចរបស់អ្នកទទួលដំណឹង មិនមែនជាការបានទទួល ឬបានដឹងនោះទេ។ ចំពោះវិធីនៃការជូនដំណឹង មិនត្រូវបានកម្រិតថា ត្រូវធ្វើតាមទម្រង់ណាមួយនោះទេ ហេតុនេះ ឲ្យតែបានជូនដំណឹង ទោះជាកាជូនដំណឹងដោយផ្ទាល់មាត់ក៏ដោយ ក៏មានអានុភាពដែរ។

[49] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, លេខ នស/រកម/១២០៧/៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា ៣៥៩ កថាខណ្ឌទី២

១.៣ ការផ្តល់សច្ចានុមតិ

១.៣.១ អ្នកមានសិទ្ធិផ្តល់សច្ចានុមតិ

អ្នកមានសិទ្ធិលុបចោល អាចផ្តល់សច្ចានុមតិចំពោះសកម្មភាពដែលអាចលុបចោលបាន។ អ្នកមានសិទ្ធិលុបចោល ជាបុគ្គលដែលអាចផ្តល់សច្ចានុមតិបាន។ ចំពោះសកម្មភាពដែលបានធ្វើដោយជនដែលត្រូវ

បានកម្រិតសមត្ថភាព អ្នកមានសិទ្ធិលុបចោល អាចផ្តល់សច្ចានុមតិបាន នៅក្រោយពេលដែលស្ថានភាពដែលជាមូលហេតុនៃការលុបចោល ត្រូវបានរលត់។ ប៉ុន្តែ ក្នុងករណីដែលលុបចោលសកម្មភាព ដោយយកការបង្ហាញឆន្ទៈដោយមានវិការៈជាមូលហេតុ អ្នកមានសិទ្ធិលុបចោលអាចផ្តល់សច្ចានុមតិបាន ចាប់តាំងពីពេលដែលអ្នកមានសិទ្ធិលុបចោលនោះបានដឹងអំពីមូលហេតុនៃការលុបចោល។ [50]

ឧទាហរណ៍៖ X បានចុះកិច្ចសន្យាជាមួយ Y ដោយមានការភាន់ច្រឡំលើកម្មវត្ថុនៃកិច្ចសន្យា (ចង់ទិញកាបូបម៉ាក A ប៉ុន្តែបែរជាទិញម៉ាក B ដែលមានភាពស្រដៀងគ្នាទៅវិញ) ប៉ុន្តែក្រោយពេលប្រើប្រាស់ X ពេញចិត្តនឹងគុណភាពកាបូបម៉ាក B ហើយមិនចង់លុបចោលកិច្ចសន្យាលក់ទិញរវាង Y នោះទេ។

ក្នុងករណីកិច្ចសន្យាអាចលុបចោលដោយមូលហេតុវិការៈក្នុងការបង្ហាញឆន្ទៈ អ្នកមានសិទ្ធិលុបចោលអាចផ្តល់សច្ចានុមតិលើកិច្ចសន្យាបាន ដោយធ្វើការជូនដំណឹងទៅភាគីម្ខាងទៀត គិតចាប់ពីពេលដែលបានដឹងអំពីមូលហេតុនៃការលុបចោល ហើយអានុភាពនៃការផ្តល់សច្ចានុមតិ នាំឲ្យសកម្មភាពដែលអាចលុបចោលបានមានសុពលភាព។

១.៣.២ សច្ចានុមតិដែលកំណត់ដោយច្បាប់

អ្នកមានសិទ្ធិលុបចោល អាចផ្តល់សច្ចានុមតិចំពោះសកម្មភាពដែលអាចលុបចោលបាន ឬបានធ្វើនូវសកម្មភាពដែលត្រូវបានចាត់ទុកថា ផ្តល់សច្ចានុមតិតាមច្បាប់កំណត់។ សច្ចានុមតិដែលបានកំណត់ដោយច្បាប់ រួមមាន ៖

ទី១ (មួយ) ការអនុវត្តកាតព្វកិច្ចទាំងមូល ឬមួយផ្នែក ចំពោះកាតព្វកិច្ចដែលកើតឡើងដោយសកម្មភាពដែលអាចលុបចោលបាន ឬការដាក់ប្រាតិភោគដើម្បីធានាកាតព្វកិច្ចនោះ

[50] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, លេខ នស/រកម/១២០៧/៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា ៣៦១

ទី២ (ពីរ) ការអនុវត្តសិទ្ធិដែលបានទទួលពីសកម្មភាពដែលអាចលុបចោលបាន ឬការទាមទារឲ្យភាគីម្ខាងទៀតអនុវត្ត

ទី៣ (បី) អនុប្បទាន ឬការចាត់ចែងផ្សេងទៀតនូវសិទ្ធិទាំងមូល ឬមួយផ្នែកចំពោះសិទ្ធិដែលទទួលពីសកម្មភាពដែលអាចលុបចោលបាន ។ [51]

ឧទាហរណ៍៖ X បានបង្កើតកិច្ចសន្យាលក់ទិញម៉ូតូម៉ាក A ជាមួយ Y ក្នុងតម្លៃ 500$ នៅថ្ងៃទី 01.01.2018 បន្ទាប់មកនៅថ្ងៃទី01.03.2018 X បានដឹងថា ខ្លួនបានចាញ់បោក Y ប៉ុន្តែ មិនបានបង្ហាញឆន្ទៈលុបចោលកិច្ចសន្យាទេ ហើយបានបង់ប្រាក់ថ្លៃលក់ទិញឲ្យ Y ។

សកម្មភាពនៃការបង់ប្រាក់ថ្លៃលក់ទិញ ជាការអនុវត្តកាតព្វកិច្ច ដែលកើតឡើងដោយសារកិច្ចសន្យាដែលមានមូលហេតុនៃការលុបចោល ហើយត្រូវបានធ្វើនៅក្រោយពេលដែលអ្នកមានសិទ្ធិលុបចោល អាចផ្តល់សច្ចានុមតិបាន ហេតុនេះត្រូវនឹងលក្ខខណ្ឌនៃមាត្រា ៣៦២ ចំណុច ក នាំឲ្យ ត្រូវបានចាត់ទុកថា ជាការផ្តល់សច្ចានុមតិដែលកំណត់ដោយច្បាប់។

១.៤ អានុភាពនៃការលុបចោល

សកម្មភាពដែលអាចលុបចោលបាន មានសុពលភាព រហូតដល់ពេលដែលមានអ្នកមានសិទ្ធិលុបចោល លុបចោលសកម្មភាពនោះ ប៉ុន្តែនៅពេលដែលអ្នកមានសិទ្ធិលុបចោល បានបង្ហាញឆន្ទៈលុបចោលកិច្ចសន្យា នាំឲ្យសកម្មភាពនោះ ត្រូវចាត់ទុកជាមោឃៈតាំងពីដំបូង នាំឲ្យភាគីមិនមានសិទ្ធិ និងករណីកិច្ចចំពោះគ្នានោះទេ។ ក្នុងករណីដែលមានភាគីម្ខាង បានទទួលតាវកាលិកពីកិច្ចសន្យាដែលត្រូវបានលុបចោល អាចទាមទារឲ្យអ្នកទទួលផ្តល់តាវកាលិកនោះមកវិញបាន ផ្អែកតាមបញ្ញត្តិស្តីពីសេចក្តីចម្រើនដោយឥតហេតុ (មាត្រា ៧៣៦ កថាខណ្ឌទី ២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី) ឬផ្អែកតាមបញ្ញត្តិស្តីពីកម្មសិទ្ធិ (មាត្រា ១៩៥ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

ឧទាហរណ៍៖ X (អនីតិជន) បានចុះកិច្ចសន្យាលក់ទិញម៉ូតូម៉ាក A ជាមួយ Y ក្នុងតម្លៃ ១០០០$។ Y បានប្រគល់ម៉ូតូរួចហើយប៉ុន្តែ X មិនទាន់បង់ប្រាក់នោះទេ ស្រាប់តែ C ដែលជាឪពុករបស់ X បានលុបចោលកិច្ចសន្យាលក់ទិញនេះ។

[51] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, លេខ នស/រកម/១២០៧/៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា ៣៦២

ក្នុងករណីខាងលើ C បានបង្ហាញឆន្ទៈលុបចោលកិច្ចសន្យាលក់ទិញរវាង X និង Y នាំឲ្យ កិច្ចសន្យានោះក្លាយជាមោឃៈតាំងពីដំបូង (គ្មានកិច្ចសន្យា) ហេតុនេះ Y មិនអាចទាមទារឲ្យ X អនុវត្តកិច្ចសន្យានោះបានទេ។ ក៏ប៉ុន្តែ ដោយសារ Y បានប្រគល់ម៉ូតូឲ្យទៅ X រួចហើយ នាំឲ្យការណ៍ដែល X បានទទួលម៉ូតូ ក្លាយជាសេចក្តីចម្រើនដោយឥតហេតុ ព្រោះ X គ្មានមូលហេតុផ្លូវច្បាប់ក្នុងការទទួលម៉ូតូនោះទេ ហេតុនេះ Y អាចទាមទារឲ្យ X ប្រគល់ម៉ូតូមកវិញបាន។ ក្រៅពីនេះ Y ក៏អាចទាមទារឲ្យ X ប្រគល់ម៉ូតូមកវិញដោយផ្អែកលើកម្មសិទ្ធិផងដែរ។

១.៤.១ អាជ្ញាយុកាលនៃការលុបចោល

សិទ្ធិលុបចោល ត្រូវអនុវត្តក្នុងអំឡុងពេលដែលច្បាប់បានកំណត់ ប្រសិនបើអ្នកមានសិទ្ធិលុបចោលមិនបានអនុវត្តក្នុងអំឡុងពេលនោះទេ សិទ្ធិលុបចោលនឹងត្រូវរលត់ ហើយសកម្មភាពដែលអាចលុបចោលបាន នឹងក្លាយជសកម្មភាពដែលមានសុពលភាពជាស្ថាពរ។ [52]

អាជ្ញាយុកាលនៃការរំលត់សិទ្ធិលុបចោល ត្រូវបានកំណត់នៅក្នុងមាត្រា ៣៦៣ កថាខណ្ឌទី ១ វាក្យខណ្ឌទី ១ និងកថាខណ្ឌទី ២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី គឺ ៖

ទី១ (មួយ) អំឡុងពេល ៣ ឆ្នាំ គិតចាប់ពីពេលដែលអ្នកមានសិទ្ធិលុបចោលអាចផ្តល់សច្ចានុមតិបាន ឬ

ទី២ (ពីរ) អំឡុងពេល ១០ ឆ្នាំ គិតចាប់ពីពេលដែលបានបង្កើតសកម្មភាពដែលអាចលុបចោលបាន

ឧទាហរណ៍៖ នៅថ្ងៃទី 01.01.2023 X និង Y បានចុះកិច្ចសន្យាលក់ទិញរថយន្តក្នុងតម្លៃ 10000$ ដោយមានការភាន់ច្រឡំ។ X បានដឹងពីការភាន់ច្រឡំនៅថ្ងៃទី 01.11.2024 ហើយបានបង្ហាញឆន្ទៈលុបចោលកិច្ចសន្យានៅថ្ងៃទី 01.01.2025។

ផ្អែកតាមឧទាហរណ៍ខាងលើ គិតចាប់ពីពេលដែល X បានដឹងអំពីមូលហេតុនៃការលុបចោលថ្ងៃទី 01.11.2024 រហូតដល់ថ្ងៃទី 01.01.2025 មានអំឡុងពេល 2 ខែ នាំឲ្យអាជ្ញាយុកាលនៃការអះអាងសិទ្ធិលុបចោលមិនទាន់បានរលត់នោះទេ ហេតុនេះ X អាចលុបចោលកិច្ចសន្យាបាន។

[52] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, លេខ នស/រកម/១២០៧/៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា ៣៦៣

ឧទាហរណ៍៖ នៅថ្ងៃទី01.01.2023 X និង Y បានចុះកិច្ចសន្យាលក់ទិញរថយន្តក្នុងតម្លៃ 10000$ ដោយមានការភាន់ច្រឡំ។ X បានដឹងពីការភាន់ច្រឡំនៅថ្ងៃទី01.11.2032 ហើយបានបង្ហាញឆន្ទៈលុបចោលកិច្ចសន្យានៅថ្ងៃទី01.11.2034។

ផ្អែកតាមឧទាហរណ៍ខាងលើ គិតចាប់ពីពេលដែល X បានដឹងអំពីមូលហេតុនៃការលុបចោលថ្ងៃទី 01.11.2032 រហូតដល់ថ្ងៃទី01.11.2034 មានអំឡុងពេល 2 ឆ្នាំ ដែលស្ថិតនៅក្នុងអំឡុងពេលដែលអាចអនុវត្តសិទ្ធិលុបចោលបាន ប៉ុន្តែប្រសិនបើគិតចាប់ពីថ្ងៃចុះកិច្ចសន្យា (01.01.2023) មកដល់ថ្ងៃបង្ហាញឆន្ទៈលុបចោល គឺមានអំឡុងពេល 10 ឆ្នាំ 10 ខែ នាំឲ្យសិទ្ធិលុបចោល ត្រូវបានរលត់ដោយអាជ្ញាយុកាល ហេតុនេះ X មិនអាចលុបចោលកិច្ចសន្យានេះបានទេ។

នៅក្រោយពេលលុបចោល អ្នកដែលមានសិទ្ធិលុបចោល អាចទាមទារឲ្យសងតាមរយៈសេចក្តីចម្រើនដោយឥតហេតុដែលកើតឡើងដោយសារការលុបចោលបាន ហើយសិទ្ធិនេះ ត្រូវអនុវត្តក្នុងអំឡុងពេល 3 ឆ្នាំ គិតចាប់ពីថ្ងៃដែលអ្នកមានសិទ្ធិលុបចោលអាចផ្តល់សច្ចានុមតិបាន។ អ្នកដែលមានសិទ្ធិលុបចោលកិច្ចសន្យា អាចទាមទារតាមរយៈសេចក្តីចម្រើនដោយឥតហេតុ ផ្អែកតាមការលុបចោលកិច្ចសន្យាបាន ក្នុងអំឡុងពេល 3 ឆ្នាំ គិតចាប់ថ្ងៃដែលអាចផ្តល់សច្ចានុមតិបាន ហើយប្រសិនបើមិនអនុវត្តសិទ្ធិនេះក្នុងអំឡុងពេលជាកំណត់ទេ មិនអាចទាមទារបាននោះទេ។

ផ្នែកទី២ ៖ មោឃៈភាព

អត្ថន័យនៃមោឃៈភាពនៃកិច្ចសន្យា ៖ គឺសំដៅលើកិច្ចសន្យាដែលច្បាប់មិនទទួលស្គាល់។ ជនណាក៏អាចអះអាងនូវមោឃៈភាពនៃកិច្ចសន្យានេះបានដែរ។ ច្បាប់មិនបានកំណត់ពីរយៈពេលនៃមោឃៈភាពចំពោះកិច្ចសន្យានេះទេ ។ កិច្ចសន្យាអាចត្រូវមោឃៈភាពដាច់ខាត់ ឬ មិនដាច់ខាត់។ ″ មោឃៈភាពមិនដាច់ខាត ″ ដែលមានចែងក្នុងក្រឹត្យច្បាប់លេខ ៣៨ គឺមានលក្ខណៈស្មើតែដូចគ្នាជាមួយនឹង ការលុបចោល ដែលមានចែងក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណី ឆ្នាំ ២០០៧ រីឯ ″ មោឃភាពមិនដាច់ខាត ″ ក៏មានសញ្ញាណប្រហាក់ប្រហែលជាមួយនឹង មោឃភាព ដែលមានមានចែងក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណីផងដែរ ។ មោឃភាពនៃកិច្ចសន្យាមានន័យថា កិច្ចសន្យាមួយមិន

មានអានុភាពតាំងពីដំបូង ។ បានជាគេបង្កើតឱ្យមានមោឃភាពនៃកិច្ចសន្យា ព្រោះដើម្បីកម្រិតនូវសេរីភាពនៃការបង្កើតកិច្ចសន្យា ។ [53]

២.១ មូលហេតុនៃមោឃៈភាព

យោងតាមបញ្ញត្តិនៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី មូលហេតុដែលនាំឱ្យកិច្ចសន្យាទទួលរងនូវមោឃភាពមានដូចជា៖ ការបង្ហាញឆន្ទៈមិនពិត; ភាពផ្ទុយនឹងបញ្ញត្តិដែលអនុវត្តដោយបង្ខំ; ភាពផ្ទុយនឹងសណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ និងទំនៀមទម្លាប់ល្អ និងភាពផ្ទុយនឹងទម្រង់នៃច្បាប់។

ហេតុផល៤យ៉ាងដែលនាំឲ្យកិច្ចសន្យាអាចត្រូវបានមោឃៈភាព៖

២.១.១ ខ្លឹមសារនៃកិច្ចសន្យាផ្ទុយនឹងបញ្ញត្តិដែលអនុវត្តដោយបង្ខំ៖

ខ្លឹមសារនៃកិច្ចសន្យាផ្ទុយនឹងបញ្ញត្តិដែលអនុវត្តដោយបង្ខំ កិច្ចសន្យានោះនឹងទទួលរងនូវមោឃភាព ។ បញ្ញត្តិអនុវត្តដោយបង្ខំ សំដៅលើបទបញ្ញត្តិច្បាប់ដែលនៅជាធរមានទាំងឡាយណាដែលបង្ខំឱ្យត្រូវតែអនុវត្តតាម បើមិនដូច្នោះទេ ច្បាប់មិនទទួលស្គាល់អានុភាពគតិយុត្តិនៃកិច្ចសន្យានោះទេ ។

ឧទាហរណ៍ ៖ ការហាមបញ្ចាំផ្តាច់ (មាត្រា ៨២៧ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី ឆ្នាំ ២០០៧)

២.១.២ ផ្ទុយនឹងសណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ និងទំនៀមទំម្លាប់ល្អ៖

សំដៅដល់អត្ថន័យកិច្ចសន្យាមានភាពផ្ទុយនឹងរបៀបរៀបរយសាធារណៈ និងទំនៀមទម្លាប់ល្អ។ អត្ថ--ន័យ ឬខ្លឹមសារដែលគូភាគីបានព្រមព្រៀងគ្នាបណ្តាលឱ្យប៉ះពាល់ដល់សណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ និង ទំនៀមទម្លាប់ល្អ ឬ ជាកិច្ចសន្យាដែលសង្គមមិនអាចទទួលយកបាន អាចជាកិច្ចសន្យាជួញដូរគ្រឿងញៀន កិច្ចសន្យារួមភេទ ឬកិច្ចសន្យាជួលស្ត្រីពរពោះ ជាដើម ។

ឧទាហរណ៍៖ កិច្ចសន្យាទិញលក់គ្រឿងក្នុងមនុស្ស កិច្ចសន្យាសម្លាប់មនុស្ស ឬ កិច្ចសន្យាឲ្យប្តីប្រពន្ធលែងលះគ្នាជាដើមកិច្ចសន្យាបែបនេះ គឺខុសពីសណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈទាំងស្រុង ក៏ដូចជាទំនៀមទម្លាប់នៅក្នុងសង្គមជាតិ។

---

[53] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, លេខ នស/រកម/១២០៧/៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា ៣៥៧

២.១.៣ ខុសនឹងទម្រង់ច្បាប់៖

សំដៅដល់ករណីដែលសកម្មភាពចាត់ទុកជាមោឃៈ ដោយសារសកម្មភាពនោះផ្ទុយនឹងទម្រង់ដែលត្រូវបានទាមទារឱ្យមានដោយក្រមរដ្ឋប្បវេណី ឬច្បាប់ផ្សេងទៀត។ ភាពផ្ទុយនឹងទម្រង់នៃច្បាប់ អាចជាករណីសិទ្ធិជួលអចិន្ត្រៃយ៍ ដោយក្រមរដ្ឋប្បវេណីមាត្រា២៤៥ កថាខណ្ឌទី ១ បានបញ្ញត្តិថា ពុំមានអានុភាពឡើយ បើពុំបានធ្វើជាលាយល័ក្ខណ៍អក្សរ ដូច្នេះក្នុងករណីដែលគូភាគីចង់បង្កើតសិទ្ធិជួលអចិន្ត្រៃយ៍ គឺត្រូវធ្វើឡើងជាលាយល័ក្ខណ៍អក្សរ ដូចដែលមានចែងក្នុងបញ្ញត្តិច្បាប់។

ឧទាហរណ៍៖ សន្យាទិញលក់ដី និងផ្ទះ ច្បាប់បានកំណត់ថាត្រូវធ្វើឡើងក្នុងទម្រង់ជាលាយលក្ខណ៍អក្សរបើគ្រាន់តែធ្វើឡើងដោយផ្ទាល់មាត់ កិច្ចសន្យានោះនឹងមិនមានអានុភាពឡើយ ហើយអាចចាត់ទុកជាមោឃៈភាព។

២.១.៤ ការបង្ហាញឆន្ទៈមិនពិត៖

កិច្ចសន្យាដែលបង្កើតឡើងដោយផ្អែកលើការបង្ហាញឆន្ទៈមិនពិត ដោយមានការឃុបឃិតជាមួយភាគីម្ខាងទៀត ត្រូវចាត់ទុកជាមោឃៈ ។ [54]ការបង្ហាញឆន្ទៈមិនពិតសំដៅលើការបង្ហាញឆន្ទៈខុសពីការពិត ដែលធ្វើឡើងដោយការឃុបឃិតគ្នាជាមួយភាគីម្ខាងទៀត ។ ប្រសិនបើយើងប្រៀបធៀបការបង្ហាញឆន្ទៈមិនពិតជាមួយបបនីយផ្លូវចិត្ត គឺមានតែភាគីម្ខាងទេដែលដឹងថា ការបង្ហាញឆន្ទៈនោះវាខុសពីការពិត ហើយភាគីនោះនៅតែបង្ហាញឆន្ទៈទៀត ។ ចំណែកឯការបង្ហាញឆន្ទៈមិនពិតដែលជាមូលហេតុនូវមោឃភាពនេះ គឺការបង្ហាញឆន្ទៈធ្វើឡើងដោយការឃុបឃិតគ្នា ភាគីនៃកិច្ចសន្យាទាំងសងខាងដឹងច្បាស់ណាស់ថា កិច្ចសន្យាដែលខ្លួនធ្វើឡើងគ្រាន់តែជាការបំភាន់ភ្នែកអ្នកដទៃតែប៉ុណ្ណោះ ។

ឧទាហរណ៍៖ A បានធ្វើកិច្ចសន្យាលក់ដីL មួយកន្លែងទៅឱ្យ B ក្នុងគោលបំណងទុច្ចរិត ឃុបឃិត ដើម្បីគេចផុតពីម្ចាស់បំណុល C ក្នុងការអនុវត្តសិទ្ធិរឹបអូសតាមផ្លូវតុលាការ ។

[54] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, លេខ នស/រកម/១២០៧/៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា ៣៥៣

២.២ អ្នកមានសិទ្ធិអះអាងអំពីមោឃៈភាព និង វិធីអះអាង

២.២.១ អ្នកមានសិទ្ធិ

ផ្អែកតាមមាត្រា ៣៥៧ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី ចំពោះមោឃភាពដាច់ខាតដែលត្រូវបានកំណត់ដោយមូលហេតុដូចមានចែងនៅក្នុងមាត្រា ៣៥៤ អាចអះអាងគ្រប់បុគ្គលទាំងអស់ ។ ក្នុងករណីសកម្មភាពត្រូវចាត់ទុកជា

មោឃៈ នោះបានសេចក្តីថាជនណាក៏អាចអះអាងនូវមោឃភាពនៃកិច្ចសន្យាបានដែរ ដោយមានលក្ខណៈខុសគ្នាពីការលុបចោល ជាទូទៅការលុបចោល គឺភាគីជាអ្នកធ្វើការអះអាងអំពីការរំលាយនៃកិច្ចសន្យាពីព្រោះជាបុគ្គលទទួលបានផលប្រយោជន៍ ចំណែកឯមោឃភាពមានភាពប៉ះពាល់ជារួមទៅលើសណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ ប៉ះពាល់ដល់សង្គម ដូច្នេះជនណាក៏មានសិទ្ធិអះអាងនូវមោឃភាពដែរ ។

មោឃភាព ត្រូវកើតឡើងដោយស្វ័យប្រវត្តិ ចំពោះកិច្ចសន្យាដែលមានខ្លឹមសារ ផ្អែកតាមមាត្រា ៣៥៤ និង មាត្រា ៣៥៣ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី ហើយអានុភាពនៃមោឃភាព នាំឲ្យកិច្ចសន្យានោះ ពុំមានអានុភាពតាំងពីដំបូង ហេតុនេះ ពុំមានភាពចាំបាច់ត្រូវធ្វើការបញ្ជាក់អំពីមោឃភាពនៃកិច្ចសន្យាដោយតុលាការនោះទេ។

ឧទាហរណ៍៖ X លក់ទិញដី L (ដីដែលបានចុះបញ្ជី) ឲ្យ Y ក្នុងតម្លៃ 100000$ កិច្ចសន្យាលក់ទិញនេះ ធ្វើជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ។ ក្នុងករណីនេះ កិច្ចសន្យាលក់ទិញរវាង X និង Y ពុំមានអានុភាពទេ ពីព្រោះមិនបានធ្វើជាលិខិតយថាភូត (មូលហេតុនៃមោឃភាព តាមមាត្រា ៣៥៤ កថាខណ្ឌទី ១ ចំណុច ក នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី) ទោះបីជាគ្មានការបញ្ជាក់ពីតុលាការអំពីមោឃភាពក៏ដោយ ក៏កិច្ចសន្យានេះ គ្មានអានុភាពតាំងពីដំបូង។

២.២.២ វិធីអះអាង

អ្នកមានសិទ្ធិអាចអះអាងអំពីមោឃភាពនៃកិច្ចសន្យានៅពេលណាក៏បាន ដោយមោឃភាពនៃកិច្ចសន្យាពុំមានកំណត់អាជ្ញាយុកាលនោះទេ ។ ការអះអាងអាចជាតាមរយៈការជូនដំណឹងទៅភាគីម្ខាងទៀត អំពីមូលហេតុនាំឱ្យកិច្ចសន្យាមោឃៈភាព ដែលមានចែងក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណី ឆ្នាំ ២០០៧ មាត្រា ៣៥៤ ដោយពុំចាំបាច់ទទួលការយល់ព្រមពីភាគីទទួលដំណឹងនោះទេ កិច្ចសន្យាត្រូវបានរំលាយដោយមោឃៈ ។

២.៣ អានុភាពនៃមោឃៈភាព

បើកិច្ចសន្យាត្រូវបានមោឃភាពចោលដោយមូលហេតុណាមួយកិច្ចសន្យានោះត្រូវចាត់ទុកថាគ្មានអានុភាពតាំពីដំបូងមកម្ល៉េះ ហេតុនេះ គ្មានភាគីណាមួយ អាចទាមទារឲ្យអនុវត្តសិទ្ធិ និងករណីកិច្ច ផ្អែកតាមកិច្ចសន្យានោះទេ។ ប៉ុន្តែក្នុងករណីភាគីបានផ្តល់តាវកាលិករួចហើយ ភាគីនោះឲ្យអាចទាមទារឲ្យប្រគល់តាវកាលិកត្រឡប់មកវិញបាន ផ្អែកតាមសេចក្តីចម្រើនដោយឥតហេតុ (មាត្រា ៧៣៦ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី ឆ្នាំ ២០០៧)។ ទោះបីជាបែបនេះក៏ដោយ ចំពោះតាវកាលិកដែលបានទទួលដោយមូលហេតុផ្ទុយនឹងរបៀបរៀបរយសាធារណៈ ឬទំនៀមទម្លាប់ល្អ ឬច្បាប់ដែលទាក់ទងនឹងសណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ ជាអាទិ៍ បុគ្គលដែលបានផ្តល់តាវកាលិកនោះ មិនអាចទាមទារឲ្យប្រគល់វិញបានឡើយ (មាត្រា ៧៤១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី ឆ្នាំ ២០០៧)។[55]

១.៣.១. អាជ្ញាយុកាលនៃការអះអាងអំពីមោឃៈភាព

អាជ្ញាយុកាលនៃការអះអាងមោឃភាពនៃកិច្ចសន្យា ត្រូវបានបញ្ញត្តិនៅក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណី ឆ្នាំ២០០៧ នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ដែលជាយន្តការមួយប្រើប្រាស់ដើម្បីបញ្ជាក់ថា កិច្ចសន្យាដែលធ្វើឡើងមានអត្ថន័យផ្ទុយនឹងបញ្ញត្តិដែលអនុវត្តដោយបង្ខំ ឬផ្ទុយនឹងទម្រង់នៃច្បាប់ ឬផ្ទុយនឹងសណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ និងទំនៀមទម្លាប់ល្អ ឬការបង្ហាញឆន្ទៈមិនពិត គឺត្រូវបានចាត់ទុកជាកិច្ចសន្យាគ្មានអានុភាពតាំងពីដំបូងមកម្ល៉េះ ពោលគឺគ្មានកិច្ចសន្យាកើតឡើង។ ការអះអាងអំពីមោឃភាព ពុំមានអាជ្ញាយុកាលទេ ហេតុនេះ ភាគីអាចលើកឡើងអំពីមោឃភាពនៅពេលណាក៏បាន។

សរុបមកយើងអាចនិយាយបានថា ជាទូទៅក្នុងករណីមោឃភាព គឺជនណាក៏អាចធ្វើការអះអាងបានដែរ ប៉ុន្តែចំពោះការលុបចោល អ្នកដែលមានសិទ្ធិអះអាងគឺជាបុគ្គលដែលទាក់ទងនឹងផលប្រយោជន៍កិច្ចសន្យាតែប៉ុណ្ណោះ ជាពិសេសសាមីខ្លួន ឬបុគ្គលមួយចំនួនទៀតដែលច្បាប់បានកំណត់ ក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណី ឆ្នាំ ២០០៧ មាត្រា ៣៥៩ ។

[55] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, លេខ នស/រកម/១២០៧/៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា ៧៤១

សេចក្ដីសន្និដ្ឋាន

ឆ្លងតាមការសិក្សាស្រាវជ្រាវនិងបកស្រាយខាងលើ យើងអាចធ្វើសេចក្ដីសន្និដ្ឋានបានថារាល់ការបង្កើតកិច្ចសន្យាទាំងអស់ត្រូវធ្វើឡើងដោយសំណើរ និងស្ទីការត្រូវគ្នា។ សំណើ និងស្ទីការមានអានុភាពទៅបានលុះត្រាតែមានការជូនដំណឹងអំពីស្ទីការ បានមកដល់អ្នកស្នើ ឡើងដោយការព្រមព្រៀងរបស់គូភាគីមានកម្មវត្ថុស្របច្បាប់ហើយធ្វើឡើង ដោយសមត្ថជន នោះកិច្ចសន្យានឹងមានអានុភាពអនុវត្ត ។ ប៉ុន្តែនៅក្នុងករណីមួយចំនួនកិច្ចសន្យាដែលបានបំពេញគ្រប់ល័ក្ខខ័ណ្ឌខាងលើ នៅតែវាត្រូវបានគេលុបចោល ដោយសារមានវិការៈតាមរូបភាពមួយចំនួនដូចជា ការភាន់ច្រឡំ ការឆបោក ការគម្រាម ឬ ការកេងចំនេញហួសហេតុជាដើម នាំឱ្យកិច្ចសន្យាមួយមិនអាចយកជាការបាន មិនមានសុពលភាព ឬមិនអាចអនុវត្តបានទេ។ ធ្ងន់ធ្ងរជាងនេះទៅទៀតកិច្ចសន្យានោះអាចនឹងត្រូវបានលុបចោលវិញ ប្រសិនបើត្រូវបានគេរកឃើញថាមានវិការៈក្នុងការបង្ហាញឆន្ទៈ។ ការលុបចោលកិច្ចសន្យា គឺសិទ្ធិពិសេសមួយដែលកំណត់ដោយច្បាប់ ក្នុងការការពារដល់ភាគីម្ខាងទៀតដែលបានបង្ហាញឆន្ទៈដោយមានវិការៈ ឬចំពោះកិច្ចសន្យាដែលបានធ្វើឡើងដោយវិការៈ។ ការលុបចោលកិច្ចសន្យានេះទៀតសោត ត្រូវធ្វើឡើងនៅក្នុងកំឡុងពេលដែលកំណត់ដោយច្បាប់ ហើយក្រោយពេលដែលភាគីបានអនុវត្តសិទ្ធិលុបចោលនោះហើយ កិច្ចសន្យានោះត្រូវចាត់ទុកថាមោឃៈតាំងពីដំបូង ហើយរាល់សកម្មភាពនៃកិច្ចសន្យាដែលបានអនុវត្តហើយ ត្រូវធ្វើបដិទានឡើងវិញ ។ មោឃៈភាពនៃកិច្ចសន្យា ត្រូវបានបញ្ញត្តិនៅក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ២០០៧ នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ដែលជាយន្តការមួយប្រើប្រាស់ដើម្បីបញ្ជាក់ថា កិច្ចសន្យាដែលធ្វើឡើងមានអត្ថន័យផ្ទុយនឹងបញ្ញត្តិដែលអនុវត្តដោយបង្ខំ ឬផ្ទុយនឹងទម្រង់នៃច្បាប់ ឬផ្ទុយនឹងសណ្ដាប់ធ្នាប់សាធារណៈ និងទំនៀមទម្លាប់ល្អ ឬការបង្ហាញឆន្ទៈមិនពិត គឺត្រូវបានចាត់ទុកជាកិច្ចសន្យាគ្មានអានុភាពតាំងពីដំបូងមកម្ល៉េះពោលគឺគ្មានកិច្ចសន្យាកើតឡើង។ ដើម្បីឱ្យកិច្ចសន្យាមួយអាចមានអានុភាព ឬមានសុពលភាពតាមផ្លូវច្បាប់ គូភាគីគួរគប្បីសិក្សាពីទិដ្ឋភាពផ្លូវច្បាប់ មុនឈានចូលដល់ការបង្កើតកិច្ចសន្យា ដើម្បីចៀសវាងកិច្ចសន្យាដែលបានបង្កើតហើយត្រូវទទួលរងនូវការរំលាយកិច្ចសន្យាជាហេតុនាំឱ្យមានការលុបចោល ឬមោឃៈភាព ។ ប៉ុន្តែចំពោះកិច្ចសន្យាដែលត្រូវបានមោឃៈភាពដោយមូលហេតុផ្ទុយនឹងសណ្ដាប់ធ្នាប់សាធារណៈ និងទំនៀមទម្លាប់ល្អ និងច្បាប់ដែលទាក់ទងនឹងសណ្ដាប់ធ្នាប់សាធារណៈ ភាគីមិនអាចធ្វើការទាមទារឱ្យប្រគល់តាវកាលិកនោះត្រឡប់មកវិញនោះទេ ដោយហេតុថា តាវកាលិកនៃកិច្ចសន្យានោះ អាចជាតាវកាលិកខុសច្បាប់ ដូចជា កិច្ចសន្យាជួញដូរគ្រឿងញៀន កិច្ចសន្យាជួញដូរផ្លូវភេទជាដើម ។

ដើម្បីឱ្យភាគីនៃកិច្ចសន្យាបានបង្ហាញឆន្ទៈពិតរបស់ខ្លួន ចាំបាច់ត្រូវតែមានការយល់ដឹង នឹងស្វែងយល់ឱ្យបានច្បាស់ពីល័ក្ខខ័ណ្ឌ នៃការបង្កើតកិច្ចសន្យា ។ ល័ក្ខខ័ណ្ឌនៃការបង្កើតកិច្ចសន្យាមានសារៈសំខាន់ណាស់ ដោយសារកិច្ចសន្យាកើតចេញពីឆន្ទៈពិតប្រាកដរបស់ភាគីដែលមានបំណងក្នុងការបង្កើតកាតព្វកិច្ចសម្រាប់ជាផលប្រយោជន៍ និងជៀសវាងកំហុសកើតឡើងដោយចេតនា និងអចេតនាណាមួយដោយសារមិនគោរពតាមល័ក្ខខ័ណ្ឌ។ ដូចច្នេះប្រសិនបើកិច្ចសន្យាដែលបានបង្កើតហើយ ឬ និងកំពុងតែបង្ហាញឆន្ទៈក្នុងការបង្កើតមានវិការៈ អាចជាមូលហេតុនាំឱ្យមានមោឃៈ ឬការលុបចោលកិច្ចសន្យានោះបាន ។

សរុបសេចក្ដីមក បើទោះជាការបង្កើតកិច្ចសន្យាឡើងដោយមានការ ព្រមព្រៀងគ្នាពីគូភាគីក៏ដោយ នៅពេលដែលកិច្ចសន្យាកំពុងអនុវត្ត ប្រសិនបើភាគីណាម្ខាងអាចកំណត់ថាកិច្ចសន្យានោះមានវិការៈ កិច្ចសន្យានិងត្រូវបានលុបចោលវិញ ឬអាចមោឃភាពទៅវិញបាន ។ កិច្ចសន្យា ត្រូវបានបញ្ញត្តិនៅក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណី ឆ្នាំ ២០០៧ នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ដែលជាយន្តការមួយប្រើប្រាស់ដើម្បីបញ្ជាក់ថា កិច្ចសន្យាដែលធ្វើឡើងមានអត្ថន័យផ្ទុយនឹងបញ្ញត្តិដែលអនុវត្តដោយបង្ខំ ឬផ្ទុយនឹងទម្រង់នៃច្បាប់ ឬផ្ទុយនឹងសណ្ដាប់ធ្នាប់សាធារណៈ និងទំនៀមទម្លាប់ល្អ ឬការបង្ហាញឆន្ទៈមិនពិតជាដើម ។ ដូច្នេះដើម្បីឱ្យកិច្ចសន្យាមួយអាចមានអានុភាព ឬមានសុពលភាពតាមផ្លូវច្បាប់ គូភាគីគួរគប្បីសិក្សាពីទិដ្ឋភាពផ្លូវច្បាប់ មុនឈានចូលដល់ការបង្កើតកិច្ចសន្យា ដើម្បីចៀសវាងកិច្ចសន្យាមានវិការៈដែលអាចធ្វើអោយកិច្ចសន្យាឈានទៅដល់ការលុបចោលបាន ហើយត្រូវទទួលរងនូវមោឃភាពទៀតផង។

អនុសាសន៍

អនុសាសន៍

៙❖៙

ក្រោយពីបានធ្វើការស្រាវជ្រាវតាក់តែងអត្ថបទសារណាមួយនេះ ក្រោមប្រធានបទមួយដែលមានចំណងជើងថា " **វិការៈនៃកិច្ចសន្យា** " រួចមកយើងខ្ញុំបានយលឃើញថា កិច្ចសន្យា គឺពិតជាមានសារៈសំខាន់ណាស់ចំពោះជីវភាពរស់នៅប្រចាំថ្ងៃ សម្រាប់ប្រកបរបរចិញ្ចឹមជីវិតប្រចាំថ្ងៃរបស់យើងគ្រប់រូប។ ប្រសិនបើយើងមិនបានធ្វើការសិក្សាស្រាវជ្រាវស្វែងយល់ពីវិការៈនៃកិច្ចសន្យាបានច្បាស់លាស់នោះទេ ពិតណាស់ប្រាកដកើតមន្ទិលសង្ស័យជាបញ្ហាដែលកើតមានឡើងក្នុងការប្រាស្រ័យទាក់ទងជំនួញ របរផ្សេងៗ។ ទន្ទឹមនឹងនេះប្រសិនបើយើងបានសិក្សាស្វែងយល់លម្អិតអំពីវិការៈនៃកិច្ចសន្យាឱ្យបានច្បាស់លាស់ យើងច្បាស់ជាឈានផុតអំពីហានិភ័យ និង បញ្ហាប្រឈមនានានៃការបង្កើតកិច្ចសន្យា និង ការរំលាយកិច្ចសន្យា ។

ស្របពេលប្រទេសជាតិកំពុងមានការអភិវឌ្ឍន៍ មានភាពជឿនលឿនខ្លាំងទៅលើផ្នែកសេដ្ឋកិច្ច ក៏ដូចជាស្ថេរភាពសង្គម ធ្វើឱ្យគ្រប់វិស័យរួមមាន វិស័យការងារ វិស័យឧស្សាហកម្ម វិស័យពាណិជ្ជកម្ម និង វិស័យផ្សេងៗទៀងជាអាទិ៍ បានធ្វើឱ្យប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរមានជីវភាពល្អប្រសើរជាងមុខ ក៏ព្រោះដោយសារការរក្សាបានសុខសន្តិភាព ជាជំហានដែលនាំឱ្យមានអ្នកវិនិយោគទុនទាំងអន្តរជាតិ និង ជាតិ ហេតុនេះហើយយើងគួរគប្បីសិក្សាស្វែលយល់ឱ្យបានលម្អិតទៅលើកិច្ចសន្យា ដែលរួមមានការបង្កើត ការរំលាយនៃកិច្ចសន្យា និងជាពិសេសត្រូវដឹងច្បាស់ពីវិការៈនៃកិច្ចសន្យាតែម្តង ព្រោះដើម្បីយល់ច្បាស់ពីសិទ្ធិរបស់ខ្លួនក្នុងការរំលាយ ក៏ដូចជាការការពារសិទ្ធិរបស់ខ្លួនកុំឱ្យមានការរំលោភបំពានពីសំណាក់ជនទុច្ចរិត ខិលខូច មិនស្មោះត្រង់ប្រកបដោយប្រសិទ្ធិភាព និង យុត្តិធម៌។

ជាចុងក្រោយយើងខ្ញុំទាំងពីររូបដែលជាម្ចាស់នៃស្នាដៃសារណានេះ សង្ឃឹមយ៉ាងមុតមាំថា ប្រធានបទស្រាវជ្រាវបញ្ចប់ថ្នាក់បរិញ្ញាបត្រនីតិសាស្ត្រមួយនេះនឹងចូលរួមចំណែកលើកម្ពស់ដ៏ប្រសើរលើការតាក់តែងចងក្រង ការវិភាគ និង ការសិក្សាស្រាវជ្រាវជុំវិញទិដ្ឋភាពគតិយុត្តនៃកិច្ចសន្យា និង ទិដ្ឋភាពគតិយុត្តដ៏ទៃផ្សេងទៀតនៅក្នុងសង្គមនីតិរដ្ឋកម្ពុជាយើង អោយកាន់តែមានភាពជឿនលឿន និង ការអភិវឌ្ឍនភាព និង និរន្តភាពបន្ថែមទៀតឥតឈប់ឥតឈរជាតរៀងទៅ ។

ឯកសារយោង

ឯកសារយោង

៚❖៛

លិខិតបទដ្ឋានគតិយុត្ត និង ច្បាប់

ក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, លេខ នស/រកម/០៧០៦/០៣០, ចុះថ្ងៃ ០៨ ធ្នូ ២០០៧

ក្រមនីតិរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, លេខ នស/រកម/០៧០៦/០២១, ចុះថ្ងៃទី ០៦ កក្កដា ២០០៦

ក្រឹត្យច្បាប់លេខ ៣៨ ក្រ.ច ស្តីពីកិច្ចសន្យា និង ការទទួលខុសត្រូវក្រៅកិច្ចសន្យា, ចុះថ្ងៃទី ២៨ តុលា១៩៨៨

សៀវភៅ

- កិច្ចសន្យា រៀបរៀងដោយមេធាវី អ៊ីវ ប៉ូលី ថ្ងៃទី ២១ ខែ ធ្នូ ឆ្នាំ ២០១១
- កិច្ចសន្យាពិសេស រៀបរៀងដោយដោយសាស្ត្រាចារ្យ ឆាយ ហុង
- គណៈកម្មការទទួលបន្ទុកធ្វើសេចក្តីព្រាងរដ្ឋប្បវេណី និង ក្រុមការងារជប៉ុនដែលទទួលបន្ទុកធ្វើសេចក្តីព្រាងក្រមរដ្ឋប្បវេណី, ភ្នំពេញ ៖ ក្រសួងយុត្តិធម៌ ២០០៩-២០១០, សេចក្តីកំណត់ចំពោះមាត្រានីមួយៗនៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី, ភាគ ១ ដល់ ភាគ ៦

ឧបសម្ព័ន្ធ

គំរូកិច្ចសន្យាព្រមព្រៀងជួលដី និង ឃ្លាំង

ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា
ជាតិ សាសនា ព្រះមហាក្សត្រ

កិច្ចសន្យាជួលដី និងឃ្លាំង

កិច្ចសន្យាជួលដី និងឃ្លាំងនេះ ធ្វើឡើងនៅរាជធានីភ្នំពេញ ថ្ងៃទី....... ខែ............ ឆ្នាំ............. ៖

រវាង

លោក/លោកស្រី.................... ភេទ........ អាយុ..........ឆ្នាំ ជនជាតិ........ សញ្ជាតិ........... កាន់អត្តសញ្ញាណប័ណ្ណសញ្ជាតិខ្មែរលេខ........................ ចុះថ្ងៃទី......... ខែ........ ឆ្នាំ.............. មានអាសយដ្ឋានផ្ទះលេខ......... ផ្លូវ......... ភូមិ........... សង្កាត់/ឃុំ.................. ខណ្ឌ/ស្រុក........... រាជធានី/ខេត្ត.................................. [តទៅនេះហៅថា **ម្ចាស់ដី និងឃ្លាំងជួល** ឬ**ភាគី"ក"**] ។

និង

លោក/លោកស្រី ....ភេទ....... **អាយុ**.........ឆ្នាំ ជនជាតិ......... សញ្ជាតិ....... កាន់អត្តសញ្ញាណប័ណ្ណសញ្ជាតិខ្មែរលេខ........................... ចុះថ្ងៃទី........ ខែ........... ឆ្នាំ........... មានអាសយដ្ឋានផ្ទះលេខ............ ផ្លូវ.......... ភូមិ......... សង្កាត់/ឃុំ.......... ខណ្ឌ/ស្រុក .... រាជធានី/ខេត្ត.........................[តទៅនេះហៅថា**អ្នកជួលដី និងឃ្លាំង ឬ ភាគី"ខ"**] ។

ភាគី"ក" និង **ភាគី"ខ"** អាចត្រូវបានហៅរួមថា " **គូភាគី** " ឬហៅដោយឡែកថា " **ភាគី** " ។

បុព្វបទ

ដោយហេតុថា ៖ ភាគី "ក" គឺជាម្ចាស់កម្មសិទ្ធិករលើអចលនវត្ថុសម្គាល់ដោយវិញ្ញាបនប័ត្រ សំគាល់ម្ចាស់អចលនវត្ថុលេខ: .... លេខក្បាលដី............. ទំហំ............ម៉ែត្រការ៉េ ចុះថ្ងៃទី......... ខែ............ ឆ្នាំ............និងវិញ្ញាបនប័ត្រសំគាល់ម្ចាស់អចលនវត្ថុលេខ: .... លេខក្បាលដី.................... ទំហំ.................ម៉ែត្រការ៉េ ចុះថ្ងៃទី......... ខែ........... ឆ្នាំ................... ចេញដោយមន្ទីររៀបចំដែនដីនគរូប នីយកម្ម សំណង់ និងសុរិយោដី រាជធានីភ្នំពេញ មានទីតាំង ស្ថិតនៅភូមិ.................. សង្កាត់/ឃុំ...................... ខណ្ឌ/ស្រុក....................... រាជធានី/ខេត្ត .... តទៅនេះហៅរួមគ្នាថា **ដី និងឃ្លាំងជួល**" ។

ដោយហេតុថា ៖ ភាគី"ក" មានបំណងជួល ដី និងឃ្លាំងខាងលើនេះឱ្យទៅ**ភាគី"ខ"** ហើយ **ភាគី"ខ"**មានបំណងជួលដី និងឃ្លាំងខាងលើពី**ភាគី"ក"** ស្របតាមល័ក្ខខ័ណ្ឌ និងបទបញ្ញត្តិដែលមានចែងនៅក្នុងកិច្ចសន្យានេះ ។

ក្រោយពីបានពិភាក្សាគ្នា ភាគីទាំងពីរបានព្រមព្រៀងគ្នាដូចខាងក្រោម ៖

ប្រការ ១ ៖ លក្ខណៈ និងទីតាំងនៃដី និងឃ្លាំងជួល

ដី និងឃ្លាំងជួល ដែល**ភាគី "ក"** ជួលឱ្យទៅ**ភាគី "ខ"** មានទំហំ ....**ម**^{២}មានទីតាំងស្ថិតនៅភូមិ.................. សង្កាត់/ឃុំ...................... ខណ្ឌ/ស្រុក............................រាជធានី/ខេត្ត ....។

ប្រការ ២ ៖ កម្មវត្ថុនៃកិច្ចសន្យាជួលដី និងឃ្លាំង

ដី និងឃ្លាំងជួលដែលបានចែងក្នុង**ប្រការ១** ខាងលើ **ភាគី"ក"**មានបំណងជួលឱ្យទៅ**ភាគី"ខ"** ហើយ**ភាគី"ខ"** យល់ព្រមជួលពី **ភាគី"ក"** ដើម្បីបើកធ្វើអាជីវកម្ម...។

ប្រការ ៣ ៖ រយៈពេលជួល

ភាគី"ក" និង **ភាគី"ខ"** បានព្រមព្រៀងគ្នាជួលដី និងឃ្លាំងខាងលើនេះ សម្រាប់រយៈពេល .... **ឆ្នាំ** ស្មើនឹង..................... (........................)**ខែ** ដោយចាប់ផ្តើមគិតចាប់ពីថ្ងៃទី........ ខែ............. ឆ្នាំ................ រហូតដល់ថ្ងៃទី........... ខែ............. ឆ្នាំ............។ កិច្ចសន្យាជួលដី និងឃ្លាំងនេះ អាចត្រូវបានបន្តតាមរយៈការព្រមព្រៀងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរពីភាគីទាំងពីរ ។

ប្រការ ៤ ៖ ថ្លៃឈ្នួល និងការទូទាត់

៤-១ **ភាគី"ក"**យល់ព្រមជួលដី និងឃ្លាំងដូចមានចែងក្នុង **ប្រការ១** ខាងលើនេះឱ្យទៅ**ភាគី"ខ"**ក្នុងតម្លៃថ្លៃឈ្នួលជួលដូចខាងក្រោម ៖

-ឆ្នាំទី១ ៖ ក្នុងតម្លៃ US**$** ....(.....................)**ដុល្លារអាមេរិក**ក្នុងមួយខែ ។

-ឆ្នាំទី២ ៖ ក្នុងតម្លៃ **US$** ....(.....................)**ដុល្លារអាមេរិក**ក្នុងមួយខែ ។

-ឆ្នាំទី៣ ៖ ក្នុងតម្លៃ **US$** ....(.....................)**ដុល្លារអាមេរិក**ក្នុងមួយខែ ។

៤-២ ថ្លៃឈ្នួលប្រចាំខែតាមឆ្នាំនីមួយៗដូចមានចែងក្នុងចំណុច**៤.១**ខាងលើ **ភាគី"ខ"**ត្រូវទូទាត់នៅចន្លោះពីថ្ងៃទី......... ដល់ថ្ងៃទី............ នៃរៀងរាល់ខែនីមួយៗ ។

៤-៣ ភាគី"ខ"ត្រូវបង់ប្រាក់ឈ្នួលជួលដី និងឃ្លាំង ចំនួន**០១(មួយ)ខែ**មុនស្មើនឹងចំនួន **US$**................ (.....................)**ដុល្លារអាមេរិក** ជូន**ភាគី"ក"** មុននឹងចូលធ្វើការបើកអាជីវកម្ម ។

៤.៤ ក្នុងអំឡុងពេលជួលដី និងឃ្លាំង ករណី **ភាគី"ខ"** ខកខាន ឬមិនបានបង់ថ្លៃឈ្នួលជួលដី និងឃ្លាំងចំនួន **០១(មួយ)ខែ** នោះ**ភាគី"ក"**មានសិទ្ធិបញ្ចប់ ឬរំលាយកិច្ចសន្យាជួលដី និងឃ្លាំងនេះជាឯកតោភាគី ។ ចំណែកប្រាក់កក់ដូចមានចែងក្នុង**ប្រការ៥ ចំនុច៥-១** ត្រូវបានជាប្រយោជន៍ទាំងស្រុងរបស់**ភាគី"ក"** ហើយ**ភាគី"ខ"** ត្រូវប្រគល់ទីតាំងជួលដី និងឃ្លាំងនេះឱ្យទៅ**ភាគី"ក"** គ្រប់គ្រងវិញដោយគ្មានល័ក្ខខ័ណ្ឌ ឬតវ៉ាអ្វីឡើយ ។

ប្រការ ៥ ៖ ប្រាក់កក់

៥-១ **ភាគី "ខ"** ឯកភាពទូទាត់ប្រាក់កក់ចំនួន **០៣(បី)ខែ** នៃថ្លៃឈ្នួលជួលដី និងឃ្លាំងក្នុងឆ្នាំទី១ដូចមានចែងនៅក្នុង**ប្រការ៤ ចំណុច៤.១** ខាងលើ ដែលស្មើនឹងទឹកប្រាក់ចំនួន **US$ .... (........................)ដុល្លារអាមេរិក**ឱ្យទៅ**ភាគី"ក"**(តទៅនេះហៅថា**ប្រាក់កក់**) ។

៥-៣ ប្រាក់កក់នេះ មិនត្រូវបានប្រើប្រាស់សម្រាប់ទូទាត់ថ្លៃឈ្នួលជួលដី និងឃ្លាំងប្រចាំខែសម្រាប់រយៈពេល**០៣(បី)ខែចុងក្រោយ** មុនកាលបរិច្ឆេទបញ្ចប់នៃកិច្ចសន្យាជួលដី និងឃ្លាំងនោះទេ ។ ប្រាក់កក់នេះ ត្រូវប្រើប្រាស់សម្រាប់កាត់ថ្លៃចំណាយដូចជា ៖ ការបង់ពន្ធអាករផ្សេងៗ , ថ្លៃសេវាកម្មទឹក-ភ្លើង , សេវាប្រមូលសំរាម ដែល **ភាគី"ខ"**ខកខានបង់ ។ បន្ទាប់ពីកាត់កងរួចរាល់ ប្រសិនបើមានប្រាក់កក់នៅសល់ **ភាគី"ក"** ត្រូវប្រគល់ជូន**ភាគី"ខ"**វិញក្នុងរយៈពេល១០(ដប់)ថ្ងៃបន្ទាប់ពីកិច្ចសន្យាជួលដី និងឃ្លាំងត្រូវបានបញ្ចប់ ។

ប្រការ ៦៖ ការប្រគល់ដី និងឃ្លាំងជួល

ភាគី "ក" ត្រូវប្រគល់ដី និងឃ្លាំងជួលឱ្យទៅ**ភាគី "ខ"** នៅថ្ងៃចុះកិច្ចសន្យានេះ ប្រសិនបើគ្មានការព្រមព្រៀងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរចំពោះពេលវេលាផ្សេងពីនេះ។

ប្រការ ៧ ៖ ភារកិច្ចបង់ពន្ធអចលនទ្រព្យ

៧-១ **ភាគី"ក"**ត្រូវទទួលខុសត្រូវបង់ពន្ធលើអចលនទ្រព្យប្រចាំឆ្នាំនៃដី និងឃ្លាំងជួល និងពន្ធពាក់ព័ន្ធនឹងកម្មសិទ្ធិលើអចលនទ្រព្យជួលស្របតាមច្បាប់នៅព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ។

ប្រការ ៨ ៖ ការផ្គត់ផ្គង់ទឹក អគ្គិសនី ការជួសជុល និងសម្ភារៈបំពាក់

៨-១ **ភាគី"ក"**អនុញ្ញាតឱ្យ**ភាគី"ខ"**ប្រើប្រាស់ប្រព័ន្ធបណ្តាញទឹក-អគ្គិសនីនៅក្នុង និងទីបរិវេណនូវដី និងឃ្លាំងជួលដែលមានស្រាប់ ព្រមទាំងបំពាក់បន្ថែមលើប្រព័ន្ធបណ្តាញទឹក-អគ្គិសនីសម្រាប់សម្របសម្រួលដល់ដំណើរការអាជីវកម្មរបស់**ភាគី"ខ"**(**ប្រសិនបើមានការចាំបាច់**) ។

៨-២ ការជួសជុលប្រព័ន្ធចែកចាយ និងប្រព័ន្ធបង្ហូរទឹកឬប្រព័ន្ធបណ្តាញអគ្គិសនីនៅក្នុង និងទីបរិវេណនូវដី និងឃ្លាំងជួលដែលមានស្រាប់ គឺជាបន្ទុករបស់**ភាគី "ក"** ។

ប្រការ ៩ ៖ ការចំណាយលើការប្រើប្រាស់ទឹក អគ្គិសនី អនាម័យ និងសេវាផ្សេងៗ

នៅក្នុងអំឡុងពេលប្រើប្រាសដី និងឃ្លាំងជួល **ភាគី"ខ"** ត្រូវទទួលបន្ទុកបង់ថ្លៃសេវាទឹក-អគ្គិសនីព្រមទាំងអនាម័យ និងសេវាផ្សេងៗទៀតជូនរដ្ឋ ។ **ភាគី"ក"** មិនទទួលខុសត្រូវលើបំណុលដែលមានមុនពេល**ភាគី"ខ"**ចូលកាន់កាប់ទីតាំងជួលឡើយ ។

ប្រការ ១០ ៖ សិទ្ធិ និងភារកិច្ចរបស់ភាគី "ក"

១០-១ ភាគី**"ក"**ត្រូវធានា ឬអះអាងថា ដី និងឃ្លាំងដែលជាកម្មវត្ថុនៃការជួលនេះ ពិតជាកម្មសិទ្ធិរបស់ខ្លួនប្រាកដមែន ។ គ្មានអង្គភាព ឬបុគ្គលផ្សេងណាមួយមានកម្មសិទ្ធិ ឬផលប្រយោជន៍តាមរយៈកិច្ចសន្យា ឬសិទ្ធិប្រើប្រាស់ប្រភេទណាមួយលើអចលនទ្រព្យជួលនេះឡើយ ។

១០-២ ភាគី**"ក"**ត្រូវទទួលខុសត្រូវនៅពេលដែលមានតតិយជនណាមួយមកអះអាងអំពីកម្មសិទ្ធិលើដីនិងឃ្លាំងជួលដែលជាកម្មវត្ថុនៃការជួលនេះ ដោយសុខចិត្តចេញមុខដោះស្រាយជូនភាគី**"ខ"**

១០-៣ **ភាគី "ក"** អនុញ្ញាតឱ្យ**ភាគី "ខ"** មានសិទ្ធិប្រើប្រាស់ដី និងឃ្លាំងជួល និងទីបរិវេណដី និងឃ្លាំងជួលទាំងអស់ ដោយគ្មានការរំខានពីសំណាក់ខ្លួន ឬពីសំណាក់ជនដទៃណាផ្សេងឡើយ ។

១០-៣ ភាគី **"ក"** មិនទទួលខុសត្រូវលើដំណើរការការងារអាជីវកម្មរបស់ **ភាគី"ខ"** ដែលផ្ទុយទៅនឹងច្បាប់ជាធរមានឡើយ និងមិនទទួលខុសត្រូវលើការបង់ពន្ធអាករផ្សេងៗពាក់ព័ន្ធនឹងអាជីវកម្មរបស់**ភាគី"ខ"**ឡើយ ។ រាល់សកម្មភាពល្មើសដែលផ្ទុយទៅនឹងច្បាប់ជាធរមាននៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ភាគី **"ខ"** ត្រូវទទួលខុសត្រូវទាំងស្រុងចំពោះមុខច្បាប់ ។

១០-៤ ក្នុងរយៈពេលជួលនៃកិច្ចសន្យាជួលដី និងឃ្លាំងនេះ ភាគី **"ក"** មិនអាចយកអចលនវត្ថុ(ដី)នេះជួលឱ្យអ្នកផ្សេងទៀតបានឡើយ និងមិនបង្កជាការលំបាកដែលធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់អាជីវកម្មរបស់**ភាគី"ខ"**។

១០-៥ ភាគី **"ក"** មានសិទ្ធិក្នុងការលក់ ឬធ្វើអនុប្បទានដី និងឃ្លាំងជួលបានគ្រប់ពេល ប៉ុន្តែភាគី**"ក"**ត្រូវថាធានាថាអ្នកទិញទទួលអនុវត្តបន្តនូវកិច្ចសន្យាជួលអចលនទ្រព្យនេះ រហូតដល់ចប់រយៈពេលជួលដី និងឃ្លាំង ព្រមទាំងជូនដំណឹងទៅភាគី **"ខ"** ។

ប្រការ ១១ ៖ សិទ្ធិ និងភារកិច្ចរបស់ភាគី"ខ"

១១-១ ភាគី**"ខ"**ត្រូវទូទាត់ប្រាក់ថ្លៃឈ្នួលដីនិងឃ្លាំងជួលជូនភាគី **"ក"** ឱ្យបានគ្រប់ចំនួន និងទាន់ពេលវេលាកំណត់ដូចមានចែងក្នុង**ប្រការ ៤ ចំណុច៤.១** ខាងលើ ។

១១-២ ភាគី"**ខ**"មិនអាចផ្ទេរសិទ្ធិលើការជួលដី និងឃ្លាំង ឬអនុប្បទានដី និងឃ្លាំងជួល ទោះបីជាដោយផ្នែក ឬទាំងស្រុងឱ្យតតិយជនឡើយ ទោះក្រោមអត្ថន័យ និងទម្រង់បែបណាក៏ដោយ ប្រសិនបើគ្មានការយល់ព្រមជាមុនពី**ភាគី"ក"** ។

១១-៣ ភាគី"**ខ**"ត្រូវទទួលខុសត្រូវលើការបង់សេវាកម្មនានា និងបំណុលផ្សេងទៀតដែលពាក់ព័ន្ធនឹងអាជីវកម្មរបស់ខ្លួន និងត្រូវទទួលខុសត្រូវបង់ពន្ធអាករផ្សេងៗដែលពាក់ព័ន្ធនឹងអាជីវកម្មរបស់ខ្លួន និងត្រូវទទួលខុសត្រូវបង់ពន្ធអាករផ្សេងៗដែលពាក់ព័ន្ធនឹងអាជីវកម្មរបស់ខ្លួនទាំងអស់ ។

១១-៤ រាល់ហានិភ័យកើតឡើងដែលជាកំហុសរបស់ភាគី "**ខ**" នោះភាគី "**ខ**" ត្រូវទទួលខុសត្រូវចំពោះមុខច្បាប់ទាំងស្រុង ។

១១-៥ ក្នុងអំឡុងពេលជួលដី និងឃ្លាំង ភាគី "**ខ**" ត្រូវគ្រប់គ្រងអចលនទ្រព្យជួលដោយប្រុងប្រយ័ត្ន ។ ករណីមានអគ្គីភ័យឆេះដី និងឃ្លាំងជួលដែលបង្កឡើងដោយ **ភាគី"ខ"** នោះភាគី"ខ"ត្រូវទទួលខុសត្រូវទាំងស្រុងចំពោះការខូចខាតទាំងអស់ដែលមានលើដី និងឃ្លាំងជួលចំពោះ **ភាគី"ក"** ។ **ភាគី"ខ"**មិនទទួលខុសត្រូវលើការខូចខាតដែលមិនមែនបណ្តាលមកពីកំហុសរបស់ភាគី"ខ"ឡើយ។

ប្រការ ១២ ៖ ការគ្រប់គ្រង និងការថែទាំដី និងឃ្លាំងជួល

ក្នុងអំឡុងពេលជួលដី និងឃ្លាំង **ភាគី"ខ"** ត្រូវគ្រប់គ្រង ថែទាំទ្រព្យ ដែលមាននៅក្នុងដី និងឃ្លាំងជួល និងទីបរិវេណដី និងឃ្លាំងជួលឱ្យបានល្អ សម្រាប់ការប្រើប្រាស់ជាប្រក្រតីប្រចាំថ្ងៃ និងទុកជូនប្រគល់ជូន**ភាគី "ក"** នៅពេលបញ្ចប់កិច្ចសន្យាជួលដី និងឃ្លាំងនេះ លើកលែងតែការខូចខាតដី និងឃ្លាំងជួលដែលបណ្តាលមកពីការសឹករិចរិលធម្មជាតិ ឬដល់អាយុកាលដោយការប្រើប្រាស់ ។

ប្រការ ១៣ ៖ ការបញ្ចប់កិច្ចសន្យាជួលដី និងឃ្លាំង

១៣-១ នៅក្នុងករណី**ភាគី "ក"** បញ្ចប់កិច្ចសន្យាជួលដី និងឃ្លាំងមុនកាលកំណត់ ដោយគ្មានកំហុសរបស់ **ភាគី"ខ"** នោះ **ភាគី"ក"** ត្រូវជូនដំណឹងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរមក **ភាគី"ខ"** យ៉ាងហោចណាស់**០៣(បី) ខែ**មុន ហើយសុខចិត្តផ្តល់សំណងការខូចខាត និងជម្ងឺចិត្តជាទឹកប្រាក់ស្មើនឹង **០២ (ពីរ) ដង** នៃប្រាក់កក់ដូចមានចែងក្នុង**ប្រការ ៥** ជូនមក **ភាគី "ខ"** ។

១៣-២ នៅក្នុងករណី**ភាគី"ខ"** បញ្ចប់កិច្ចសន្យាជួលដី និងឃ្លាំងមុនកាលកំណត់ ដោយគ្មានកំហុសរបស់**ភាគី "ក"** នោះ **ភាគី"ខ"** ត្រូវជូនដំណឹងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរមក **ភាគី"ក"** យ៉ាងហោចណាស់០២ **(ពីរ) ខែ**មុន ហើយប្រាក់កក់ត្រូវទុកជាប្រយោជន៍របស់ភាគី"ក" ។

ប្រការ ១៤ ៖ ការបំពេញបែបបទចាកចេញពីដី និងឃ្លាំងជួល

១៤-១ មុនពេលបញ្ចប់កិច្ចសន្យាជួលដី និងឃ្លាំង ទោះបីក្នុងករណីណាក៏ដោយ **ភាគី"ខ"** ត្រូវដោះស្រាយពន្ធអាករ-ការចំណាយផ្សេងៗ (សេវាសំរាម ទឹក-អគ្គីសនី អនាម័យ និងសេវាផ្សេងៗ-ល-) ជាមួយអាជ្ញាធររដ្ឋ ឬតតិយជន ។ ក្នុងករណីមិនទាន់ត្រូវបានដោះស្រាយចប់សព្វគ្រប់ដោយសារការធ្វេសប្រហែស ឬដោយសារស្ថានភាពណាមួយផ្សេងទៀត នោះ**ភាគី "ខ"** ត្រូវទទួលខុសត្រូវដោះស្រាយរហូតទាល់តែចប់សព្វគ្រប់ ។

១៤-២ នៅពេលបញ្ចប់កិច្ចសន្យាជួលដី និងឃ្លាំង **ភាគី "ខ"** ត្រូវប្រគល់ដី និងឃ្លាំងជួលដូចមានចែងក្នុង**ប្រការ ១** ខាងលើ និងសម្ភារៈបំពាក់ផ្សេងៗដែលជារបស់**ភាគី"ក"**ឱ្យមកភាគី**"ក"**វិញ ។

ប្រការ ១៥ ៖ អំពីការបន្តកិច្ចសន្យា

នៅរយៈពេល០៣(បី) ខែ មុនពេលបញ្ចប់កិច្ចសន្យាជួលដី និងឃ្លាំង ភាគី **"ក"** ត្រូវផ្តល់អាទិភាពឱ្យភាគី**"ខ"** ដើម្បីពិភាក្សាអំពីការជួលបន្ត ។ ចំណែកឯថ្លៃឈ្នួលជួលបន្ត គូភាគីនឹងពិភាក្សាគ្នាតាមការជាក់ស្តែង ។

ប្រការ ១៦ ៖ អំពីការកែប្រែ ឬការផ្លាស់ប្តូរ

១៦-១ ភាគីទាំងពីរត្រូវអនុវត្ត និងបំពេញកាតព្វកិច្ចទាំងឡាយ ដែលចែងក្នុងកិច្ចសន្យាជួលដី និងឃ្លាំងនេះឱ្យបានត្រឹមត្រូវ និងមានប្រសិទ្ធភាពបំផុត ដោយមិនអាចកែប្រែខ្លឹមសារ ឬលក្ខខណ្ឌណាមួយជាឯកតោភាគីបានឡើយ លើកលែងតែភាគីទាំងពីរបានព្រមព្រៀងគ្នាយ៉ាងពិតប្រាកដក្នុងការកែប្រែ ផ្លាស់ប្តូរខ្លឹមសារ ឬលក្ខខ័ណ្ឌណាមួយនៅក្នុងកិច្ចសន្យាជួលអចលនទ្រព្យនេះ ។

១៦-២ ក្នុងករណីភាគីណាមួយចង់កែប្រែខ្លឹមសារ ឬលក្ខខណ្ឌណាមួយនៅក្នុងកិច្ចសន្យាជួលដី និងឃ្លាំងនេះ ត្រូវតែមានការព្រមព្រៀងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរពីគូភាគី ។

ប្រការ ១៧ ៖ ករណីប្រធានសក្តិ

ក្នុងករណីមានគ្រោះធម្មជាតិ អគ្គីភ័យ ទឹកជំនន់ ខ្យល់ព្យុះ រញ្ជួយដី បន្ទុះភ្នំភ្លើង ឬ បទបញ្ជារាជរដ្ឋាភិបាលជាដើមកើតឡើងបណ្តាលឱ្យអចលនទ្រព្យដែលជាកម្មវត្ថុនៃកិច្ចសន្យាជួលដី និងឃ្លាំងត្រូវបានខូចខាត ឬបាត់បង់នាំឱ្យជាមូលហេតុនៃការរំលាយកិច្ចសន្យានេះ ភាគីទាំងសងខាងត្រូវរួចផុតពីការទទួលខុសត្រូវទៅលើសំណងនៃការខូចខាតចំពោះគ្នាទៅវិញទៅមក ។

ប្រការ ១៨ ៖ អំពីវិធានច្បាប់ និង ការដោះស្រាយវិវាទ

១៨-១ ភាគីទាំងពីរត្រូវអនុវត្តខ្លឹមសារ ដែលមានចែងក្នុងកិច្ចសន្យាជួលដី និងឃ្លាំងនេះយ៉ាងម៉ឺងម៉ាត់បំផុត និងទទួលខុសត្រូវខ្ពស់បំផុត ហើយក្នុងករណីដែលមានភាគីណាមួយបំពាន ឬមិនបំពេញកាតព្វកិច្ចដែលមានចែងក្នុងកិច្ចសន្យាជួលដី និងឃ្លាំងនេះ ភាគីនោះនឹងត្រូវទទួលខុសត្រូវចំពោះមុខច្បាប់។

១៨-២ ករណីមានវិវាទកើតឡើងដោយថាហេតុ ភាគីទាំងពីរត្រូវព្យាយាមដោះស្រាយវិវាទនោះដោយសន្តិវិធី និងយោគយល់គ្នាខ្ពស់បំផុត។

១៨-៣ ករណីដែលវិវាទនោះមិនអាចដោះស្រាយដោយសន្តិវិធីបាន ភាគីទាំងពីរបានឯកភាពយកវិវាទនោះទៅដោះស្រាយនៅស្ថាប័នតុលាការដែលមានសមត្ថកិច្ច ដោយផ្អែកលើច្បាប់ និងបទបញ្ញារបស់រាជរដ្ឋាភិបាលនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។

ប្រការ ១៩ ៖ អំពីការបកស្រាយកិច្ចសន្យា

១៩-១ កិច្ចសន្យាជួលដី និងឃ្លាំងនេះ ត្រូវបានបកស្រាយដោយឈរលើគោលការណ៍ស្មើភាពគ្នារវាងភាគីទាំងពីរដោយមិនមានការលំអៀងឬប្រឆាំងនាំឱ្យខូចប្រយោជន៍ភាគីណាមួយឡើយ ។

១៩-២ ក្នុងករណីមានការភាន់ច្រឡំទៅលើពាក្យពេចន៍ ឬឃ្លាណាមួយនៅក្នុងកិច្ចសន្យាជួលដី និងឃ្លាំងនេះ ភាគីត្រូវបកស្រាយដោយឈរលើគោលការណ៍ព្រមព្រៀង ប៉ុន្តែប្រសិនបើភាគីនៅតែមានការខ្វែងគំនិតគ្នាដដែល នោះកិច្ចសន្យាជួលដី និងឃ្លាំងនេះត្រូវបកស្រាយដោយយកច្បាប់ធ្វើជាគោល ។

ប្រការ ២០ ៖ អំពីអានុភាពអនុវត្តកិច្ចសន្យា

កិច្ចសន្យាជួលដី និងឃ្លាំងនេះមានអានុភាពអនុវត្ត ដោយគិតចាប់ពីថ្ងៃចុះហត្ថលេខា ឬផ្តិតស្នាមមេដៃស្តាំនេះតទៅ ។

ប្រការ ២១ ៖ អំពីការធ្វើកិច្ចសន្យា

ភាគីទាំងពីរបានអាន និងពិនិត្យនូវរាល់ខ្លឹមសារដែលមានចែងក្នុងកិច្ចសន្យាជួលដី និងឃ្លាំងនេះទាំងអស់យ៉ាងល្អិតល្អន់ និងប្រុងប្រយ័ត្នខ្ពស់បំផុតទើបយល់ព្រមផ្តិតមេដៃស្តាំ ឬចុះហត្ថលេខាលើកិច្ចសន្យាជួលដី និងឃ្លាំងនេះទុកជាភស្តុតាង។

ប្រការ ២២ ៖ អំពីការរក្សាទុកកិច្ចសន្យា

កិច្ចសន្យាជួលដី និងឃ្លាំងនេះ ធ្វើឡើងជាភាសាខ្មែរ ចំនួន ០៣ ច្បាប់ ដែលមានតម្លៃស្មើៗគ្នា ហើយត្រូវរក្សាទុកនៅៈ - **ភាគី "ក"** ចំនួន ០១ ច្បាប់ - **ភាគី "ខ"** ចំនួន ០១ ច្បាប់ - **មេធាវី** ចំនួន ០១ ច្បាប់ ។

រាជធានីភ្នំពេញ ,ថ្ងៃទី........ ខែ.......... ឆ្នាំ.........

ស្នាមមេដៃស្តាំ **ភាគី "ក"**

ស្នាមមេដៃស្តាំ **ភាគី "ខ"**

ឈ្មោះ...............................

ឈ្មោះ.............................